

T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**TFRS 9 FİNANSAL ARAÇLAR STANDARDI KAPSAMINDA BEKLENEN
KREDİ ZARARI MODELİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE
UYGULANMASI VE BANKALARIN KÂRLILIK YÖNETİMİ
EĞİLİMLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALİ AKPELVAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İdil KAYA

Haziran 2019

T.C.
GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**TFRS 9 FİNANSAL ARAÇLAR STANDARDI KAPSAMINDA BEKLENEN
KREDİ ZARARI MODELİNİN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE
UYGULANMASI VE BANKALARIN KÂRLILIK YÖNETİMİ
EĞİLİMLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALİ AKPELVAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İdil KAYA

Haziran 2019

ÖNSÖZ

Geride bıraktığımız son birkaç yıllık süreçte, beklenen kredi zararı modelinin bankacılık sektöründe ne şekilde uygulanması gerektiği ve banka finansal tablolarına olası etkileri en önemli gündem maddelerinden birini oluşturmuştur. Bankaların kural bazlı düzenlemeler aracılığıyla karşılık hesaplamakla yükümlü oldukları bakış açısının terk edilerek, bankaların risk yönetim prosedürlerine uyumlu, prensip bazlı bir karşılık hesaplama anlayışına geçilmesi; hâlihazırda çalışmakta olduğum Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu nezdinde de beklenen kredi zararı modeline ilişkin olarak çok sayıda araştırma ve inceleme yapılmasına vesile olmuştur. Çalıştığım kurumda söz konusu çalışmalarda yer alma fırsatıyla, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde geçirdiğim süre boyunca TFRS 9 Standardı'nın getirmiş olduğu beklenen kredi zararı modeli akademik anlamda kendimi geliştirmek istediğim öncelikli konulardan biri konumuna geldi.

Yukarıda bahsi geçen süreç boyunca, TFRS 9 öncesindeki kural bazlı düzenleme setinin getirdiği alışkanlıklar nedeniyle bankaların ihtiyarına bırakılan birçok varsayımın kullanıldığı beklenen kredi zararı modelinin bankacılık sektöründe ne şekilde uygulanacağı ve kamuya açıklanan mali tabloların makyajlanması amacıyla kullanılıp kullanılmayacağı sorusu, düzenleyici ve denetleyici kurumda çalışan biri olarak tez konumu belirlememde önemli bir rol oynamıştır.

Dolayısıyla, tüm bu süreçte araştırmak istediğim konu beklenen kredi zararı modelinin bankalar tarafından kârlılık yönetimi amacıyla kullanılıp kullanılmadığı ve TFRS 9 öncesindeki dönem ile kıyaslandığında kredi zarar karşılıklarının belirlenmesinde ne tür değişimler yaşandığı oldu. Tez çalışmamda, eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen ailem, tezin başından beri beni cesaretlendiren, bitiremeyeceğimi düşündüğüm anlarda bile bana bir telefon kadar uzak olan sevgili hocam Prof. Dr. İdil KAYA ve Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde ufkumu genişleten tüm öğretim üyelerine teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
KISALTMALAR	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
RESUME	vii
ABSTRACT.....	xiii
ÖZET.....	xviii
1- GİRİŞ	1
2. TFRS 9 FİNANSAL ARAÇLAR STANDARDININ BANKACILIK SEKTÖRÜNDE UYGULANMASINA İLİŞKİN ESASLAR	5
2.1. IFRS 9 Finansal Araçlar Standardı	5
2.2. TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı'na Geçiş	10
2.3. Beklenen Kredi Zararı Modelinin Ülkemizde Uygulanması	12
2.4. Beklenen Kredi Zararlarının Hesaplanmasına İlişkin Genel Çerçeve	13
2.4.1. Kapsam ve Kredi Bilgilerinin Temini.....	15
2.4.2. Ölçüm Yaklaşımı	20
2.4.3. Beklenen Kredi Zararlarının Hesaplanması	23
2.4.4. Makroekonomik Senaryoların Kullanımı	30
2.4.5. Kredilerin Sınıflandırılması	35
2.4.6. Portföy Bazında Değerlendirme.....	49
2.5. Kârın İstikrarlı Gösterilmesi Kavramının Analizi.....	50
3. BEKLENEN KREDİ ZARARI ALANI İLE KÂRIN İSTİKRARLI GÖSTERİLMESİ ALANLARINDA LİTERATÜR TARAMASI.....	54
3.1. Beklenen Kredi Zararı Konusundaki Akademik Çalışmalar	54
3.2. Kârın İstikrarlı Gösterilmesi Konusundaki Akademik Çalışmalar	60

4. BEKLENEN KREDİ ZARARI MODELİNİN KÂRLILIK YÖNETİMİNE ETKİSİ ÜZERİNE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA ...	67
4.1. Araştırmanın Amacı	67
4.2. Araştırma Kapsamında Oluşturulan Hipotezler	68
4.3. Araştırmada Kullanılan Değişkenler ve Örneklem	69
4.4. Tanımlayıcı İstatistikler	73
4.5. Analiz ve Bulgular	73
4.6. Araştırmanın Sonuçları ve Öneriler	76
5. SONUÇ	79
KAYNAKÇA	84

KISALTMALAR

BASEL	: Basel Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Komitesi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
EAD	: Temerrüt Halinde Risk Tutarı
IAS 39	: Uluslararası Muhasebe Standardı 39 Finansal Araçlar
IASB	: Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
IFRS 9	: Uluslararası Muhasebe ve Raporlama Standardı 9
KGK	: T.C. Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
LGD	: Temerrüt Halinde Kayıp Oranı
PD	: Temerrüt Olasılığı
Tebliğ	: 2018/1 Sayılı Genelge
TFRS	: Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TFRS 9	: TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı
TMS	: Türkiye Muhasebe Standartları

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: IFRS 9’un Güncellenmesine İlişkin Zaman Çizelgesi.....	6
Şekil 2: Beklenen Kredi Zararlarının Hesaplanma Aşamaları	14
Şekil 3: Makroekonomik Senaryoların Kredi Zararı Hesaplamasında Kullanılması.....	33
Şekil 4: Gerçekleşen ve Beklenen Kredi Zararı Modeli Karşılaştırması	36

TABLO LİSTESİ

Tablo 1:	Beklenen Kredi Zararı Modelinin Kapsamı.....	16
Tablo 2:	Zarar Hesaplamalarında Kullanılacak Senaryo Çalışması.....	21
Tablo 3:	Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararı Hesaplaması Taksitli Kredi Bilgileri.....	27
Tablo 4:	Taksitli Kredi EAD Hesaplaması.....	28
Tablo 5:	Taksitli Kredi PD ve LGD Oranı Değerleri.....	29
Tablo 6:	Beklenen Kredi Zararı Hesaplaması.....	29
Tablo 7:	Makroekonomik Senaryoların Kullanımı.....	33
Tablo 8:	TFRS 9 Kapsamında Finansal Varlıkların Sınıflandırılması.....	35
Tablo 9:	Karşılıklar Yönetmeliği'nde Yer Alan Kredi Sınıfı Tanımları.....	36
Tablo 10:	TFRS 9 ve Karşılıklar Yönetmeliği'nde Yer Alan Kredi Sınıflarının Karşılaştırması.....	38
Tablo 11:	Beklenen Kredi Zararı Modeli Hakkında Yapılan Çalışmalar.....	56
Tablo 12:	Kârlılık Yönetimine İlişkin Yapılan Çalışmalar.....	63
Tablo 13:	Örneklem Kapsamındaki Bankaların Dağılımı.....	72
Tablo 14:	Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	73
Tablo 15:	Yatay Kesit Bağımlılığının Sınanması.....	73
Tablo 16:	Uygun Modelin Belirlenmesi (F Testi).....	74
Tablo 17:	Uygun Modelin Belirlenmesi (Hausman Testi).....	75
Tablo 18:	Heteroskedasitenin Varlığını Sınanması.....	75
Tablo 19:	Otokorelasyon Varlığının Sınanması.....	75
Tablo 20:	Birimler Arasında Korelasyon Varlığını Sınanması.....	76
Tablo 21:	Sabit Etkiler Modelinin Tahmini.....	76

RESUME

Le but de cette thèse de master est d'expliquer le champ d'application du modèle de perte de crédit attendu introduit par TFRS 9, ses principes d'application du test de dépréciation, les paramètres de base à utiliser dans le calcul des provisions pour perte de crédit et les critères à appliquer dans la classification des actifs financiers et d'analyser les applications bancaires avec les principes du TFRS 9, les principes énoncés par l'Agence de réglementation et de supervision du secteur bancaire et les principes à prendre en compte dans l'application du TFRS 9 émis par BASEL. En outre, la tendance des banques du secteur bancaire turc à être présentée de manière stable et l'effet du modèle de perte de crédit attendu sur ces tendances ont également été inclus dans l'étude.

Les principes jugés nécessaires par l'IASB pour l'établissement des états financiers sont définis au nom des Normes internationales d'information financière et les modifications nécessaires à ces normes sont également apportées par le comité d'interprétation des IFRS. De même, notre pays a essayé de développer sur le modèle des pays avec les relations économiques et politiques intenses des normes comptables, dans ce contexte, la Turquie peut assurer la mise en œuvre d'une norme comptable unique définie par la supervision publique à travers les normes internationales d'information financière. Le Conseil de Surveillance Publique qui a été établi en 2011, publie les normes comptables internationales sous le nom de « Les normes turques de comptabilité et de l'information financières ».

D'autre part, après la crise de 2008; les normes d'information financière ont fait l'objet de vives critiques, les provisions pour pertes de crédit allouées par les institutions financières étant insuffisantes et reflétées trop tard dans les états financiers. Suite à ces développements, les travaux sur la comptabilisation des actifs financiers et l'évaluation des provisions pour pertes sur créances par l'IASB ont été accélérés conformément à la Norme comptable internationale 39, Instruments financiers : Comptabilisation et évaluation. L'IASB a achevé la phase de classement et d'évaluation de la norme concernée en 2009, la phase de comptabilité de couverture et la phase de provisions modifiée en 2009 à diverses dates depuis la fin

de 2009. À la suite des mises à jour effectuées au cours de ces trois phases, la version finale de la Norme IFRS 9 a été publiée en juillet 2014.

L'IFRS 9, qui a un impact significatif sur le secteur bancaire, a été publié par le Conseil de Surveillance Publique sous le sigle TFRS 9 le 07.04.2015 et sa date d'entrée en vigueur est le 01.01.2018. Outre les dispositions du TFRS 9, des dispositions de l'Agence de réglementation et de surveillance du secteur bancaire (ARSB) ont été adoptées afin d'uniformiser les pratiques dans le secteur bancaire. Dans ce cadre, le Règlement d'application sur les principes et procédures de classification des prêts et dispositions à réserver, Guide sur le calcul des pertes sur créances attendues au titre du SRFP 9 et la Notification numérotée 2018/1, contenant des règles sur le calcul des pertes sur créances. Conformément aux exigences du TFRS 9 et des directives sur la restructuration des prêts ont été préparées. Dans le cadre de cette thèse, des informations sont données sur le modèle de pertes sur créances attendues au secteur bancaire à la lumière de l'IFRS 9, de la réglementation de l'ARSB et des principes énoncés dans le Guide de Bâle, qui sont pris en compte dans le processus de transition au modèle de pertes de crédit attendues par ARSB.

Il est nécessaire d'affecter les actifs financiers attendus au titre du SRFP 9 à partir des actifs non couverts par la norme et que les flux de trésorerie des actifs financiers soient soumis au calcul des principales informations de crédit, autrement dit de la perte de crédit attendue, ainsi que les informations de garantie obtenues pour les actifs financiers en question.

En outre, dans le modèle de pertes de crédit attendues, les trois paramètres de base tels que l'EAD, PD et LGD devraient être calculés par les entreprises. Le montant d'EAD, appelé montant du risque, est défini comme la somme des flux de trésorerie pouvant être générés à partir de l'actif financier en cas de défaillance et correspond à la valeur comptable de l'actif financier lié à la date de clôture. La défaillance est définie comme le fait que la définition et les conditions peuvent varier d'une entreprise à l'autre. Le débiteur ne peut pas remplir les obligations définies par le contrat en général, et le PD, appelé probabilité de défaut, est la possibilité que le débiteur ne peut pas rembourser ses obligations dans un délai prédéterminé, autrement dit un manquement. LGD, appelée perte en cas de défaillance, est définie comme le rapport entre la perte résultant de la défaillance de la créance enregistrée et le montant total de la créance à la date du défaut.

La portée des informations devant être utilisées dans le calcul des pertes de crédit attendues est pondérée en fonction des probabilités déterminées en tenant compte des résultats possibles et est déterminée en tant que montant objectif, valeur temps de l'argent, événements passés, conditions actuelles et conditions économiques futures. . À la date de clôture du rapport, il est nécessaire de prendre en compte les informations raisonnables et justifiables pouvant être obtenues sans coûts et efforts excessifs.

Dans la norme; La perte de crédit attendue sur 12 mois est définie comme la partie des pertes de crédit attendues représentant les pertes de crédit attendues du fait de la défaillance éventuelle de l'instrument financier dans les 12 mois suivant la date de reporting. La perte de crédit attendue pour la vie est dans la norme; définis comme les pertes de crédit attendues résultant de tout défaut survenant pendant la durée de vie attendue de l'instrument financier. En utilisant des paramètres tels que EAD, PD et LGD mentionnés ci-dessus, il est nécessaire de calculer les pertes sur prêts attendues pour 12 mois et à vie.

Une des innovations les plus importantes introduites par TFRS 9 est que les informations futures sont également prises en compte dans le calcul des provisions. Dans ce contexte, dans le processus de calcul des pertes de crédit attendues, les entreprises devraient établir des estimations des conditions économiques futures et utiliser ces variables économiques pour le calcul des provisions. Par conséquent, il ne suffit pas de prendre en compte uniquement les informations passées et actuelles dans le calcul des pertes de crédit attendues, il convient également de prendre en compte les effets des événements et des variables économiques attendus à l'avenir sur les pertes de crédit.

Dans TFRS 9, un modèle de classification en trois étapes est adopté. Les prêts qui sont inclus dans les états financiers pour la première fois et qui sont considérés comme n'entraînant pas d'augmentation significative du risque de crédit sont classés dans la première étape et la provision pour perte attendue est calculée pour ces prêts sur 12 mois. D'autre part, si l'entité estime qu'il existe une augmentation significative du risque de crédit d'une créance entre la période au cours de laquelle elle a été comptabilisée dans les états financiers pour la première fois et la période de reporting, compte tenu des informations raisonnables et justifiables, la créance est classée dans l'étape 2. Enfin, les créances qui répondent à la définition de défaut définie par l'entité sont classées dans l'étape 3.

Par ailleurs, lorsque nous examinons le règlement sur les provisions élaboré par la BRSA et entré en vigueur le 01.01.2018, les prêts sont classés dans un total de 5 groupes. Les prêts aux groupes 1 et 2 sont définis comme des «créances à court terme», tandis que les prêts du groupe 3 et du groupe 3 sont définis comme des «créances irrécouvrables», et dans la définition de ces groupes de crédit, il est fait référence au TFRS 9 et il est considéré que les dispositions de la norme et du règlement relatif aux provisions, que les banques sont obligés de mettre en œuvre, sont cohérents.

Dans l'approche de classification incluse dans TFRS 9, un certain nombre de concepts tels que l'augmentation significative du risque de crédit et le défaut de paiement jouent un rôle clé. De plus, dans le SRFP 9, un certain nombre de pratiques de facilitation ont été introduites en ce qui concerne l'approche de classification, telles que l'utilisation d'un certain nombre de rationalités contre-quasi prouvées dans les retards de 30 et 90 jours et l'exception à faible risque de crédit. Par contre, dans le SRFP 9, la définition des concepts de base, tels que l'augmentation significative du risque de crédit ou le défaut de paiement, n'est pas incluse et les entreprises doivent utiliser une définition du défaut cohérente avec celle qu'elles utilisent dans leurs pratiques de gestion des risques.

Par ailleurs, on constate que, dans le cas d'une restructuration, les pratiques bancaires diffèrent de celles du TFRS 9 et que des pratiques plus prudentes sont adoptées. Dans le règlement sur les provisions, la restructuration est définie comme les concessions reconnues au débiteur en raison des difficultés financières que l'emprunteur peut rencontrer ou ne pas rencontrer en raison des difficultés financières que le débiteur peut rencontrer ou ne risquent pas de rencontrer, et qui font l'objet d'une restructuration et qui ne répondent pas aux exigences du 3ème groupe, il est indiqué que les prêts doivent être classés dans le groupe 2.

Enfin, dans TFRS 9, il est possible de classer les instruments financiers et de les évaluer collectivement pour déterminer s'il existe une augmentation significative du risque de crédit et pour recouvrer les dispositions des états financiers.

Le lissage de revenu est défini comme le fait de garantir que les chiffres des bénéfices sont rapportés dans les niveaux de profit normaux en affichant le bénéfice de manière stable, en appliquant les principes comptables et en modifiant les niveaux de profit les plus élevés et les plus bas dans les chiffres de bénéfice à l'aide de plusieurs techniques affecter la rentabilité du bénéfice malgré le fait que les flux de

trésorerie ne changent pas. Il a été conclu que de nombreuses études analysaient les pratiques de gestion de la rentabilité en Turquie et dans d'autres pays, et que les banques utilisaient principalement des provisions pour générer des bénéfices dans ces études.

Les calculs de pertes de crédit à effectuer dans le cadre du modèle de pertes de crédit attendu nécessitent l'utilisation d'un grand nombre d'applications laissées à l'initiative des entreprises. La situation en question soulève la possibilité que les provisions pour pertes sur créances à affecter soient utilisées à des fins différentes, en plus de refléter les risques exposés aux états financiers.

Dans ce contexte, en prenant en compte les 18 données bancaires du secteur bancaire turc, qui avait un actif total de plus de 20 milliards de livres turques au 31.12.2018 et qui représentait 88,57% du total des actifs du secteur bancaire turc, il a été analysé la tendance des banques à afficher le bénéfice de manière stable et l'effet du modèle de perte de crédit attendu sur ces tendances.

Dans les analyses effectuées à l'aide du modèle de régression par panel, créé à l'aide de Stata, l'un des programmes économétriques, il a été constaté qu'entre 2009 et 2017, lorsque le modèle de pertes de crédit a été utilisé, et en 2018 lorsque les calculs de provisions ont été effectués dans le cadre du modèle de pertes de crédit attendues; On constate qu'il existe une relation et que les dispositions du secteur bancaire turc sont donc utilisées pour la gestion de la rentabilité.

Par contre, la relation entre les provisions spécifiques et le bénéfice net de la période précédant les provisions s'établissait à 30,06% entre 2009 et 2017, lorsque le modèle de la perte de crédit a été utilisé. Toutefois, en 2018, lorsque le modèle de pertes de crédit attendues a été utilisé, la relation susmentionnée a été réalisée à 15,49%. Cette situation montre que, contrairement aux prévisions de la présente étude, le passage au modèle de pertes de crédit attendu dans le cadre du TFRS 9 réduit la tendance des banques à utiliser des dispositions spéciales pour la gestion de la rentabilité.

Il convient de noter que les données utilisant le modèle de pertes de crédit attendues ne comprennent que 4 données trimestrielles pour 2018 et que la conjoncture économique en 2018 pourrait affaiblir la tendance des banques à dégager un bénéfice stable. Ces facteurs sont les limites de la présente étude.

Enfin, des évaluations plus saines seront effectuées sur la tendance générale du modèle de perte de crédit attendu et des pratiques de gestion de la rentabilité par le biais de recherches sur de plus grands ensembles de données dans le futur. En outre, dans le modèle de classe de crédit en 3 étapes introduit par TFRS 9, il est considéré que les relations entre la classification du comportement du crédit et la tendance à dégager un bénéfice stable peuvent être analysées.

Mots-clés : TFRS 9 Normes des instruments financiers, modèle de pertes et de crédit prévu, gestion de la rentabilité, lissage des revenus.

ABSTRACT

The aim of this study is to explain the scope of the expected credit loss model introduced by TFRS 9, the principles of application of impairment test, the basic parameters to be used in the calculation of credit loss provisions and the criteria to be used in the classification of financial assets and to analyze the banking applications with the TFRS 9 rudiments, principles set out by the Banking Regulation and Supervision Agency and the principles to be taken into consideration in the application of the TFRS 9 issued by BASEL. In addition, the tendency of the banks in the Turkish banking sector to be shown in a stable manner and the effect of the expected loan loss model on these trends were also included in the study.

The principles deemed necessary by the IASB to be prepared in the preparation of the financial statements are defined in the name of International Financial Reporting Standards and the necessary amendments to the standards are also made by the IFRS Interpretation Committee. Similarly, our country has tried to develop on the model of the countries with the intense economic and political relations of accounting standards, in this context, Turkey can ensure the implementation of a single accounting standards set across the International Financial Reporting Standards by the Public Oversight Accounting Committee established in 2011, with the name of Turkey Accounting / Financial Reporting Standards.

On the other hand, after the 2008 crisis; financial reporting standards were exposed to intense criticism as the credit loss provisions allocated by financial institutions were insufficient and they were reflected too late in the financial statements. Following these developments, works on accounting for financial assets and the measurement of credit loss provisions by IASB have been accelerated in accordance with International Accounting Standard 39- Financial Instruments: Recognition and Measurement. The classification and measurement phase of the relevant standard was completed by the IASB in 2009, the phase of hedge accounting was completed in 2013, and the phase of provisions which amendments made on various dates since 2009 was completed in 2014. As a result of the updates made in

these three phases, the final draft of International Accounting and Reporting Standard 9 was published in July 2014.

IFRS 9, which has a significant impact on the banking sector, was issued by the Public Oversight Accounting Committee as TFRS 9 on 07.04.2015 and its effective date is 01.01.2018. In addition to the provisions in TFRS 9, provisions of the Banking Regulation and Supervision Agency (BRSA) have been made in order to make practices in the banking sector uniform. Within this scope, Implementing Regulation on Principles and Procedures for Classification of Loans and Provisions to be Reserved for Them, Guidance on the Calculation of Loan Loss Expected under TFRS 9 and the Notification numbered 2018/1, which contains regulations on the calculation of credit loss expected in accordance with TFRS 9 and guidance on the restructuring of loans, has been prepared. In this study, information is given about the expected loan loss model in the banking sector in the light of the IFRS 9, regulations of BRSA and the principles and principles set out in the Basel Guide, which is taken into consideration in the process of transition to the expected credit loss model by BRSA.

It is required to allocate financial assets that are expected under TFRS 9 from the assets that are not covered by the standard and the cash flows of financial assets to be subject to the calculation of the principal credit information, in other words the expected credit loss, as well as the collateral information obtained for the financial assets in question.

In addition, in the expected credit loss model, the basic three parameters such as exposure at default, probability of default and loss given default should be calculated by enterprises. The exposure at default is defined as the sum of the cash flows that can be provided from the financial asset in case of default and is equal to the carrying amount of the related financial asset at the reporting date. The default is defined as the fact that the definition and the conditions may vary between the enterprises, and the debtor cannot fulfill the obligations determined by the contract in general, and the probability of default is the possibility that the debtor cannot repay his obligations within a predetermined period of time, in other words, default. Loss given default is defined as the ratio of the loss arising from the default of the receivable registered to the asset of the enterprise to the total receivable at the date of default.

The scope of information required to be used in the calculation of expected credit losses is weighted according to the probabilities determined by taking into consideration possible results and is determined as an objective amount, time value of money, past events, current conditions and future economic conditions. As of the reporting date, there is a need to take into account the reasonable and supportable information that can be obtained without incurring excessive costs and effort.

In the standard; 12-month expected credit loss is defined as the part of the expected credit losses representing the expected credit losses arising from the possible default of the financial instrument within 12 months after the reporting date. The expected credit loss for life is in the Standard; defined as expected credit losses arising from any default occurring during the expected life of the financial instrument. By using parameters such as exposure at default, probability of default and loss given default mentioned above, it is necessary to calculate the expected loan losses for 12 months and lifetime.

One of the most important innovations introduced by TFRS 9 is that future information is also taken into account in the calculation of provisions. In this context, in the process of calculating the expected credit losses, the enterprises should make estimations about the future economic conditions and use these economic variables in the calculation of the provisions. Therefore, it is not sufficient to take into account only the past and current information in the calculation of expected credit losses, and the effects of the events and economic variables expected to occur in the future on the credit losses should also be taken into consideration.

In TFRS 9, a three-stage classification model is adopted. Loans which are taken into the financial statements for the first time and which are considered to have no significant increase in credit risk are classified in Stage 1 and expected loss provision is calculated for these loans for 12 months. On the other hand, if the entity believes that there is a significant increase in the credit risk of a receivable between the period in which it was recorded in the financial statements for the first time and the reporting period, considering the reasonable and supportable information, the receivable is classified as Stage 2. Finally, receivables that meet the definition of default determined by the entity are classified as Stage 3.

On the other hand, when we look at the Provisions Regulation prepared by BRSA and entered into force on 01.01.2018, the loans are classified under a total of 5 groups, 1 and 2'nd group loans are defined as "Live Receivables", while Group 3

and Group 3 loans are defined as “Non-performing Receivables”, and in the definition of these credit groups, reference is made to TFRS 9 and it is considered that the provisions of the Standard and the Provisions Regulation, which the banks are obliged to implement, are consistent.

In the classification approach included in TFRS 9, a number of concepts such as significant increase in credit risk and default have a key role. Moreover, in TFRS 9, a number of facilitating practices have been introduced with regard to the classification approach, such as the use of a number of counter-quasi-proven rationalities in the 30-day and 90-day lags and low credit risk exception. On the other hand, in TFRS 9, the definition of basic concepts such as significant increase in credit risk or default are not included and it is aimed that enterprises use a definition of default consistent with the definition they use in risk management practices.

On the other hand, it can be seen that in the case of restructuring, banking practice differs from TFRS 9 and more prudent practices are adopted. In the Provisions Regulation, the restructuring is defined as the concessions which are recognized to the debtor due to the financial difficulties that the borrower may face or are not faced with due to the financial difficulties that the debtor may encounter or are not likely to face, and which are subject to restructuring and which do not meet the requirements of the 3rd Group it is stated that the loans should be classified in Group 2.

Finally, in TFRS 9 to assess whether there is a significant increase in the credit risk and to collect the provisions of the financial statements, it is possible to classify the financial instruments and to evaluate them collectively.

Income Smoothing is defined as ensuring that the profit figures are reported in normal profit levels by showing the profit in a stable manner, by using accounting principles and by changing the highest and lowest profit levels in profit figures by means of a number of techniques that will affect the profitability of the profit despite the fact that there is no change in cash flows. It has been concluded that there are many studies in which profitability management practices are analyzed both in Turkey and in other countries, and that the banks mainly use provisions in order to show profit in these studies.

The credit loss calculations to be performed within the scope of the expected credit loss model require the use of a large number of applications left to the

initiative of enterprises. The situation in question raises the possibility that the credit loss provisions to be allocated will be used for different purposes in addition to reflecting the risks exposed to the financial statements.

In this context, by taking into account the 18 banking data of the Turkish Banking Sector, which has a total asset of over TL 20 billion as of 31.12.2018 and constitutes 88.57% of the total assets of the Turkish Banking Sector, it has been analyzed the tendency of banks to show the profit in a stable manner and the effect of the expected loan loss model on these trends.

In the analyzes carried out through the panel regression model, which was created by using Stata, which is one of the econometric programs, it was found that between the 2009 and 2017 period, when the credit loss model was used, and in the year 2018 when the provision calculations were made within the scope of the expected credit loss model; It is observed that there is a relationship and therefore the provisions in the Turkish Banking Sector are used for profitability management.

On the other hand, the relationship between the specific provisions and the net profit for the period before the provisions was observed to be 30,06% between 2009 and 2017 when the credit loss model was used. However, in 2018 when the expected credit loss model was used, the mentioned relationship was realized as 15,49%. This situation shows that, contrary to the expectations in the present study, the transition to the expected credit loss model within the scope of TFRS 9 decreases the tendency of banks to use special provisions for profitability management.

It is noteworthy that the data using the expected credit loss model consists of only 4 quarterly data for 2018 and that the economic conjuncture in 2018 may weaken the tendency of the banks to show a stable profit. These factors are the limitations of the present study.

Finally, healthier assessments will be made about the overall trend of the expected credit loss model and profitability management practices through research with larger data sets in the future. In addition, in the 3-stage credit class model introduced by TFRS 9, it is considered that the relationships between the classification of credit behavior and the tendency to show a stable profit can be analyzed.

Keywords: TFRS 9 Financial Instruments Standard, Expected Credit Loss Model, Profitability Management, Income Smoothing

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, TFRS 9'un getirdiği beklenen kredi zararı modelinin kapsamı, değer düşüklüğü testinin uygulama esasları, kredi zarar karşılıklarının hesaplanmasında kullanılacak temel parametreler ve finansal varlıkların sınıflandırılmasında kullanılan kriterlerin irdelenmesi ile beklenen kredi zararı modelinin bankalar tarafından uygulanmasında dikkate alınması gereken TFRS 9'da yer alan esaslar, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yürürlüğe konulan mevzuat hükümleri ve BASEL tarafından yayınlanan TFRS 9'un bankalarca uygulanmasında dikkate alınması gereken prensiplerin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Ayrıca, Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren bankaların kârın istikrarlı gösterilmesi yönündeki eğilimleri ile beklenen kredi zararı modelinin söz konusu eğilimler üzerindeki etkisinin araştırılması da çalışmaya dâhil edilmiştir.

IASB tarafından mali tabloların hazırlanmasında uygulanması gerekli görülen ilke ve prensipler, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları adı altında belirlenmekte, ayrıca hazırlanan standartlara ilişkin gerekli görülen güncellemeler IFRS Yorumlama Komitesi tarafından yapılmaktadır. Benzer şekilde, ülkemizde de muhasebe standartlarının ekonomik ve siyasi ilişkilerin yoğun olduğu ülkeler örnek alınarak geliştirilmeye çalışılmış, bu kapsamda ülke genelinde tek bir muhasebe standartları setinin uygulanmasını teminen, 2011 yılında KGK kurularak ilgili kurum tarafından Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları (TMS/TFRS) adı altında yayımlanmıştır.

Öte yandan, 2008 krizinden sonraki süreçte; finansal kuruluşlar tarafından ayrılan kredi zarar karşılıklarının çok yetersiz düzeyde olduğu ve mali tablolara çok geç yansıtıldığı görülerek finansal raporlama standartları yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Söz konusu gelişmeler sonrasında, IASB tarafından finansal varlıkların muhasebeleştirilmesi ile kredi zarar karşılıklarının ölçülmesi konularında hazırlanan Uluslararası Muhasebe Standardı 39-Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme isimli standardın güncellenmesi konusundaki çalışmalar hızlanmıştır. IASB tarafından ilgili standardın sınıflandırma ve ölçüm fazı 2009 yılında, riskten korunma

muhasebesi fazı 2013 yılında, 2009'dan itibaren muhtelif tarihlerde değişiklik yapılan karşılıklara ilişkin faz ise 2014 yılında tamamlanarak taslak standart metni kamuya açıklanmıştır. Söz konusu 3 fazda yapılan güncellemeler neticesinde Temmuz 2014 döneminde Uluslararası Muhasebe ve Raporlama Standardı 9 nihai taslak metni yayımlanmıştır.

Bankacılık sektörü açısından önemli etkiler doğuran IFRS 9, 07.04.2015 tarihinde KGK tarafından TFRS 9 adıyla yayınlanmış olup söz konusu standardın yürürlük tarihi ise 01.01.2018 olarak belirlenmiştir. TFRS 9'da yer verilen karşılıklara ilişkin hükümlere ilaveten, bankacılık sektöründeki uygulamaların tekdüze hale getirilmesi amacıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından da bir takım düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda bankaların TFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararı yaklaşımına göre karşılık ayırmasını öngören Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (Yönetmelik, 2016) ile kredilerin yeniden yapılandırılma konusunda düzenlemeler içeren 2018/1 Sayılı Genelge hazırlanmıştır. Bu çalışmada da, ülkemizde TFRS 9, BDDK tarafından yapılan düzenlemeler ile BDDK tarafından beklenen kredi zararı modeline geçiş sürecinde dikkate alındığı ifade edilen Basel Rehberi'nde yer verilen ilke ve prensipler ışığında beklenen kredi zararı modelinin bankacılık sektöründeki uygulamaları hakkında bilgi verilmiştir.

İşletmeler tarafından TFRS 9 kapsamında beklenen zarar karşılığı ayrılması gereken finansal varlıkların standart kapsamında olmayan varlıklardan ayrılması ve karşılık hesaplamasında kullanılan temel kredi bilgilerinin, diğer bir ifadeyle beklenen kredi zararı hesaplamasına konu edilecek finansal varlıkların nakit akışları ile söz konusu finansal varlıklar için alınan teminat bilgilerinin temin edilmesi gerekmektedir.

Buna ilaveten, beklenen kredi zararı modelinde işletmeler tarafından temerrüt halinde risk tutarı, temerrüt olasılığı ve temettür halinde kayıp gibi temel üç parametrenin hesaplanması gerekmektedir. Temerrüt halinde risk tutarı finansal varlıktan sağlanabilecek nakit akışlarının toplamı olarak tanımlanmakta olup ilgili finansal varlığın raporlama tarihindeki defter değerine eşittir. Temerrüt, tanımı ile şartları işletmeler arasında farklılık gösterebilmekle birlikte, genel anlamda borçlu tarafından sözleşme uyarınca belirlenen yükümlülüklerini yerine getirememesi olarak tanımlanmakta olup temerrüt olasılığı ise borçlunun yükümlülüklerini önceden

belirlenmiş bir zaman süresinde ödeyememe, diğer bir ifadeyle temerrüde düşmesi olasılığıdır. Temerrüt halinde kayıp, işletmenin aktifine kayıtlı alacağın temerrüdünden kaynaklanan zararın temerrüt tarihindeki alacak toplamına oranı olarak tanımlanmaktadır.

Beklenen kredi zararlarının hesaplanması sürecinde kullanılması gereken bilgilerin kapsamı ise, mümkün sonuçlar dikkate alınarak belirlenen olasılıklara göre ağırlıklandırılmış ve tarafsız bir tutar, paranın zaman değeri, geçmiş olaylar, mevcut şartlar ve gelecekteki ekonomik şartlara ilişkin tahminler olarak belirlenmiştir. Bankalar tarafından, raporlama tarihi itibarıyla aşırı maliyet ve çabaya katlanılmadan elde edilebilen makul ve desteklenebilir bilgilerin karşılık hesaplamalarında dikkate alınması gerekmektedir.

Standart'ta; 12 aylık beklenen kredi zararı ömür boyu beklenen kredi zararlarının, raporlama tarihinden sonraki 12 ay içinde finansal araca ilişkin gerçekleşmesi mümkün temerrüt hallerinden kaynaklanan beklenen kredi zararlarını temsil eden kısmı olarak tanımlanmıştır. Ömür boyu beklenen kredi zararı ise Standart'ta; finansal aracın beklenen ömrü boyunca gerçekleşmesi mümkün tüm temerrüt durumlarından kaynaklanan beklenen kredi zararları olarak tanımlanmıştır. Bankalarca yukarıda bahsi geçen temerrüt halinde risk tutarı, temerrüt olasılığı ve temerrüt halinde kayıp gibi parametreler kullanılarak, 12 aylık ve ömür boyu beklenen kredi zararlarının hesaplanması gerekmektedir.

TFRS 9'un getirdiği en önemli yeniliklerden biri, geleceğe yönelik bilgilerin de karşılık hesaplamalarında dikkate alınmasıdır. Bu kapsamda, beklenen kredi zararlarının hesaplanması sürecinde, işletmelerin gelecekteki ekonomik şartlara ilişkin tahminlerde bulunması ve söz konusu ekonomik değişkenleri de karşılık hesaplamalarında kullanması gerekmektedir. Dolayısıyla, beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında sadece geçmiş ve cari bilgilerin dikkate alınması yeterli olmamakta, işletme tarafından gelecekte meydana gelmesi tahmin edilen olayların ve ekonomik değişkenlerin kredi zararları üzerindeki etkilerinin de dikkate alınması gerekmektedir.

TFRS 9'da üç aşamalı bir sınıflandırma modeli benimsenmiştir. İlk defa mali tablolara alınan ve kredi riskinde önemli düzeyde artış olmadığına kanaat getirilen krediler 1'inci Aşama'da sınıflandırılmakta olup söz konusu krediler için 12 aylık beklenen zarar karşılığı hesaplanmaktadır. Diğer taraftan, işletme tarafından makul ve desteklenebilir bilgiler dikkate alınarak ilk defa mali tablolara kaydedildiği dönem

ile raporlama dönemi arasındaki süreçte bir alacağın kredi riskinde önemli artış meydana geldiği kanaatine varılması durumunda, söz konusu alacak 2'nci Aşama olarak sınıflandırılmaktadır. Son olarak, işletme tarafından belirlenen temerrüt tanımını karşılayan alacaklar ise 3'üncü Aşama olarak sınıflandırılmaktadır.

Öte yandan, BDDK tarafından hazırlanan ve 01.01.2018 tarihinde yürürlüğe giren Karşılıklar Yönetmeliği'ne bakıldığında, kredilerin toplam 5 grup altında sınıflandırıldığı, 1 ve 2'nci Grup kredilerin "*Canlı Alacaklar*", 3,4 ve 5'inci Grup kredilerin ise "*Donuk Alacaklar*" olarak tanımlandığı, söz konusu kredi gruplarının tanımlanmasında TFRS 9'a atıf yapıldığı görülmekte olup Standart ile bankaların uygulamakla yükümlü oldukları Karşılıklar Yönetmeliği'nde yer alan hükümlerin uyumlu olduğu değerlendirilmektedir.

TFRS 9'da yer verilen sınıflandırma yaklaşımında kredi riskinde önemli derecede artış, temerrüt gibi bir takım kavramların kilit rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca, TFRS 9'da sınıflandırma yaklaşımına ilişkin olarak düşük kredi riski ile 30 gün ve 90 gün gecikmeye düşen alacaklarda aksi ispat edilebilir bir takım kârinelerin kullanılabilmesi gibi bir takım kolaylaştırıcı uygulamalar da getirilmiştir. Öte yandan, TFRS 9'da kredi riskinde önemli artış, temerrüt gibi temel kavramların tanımlarına yer verilmediği görülmekte olup işletmelerin risk yönetimi uygulamalarında kullandıkları tanım ile tutarlı bir temerrüt tanımı kullanmaları amaçlanmıştır.

Diğer taraftan, bankacılık uygulamasında, yeniden yapılandırma konusunda TFRS 9'dan farklı ve daha ihtiyatlı uygulamaların benimsendiği görülmektedir. Karşılıklar Yönetmeliği'nde yeniden yapılandırma kredi borçlusunun ödemelerinde karşılaştığı veya karşılaşması muhtemel olan finansal güçlükler nedeniyle borçluya tanınan ve geri ödeme sıkıntısı çekmeyen bir borçluya tanınmayacak olan imtiyazlar şeklinde tanımlanmış olup 1 ve 2'nci Grup'ta izlenirken yeniden yapılandırmaya konu edilen ve donuk alacak şartlarını sağlamayan kredilerin 2'nci Grup'ta sınıflandırılması gerektiği belirtilmiştir.

Son olarak, TFRS 9; kredi riskinde önemli artış olup olmadığı konusunda değerlendirmelerin yapılması ile zarar karşılıklarının toplu olarak finansal tablolara alınması için ortak kredi riski özellikleri esas alınmak suretiyle finansal araçların gruplandırılmasına ve toplu olarak değerlendirme yapılmasına izin vermekte olup portföy bazında değerlendirme yapılması da TFRS 9 ile gelen yeniliklerden biri olarak dikkat çekmektedir.

Kârın istikrarlı gösterilmesi, muhasebe prensipleri kullanılarak ve nakit akışlarında herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen muhasebesel kâr rakamını etkileyecek bir takım tekniklerle kâr rakamlarında oluşabilecek en yüksek ve en düşük kâr seviyelerinin törpülenmesi suretiyle dönemler itibarıyla raporlanan kâr rakamlarının normal kâr seviyelerinde seyretmesini sağlamak şeklinde tanımlanmaktadır. Gerek yurtdışı, gerekse ülkemizde kârlılık yönetimi uygulamalarının analiz edildiği çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalarda kârın istikrarlı gösterilmesi amacıyla bankalar tarafından ağırlıklı olarak karşılık kaleminin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Beklenen kredi zararı modeli kapsamında yapılacak karşılık hesaplamaları ise, asli unsurları işletmelerin inisiyatifine bırakılan çok sayıda uygulamanın kullanılmasını gerektirmektedir. Söz konusu durum ise, ayrılacak kredi zarar karşılıklarının, maruz kalınan risklerin mali tablolara yansıtılmasının yanında farklı bir takım amaçlarla kullanılması ihtimalini gündeme getirmektedir.

Bu kapsamda, 2009 ile 2018 yılları arasında faaliyetlerini sürdüren, aktif büyüklüğü 31.12.2018 itibarıyla 20 milyar TL'nin üzerinde olan ve Türk Bankacılık Sektörü aktif büyüklüğünün %88,57'sini oluşturan 18 bankanın verileri dikkate alınarak, Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren bankaların kârın istikrarlı gösterilmesi yönündeki eğilimleri ile beklenen kredi zararı modelinin söz konusu eğilimler üzerindeki etkisi analiz edilmiştir.

Ekonometri programlarından Stata kullanılarak oluşturulan panel regresyon modeli aracılığıyla yapılan analizlerde, gerek gerçekleşen kredi zararı modelinin kullanıldığı 2009 ile 2017 yılları arasında, gerekse beklenen kredi zararı modeli kapsamında karşılık hesaplamalarının yapıldığı 2018 yılında karşılıklar öncesi dönem net kârı bakiyesi ile özel karşılıklar arasında %5 anlamlılık düzeyinde pozitif bir ilişki olduğu, dolayısıyla Türk Bankacılık Sektörü'nde karşılıkların kârlılık yönetimi amacıyla kullanıldığı görülmektedir.

Diğer taraftan, gerçekleşen kredi zararı modelinin kullanıldığı 2009 ile 2017 yılları arasında özel karşılıklar ile karşılıklar öncesi dönem net kârı kalemleri arasındaki ilişkinin %30,06 seviyesinde olduğu görülmekle birlikte, beklenen kredi zararı modelinin kullanıldığı 2018 yılında söz konusu ilişki %15,49 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bahsi geçen durum ise, çalışmamızda öngörülen beklentilerin aksine TFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararı modeline geçiş ile birlikte, bankalar

tarafından özel karşılıkların kârlılık yönetimi amacıyla kullanılması eğiliminde azalış meydana geldiğini göstermektedir.

Beklenen kredi zararı modelinin kullanıldığı verilerin 2018 yılına ait yalnızca 4 çeyreklik veriden oluşması ve 2018 yılında yaşanan ekonomik konjonktürün bankalarda kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimlerini zayıflatabileceği hususları dikkat çekmekte olup bahsi geçen etmenler çalışmamızın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Son olarak, gelecekte daha geniş veri setleriyle yapılacak araştırmalar aracılığıyla beklenen kredi zararı modeli ve kârlılık yönetimi uygulamalarının genel trendi hakkında daha sağlıklı değerlendirmeler yapılabilecektir. Buna ilaveten, TFRS 9'un getirdiği 3 aşamalı kredi sınıfı modelinde kredilerin sınıflandırılması davranışı ile kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimleri arasındaki ilişkilerin de analiz edilebileceği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı, Beklenen Kredi Zararı Modeli, Kârlılık Yönetimi, Kârın İstikrarlı Gösterilmesi

1- GİRİŞ

Muhasebe, bir işletmenin varlıkları ile söz konusu varlıkların işletme tarafından hangi kaynakları kullanmak suretiyle edinildiğini, söz konusu varlık ile kaynakların yıllara sâri olarak değişimini ve işletmenin finansal anlamda durumunu, mali yapısını göstermek ve faaliyet sonucunu hesaplamak amacıyla kurulan bilgi sistemleri bütünüdür. İşletmelerce kullanılan muhasebe sisteminin temel fonksiyonlarını parasal işlemlerin kaydedilmesi, sınıflandırılması ve raporlanması şeklinde sıralamak mümkündür (Sevilengül, 2014). Bu kapsamda, işletmenin mali yapısı ile ilgilenen yatırımcılar, kredi kuruluşları, düzenleyici kuruluşlar gibi kullanıcılar için işletmeler tarafından muhasebe sistemleri kullanılarak yapılan finansal raporlamalar azami derecede önem arz etmektedir.

Düzenlenen finansal raporların kullanıcılar açısından anlam ifade etmesi ve işletmeler tarafından açıklanan finansal raporların karşılaştırılabilir olması için her bir işletmenin uymakla yükümlü olduğu bir takım ilke ve prensiplerin varlığına ihtiyaç duyulur. Bu ihtiyaç finansal raporlama standartlarının oluşturulmasına ve ihtiyaca binaen revize edilmesi gereksinimini doğurmuştur. Bu kapsamda, birçok ülkede finansal tabloların hazırlanması sürecinde kullanılacak muhasebe standartlarının düzenlenmesi ve yapılan düzenlemelere uyumun tesis edilmesi amacıyla faaliyet gösteren kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Ülkemizde de 2011 yılında finansal raporlama alanında standartların oluşturulması ve denetim faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla T.C. Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) kurulmuştur (Kaya, 2015).

Öte yandan, sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ve küreselleşme süreci sonrasında, bir taraftan yatırımcılar dünyanın birçok ülkesinde yatırım fırsatlarını değerlendirmekte, diğer taraftan işletmeler uluslararası ölçekte işlemler gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla, küreselleşme sonrasında ülkelerin kullandıkları muhasebe standartlarının da birbiriyle uyumlaştırılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır (IASB, 2019). Bahsi geçen durum ise, finansal raporlama alanında uluslararası kriterlerin belirlenmesi görevini yürütecek bir otoritenin tesis edilmesini sağlamış olup dünya üzerinde genel itibarıyla kabul edilen raporlama seti olan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (*International Financial Reporting Standards - IFRS*) ortaya çıkmıştır (Kiraz, 2013). Söz konusu standart setinin hazırlanması,

güncellenmesi kapsamında ise İngiltere merkezli Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (*International Accounting Standards Board - IASB*) faaliyet göstermektedir.

IASB tarafından mali tabloların hazırlanmasında uygulanması gerekli görülen ilke ve prensipler, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları adı altında belirlenmekte, ayrıca bu standartlara ilişkin gerekli görülen güncellemeler IFRS Yorumlama Komitesi tarafından yapılmaktadır. Benzer şekilde, ülkemizde de tek bir muhasebe standartları setinin uygulanmasını teminen, 2011 yılında KGK kurularak ilgili kurum tarafından Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, Türkiye Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları (TMS/IFRS) adı altında yayımlanmıştır. Nitekim KGK'nın kuruluş ve temel görevlerine ilişkin olarak yürürlüğe konulan Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de de (2019) ifade edildiği gibi, KGK'nın temel görevlerinden biri uluslararası standartlarla uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları'nı oluşturmak ve yayımlamaktır. Özetle, uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarına uyumlu olacak standartların oluşturulması fonksiyonu KGK tarafından yürütülmekte, ayrıca IFRS üzerinde yapılan değişiklikler KGK tarafından takip edilmekte ve IFRS'te herhangi bir değişiklik yapılması durumunda, söz konusu değişikliklere ilişkin hususlar kapsamında TMS/IFRS'de yapılan değişikliklerle ülke finansal raporlama standartları güncellenmektedir. 2019 itibarıyla KGK tarafından yürürlüğe konulan TMS/IFRS'lere bakıldığında, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve metnine ek olarak, 16 adet Türkiye Finansal Raporlama Standardı (TFRS), 25 adet Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) ile 19 adet söz konusu standartların yorumlanmasına ilişkin düzenlemenin yapıldığı görülmektedir.

ABD konut piyasasında yaşanan olumsuzluklarla başlayan ve ilgili dönemde dünyanın en büyük yatırım bankaları içerisinde yer alan Lehman Brothers başta olmak üzere, konut kredilerine dayalı menkul kıymetlerden kaynaklanan riskleri üstlenen bankaların iflas etmelerine sebep olan 2008 krizinden sonraki süreçte, dünyanın en büyük ekonomisi olan ABD ekonomisinde küçülme yaşanmıştır. Bu kriz gerek küresel finansal piyasalar kanalı, gerekse uluslararası ticaret kanalı ile küresel bir ekonomik krize dönüşerek dünya ekonomisi üzerinde ağır olumsuz sonuçlara yol açmıştır (Verick & Islam, 2010). 2008 krizinden sonraki süreçte; ABD'de benimsenen ekonomi politikaları, derecelendirme kuruluşlarının faaliyetleri,

finansal kuruluşlar tarafından kullanılan türev enstrümanlar gibi birçok hususla birlikte, finansal raporlama standartları da yoğun eleştirilere maruz kalmıştır.

Lehman Brothers'ın iflasının açıklanması 2008 krizinin küresel finans piyasalarına yayılarak krizin derinleşmesine yol açmış (Parlakkaya & Hüseyin, 2010) olup söz konusu bankada yapılan muhasebe hileleri uluslararası muhasebe standartlarının yeterli olup olmadığının sorgulanmasına yol açmıştır. Ayrıca, 2008 krizinde finansal kuruluşlar tarafından ayrılan kredi zarar karşılıklarının çok yetersiz düzeyde olduğu ve mali tablolara çok geç yansıtıldığı görülmüştür. Kriz döneminde kredi zararlarının mali tablolara yansıtılmasında kullanılan “gerçekleşen zarar modeli”nin ekonomik koşulların kötüleştiği dönemlerde söz konusu kötü koşulların daha da ağırlaşmasına sebep olması (Chae ve Diğ., 2018) hususları da uluslararası muhasebe standartlarının revize edilmesi ihtiyacını gündeme getirmiştir. Son olarak, kriz süresince finansal kuruluşların aktiflerine kayıtlı menkul kıymet ve gayrimenkullerin piyasa değerinde yüksek tutarlı düşüşler meydana gelmiş, dolayısıyla söz konusu menkul kıymet ve gayrimenkullerin gerçeğe uygun değerinden mali tablolara yansıtılması yönündeki muhasebe kuralları, finansal kuruluşların yüksek tutarda zarar açıklamaları ve sermayelerinin erimesine yol açmıştır. Bu durum ise, uluslararası muhasebe standartlarında yer verilen “gerçeğe uygun değer” kullanımını zorunlu kılan prensiplerin eleştirilmesine sebep olmuştur (Parlakkaya & Hüseyin, 2010).

Bankaların maruz kaldıkları en önemli risklerden birinin kredi riski olduğu dikkate alındığında, TFRS 9’la karşılıkların hesaplanması konusunda getirilen değişikliklerin bankacılık sektörü üzerinde önemli etkiler doğurduğu görülmektedir. Diğer taraftan, beklenen kredi zararı modeli kapsamında yapılacak kredi zarar hesaplamaları, asli unsurları işletmelerin inisiyatifine bırakılan çok sayıda uygulamanın kullanılmasını gerektirmektedir. Söz konusu durum ise, beklenen kredi zararı modelinin, maruz kalınan risklerin mali tablolara yansıtılmasının yanında farklı bir takım amaçlarla kullanılması ihtimalini gündeme getirmektedir.

Bu çalışmada, TFRS 9’un yürürlüğe girmesinden sonraki süreçte, beklenen kredi zarar karşılıklarının hesaplanmasına ilişkin olarak bankalar tarafından uygulanması gereken temel prensipler ile TFRS 9’un Türk Bankacılık Sektörü’nde kârlılık yönetimi eğilimlerini ne şekilde etkilediğini ölçen bir araştırmanın ortaya konulması hedeflenmektedir. Bu çalışma; giriş, TFRS 9’un bankacılık sektöründe

uygulanmasına ilişkin temel prensipler, TFRS 9'un Türk Bankacılık Sektörü'nde kârlılık yönetimi eğilimleri üzerindeki etkilerine ilişkin araştırma ve sonuç bölümü olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde TFRS 9'un getirdiği beklenen kredi zararı modelinin kapsamı, değer düşüklüğü testinin uygulama esasları, kredi zarar karşılıklarının hesaplanmasında kullanılacak temel parametreler ve finansal varlıkların sınıflandırılmasında kullanılan kriterler; TFRS 9'da yer alan esaslar, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yürürlüğe konulan mevzuat hükümleri ve BASEL tarafından yayınlanan IFRS 9'un bankalarca uygulanmasında dikkate alınması gereken prensipler kapsamında incelenmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümü olan TFRS 9'un Türk Bankacılık Sektörü üzerindeki etkilerine ilişkin araştırma kısmında TFRS 9'a geçişle birlikte Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren bankaların kârlılık yönetimi uygulamalarının ne şekilde değiştiği araştırma konusu edilmiştir.

Son bölümde ise, genel olarak çalışmanın irdelenmesine ve yapılan araştırmanın bulguları konusunda değerlendirmelere yer verilmiştir.

2. TFRS 9 FİNANSAL ARAÇLAR STANDARDININ BANKACILIK SEKTÖRÜNDE UYGULANMASINA İLİŞKİN ESASLAR

Bilançolarında yer alan kalemlerin önemli bir kısmının finansal araçlardan oluşması ve söz konusu finansal araçların ağırlıklı olarak karşılık hesaplaması kapsamında yer alan finansal varlıklardan oluşması nedeniyle, TFRS 9 bankalar açısından kilit öneme sahip bir standart konumundadır. TFRS 9’da yer alan beklenen kredi zararlarına ilişkin prensiplerin sağlıklı bir şekilde uygulanması, bankacılık sektörünün mali yapısı, maruz kalınan risklerin mahiyeti konusunda kamuya yapılan açıklamaların kalitesini önemli ölçüde etkilemektedir. Çalışmanın bu bölümünde, Türk Bankacılık Sektörü’nde TFRS 9’a geçiş ve söz konusu Standart hükümlerinin ülkemizde uygulanması konusunda bilgi verilecektir.

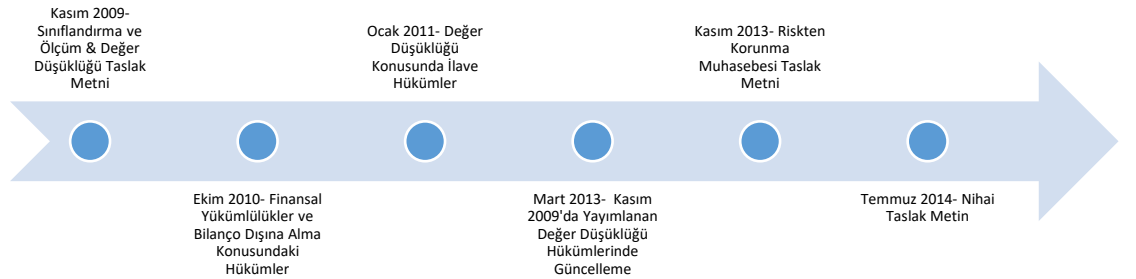
2.1. IFRS 9 Finansal Araçlar Standardı

2008 krizinden sonraki süreçte G20 üyesi olan ülkeler tarafından 02.04.2009 tarihinde Londra’da gerçekleştirilen zirve sonrasında yayınlanan Finansal Sistemi Güçlendirmeye İlişkin Deklarasyon (*Financial Stability Board*, 2009) ile, finansal krizin etkilerinin giderilmesi amacıyla aksiyon alınması gerektiği ifade edilen birçok alan içerisinde muhasebe standartlarının geliştirilmesi konusuna da yer verilmiştir. Bu kapsamda aşağıdaki konularda 2009 yılsonuna kadar ilgili kuruluşlar tarafından harekete geçilmesinin gerektiği ifade edilmiştir. Bu konular:

- Muhasebe standartlarında finansal araçların muhasebeleştirme ve ölçümüne ilişkin prensiplerdeki kompleks yapının giderilmesi,
- Kredi zarar karşılıklarının hesaplanmasında daha geniş kapsamlı bir veri setinin kullanılması,
- Karşılıklar, bilanço dışı riskler ve değerlendirme kriterleri açısından muhasebe standartlarında ortaya çıkan belirsizliklerin giderilmesi,
- Değerleme standartlarının uygulanması açısından açıklık ve tutarlılığın sağlanması konusunda çalışmalar yapılması,
- Yüksek kaliteli tek bir evrensel muhasebe standartları setinin oluşturulması,
- Uluslararası muhasebe standartlarının bağımsız bir şekilde oluşturulması ve muhasebe standartlarının oluşturulması sürecindeki katılımın artırılmasıdır.

G20 Deklarasyonu'nda aksiyon alınması gereken alanlar içerisinde finansal araçların muhasebeleştirme ilkeleri ile kredi zarar karşılıklarının ayrılması konusundaki muhasebe standartlarının güncellenmesi hususunun önemle vurgulandığı görülmektedir.

IASB tarafından finansal varlıkların muhasebeleştirilmesi ile kredi zarar karşılıklarının ölçülmesi konularında hazırlanan Uluslararası Muhasebe Standardı 39- Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme (*International Accounting Standart 39- Financial Instruments: Recognition and Measurements -IAS 39*) isimli standardın güncellenmesi konusundaki çalışmalara 2001 yılında başlanılmış olmakla birlikte, yukarıda özetlenen gelişmeler sonrasında standardın güncellenmesi konusundaki çalışmalar ivme kazanmıştır (IASB, 2014). Sınıflandırma ve ölçüm, karşılıklar, riskten korunma muhasebesi olmak üzere 3 temel bölümden oluşan IAS 39'un güncellenmesi sürecinde ise, IASB tarafından bu 3 bölüm birbirinden ayrı olarak ele alınmış ve her bölüme ilişkin çalışmaların tamamlanmasıyla taslak standart metinleri kamuya açıklanmıştır. IASB tarafından sınıflandırma ve ölçüm fazı 2009 yılında, riskten korunma muhasebesi fazı 2013 yılında, 2009'dan itibaren muhtelif tarihlerde değişiklik yapılan karşılıklara ilişkin faz ise 2014 yılında tamamlanarak taslak standart metni kamuya açıklanmıştır. Söz konusu 3 fazda yapılan güncellemeler neticesinde Temmuz 2014 döneminde Uluslararası Muhasebe ve Raporlama Standardı 9 nihai taslak metni (*International Financial Reporting Standart-9 -IFRS 9*) yayımlanmıştır. IFRS 9'un güncellenme sürecine ilişkin zaman çizelgesine aşağıdaki şemada yer verilmiştir.

Şekil 1: IFRS 9'un Güncellenmesine İlişkin Zaman Çizelgesi

Kaynak: (PwC, 2014)

Bahsi geçen 3 fazda yapılan önemli değişiklikler hakkındaki özet bilgilere aşığıda yer verilmiştir.

IAS 39'un sınıflandırma ve ölçüm bölümünde finansal araçların; gerçeğe uygun değer farkı kâr ve zarara yansıtılan finansal araçlar, vadeye kadar elde tutulacak finansal araçlar, kredi ve alacaklar ile satılmaya hazır finansal araçlar olmak üzere 4 kategoride sınıflandırıldığı görülmekte olup herhangi bir finansal aracın hangi kategoride sınıflandırılabilceği ve sınıf değişikliklerinin nasıl yapılacağı konularında karmaşık kurallar tesis edilmiştir. IFRS 9 ise bahsi geçen sınıflandırma kategorilerini 3'e indirmiş ve IAS 39 ile karşılaştırıldığında daha sade ve anlaşılır sınıflandırma esasları getirilmiştir. Ayrıca, finansal araçların ancak nadiren gerçekleşecek koşulların oluşması durumunda istisnai olarak yeniden sınıflandırılabilceği ifade edilmiştir (KPMG International Standarts Group, 2014).

IFRS 9'un 4.4.1 numaralı paragrafına göre finansal varlıklar, işletme tarafından benimsenen iş modeli ile sözleşmeye bağlı nakit akış özellikleri değerlendirilerek, itfa edilmiş maliyetiyle ölçülen, gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılan veya gerçeğe uygun değer değişimi kâr veya zarara yansıtılan şeklinde sınıflandırılmaktadır. IFRS 9'da yer verilen finansal varlıkların sınıflandırması yönteminde, öncelikle finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bir finansal varlığın itfa edilmiş maliyetinden ölçülen veya gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan olarak sınıflandırılabilmesi için sözleşmeye bağlı nakit akışlarının, sadece anapara veya anaparaya endeksli faiz ödemelerini içermesi, diğer bir ifade ile SPPI testini (*Solely Payments of Principal and Interest on the Principal Amount Outstanding Test*) geçmesi gerekmektedir. Benzer şekilde, herhangi bir işletmenin belirlemiş olduğu yönetim modeli ne olursa olsun, SPPI testini geçmeyen bütün finansal varlıkların gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan kategorisinde sınıflandırılması beklenmektedir (EY's International Financial Reporting Standarts Group, 2015).

IFRS 9'a göre, finansal varlıkların sınıflandırılmasında kabul edilen diğer bir kriter ise yönetim modelinin belirlenmesi olup bu kapsamda işletmeler;

- Anapara ve anaparaya ilişkin faizlerin tahsili,
- Anapara ve anaparaya ilişkin faizlerin tahsili ve/veya satışı,

- Yukarıdaki iş modellerinin dışında kalan diğer durumlar

şeklinde özetlenen 3 yönetim modelinden bir veya birkaçını seçerek finansal varlıklarını seçmiş olduğu işletme modeline göre sınıflandırabilmektedir. Özetle, IAS 39'da yer alan kural bazlı düzenlemeler terk edilmiş olup yerine işletme modeli değerlendirmelerine dayalı prensip odaklı bir düzenleme getirilmiştir (EY's International Financial Reporting Standarts Group, 2015).

İşletmenin aktifine kayıtlı herhangi bir finansal alacağa ilişkin değer düşüklüğünün ne zaman ve hangi tutarda muhasebeleştirilmesi gerektiği konusunda IAS 39'da gerçekleşen kredi zararı modelinin benimsendiği görülmekte olup söz konusu model kredi zararlarının muhasebeleştirilmesinde gecikmelere yol açması, işletmelerin risk yönetim uygulamalarıyla uyumlu olmaması, kredi zarar karşılıklarının ancak kredi zararının gerçekleştiğine ilişkin nesnel bir kanıtın bulunması durumunda finansal tablolara yansıtılmasına izin vermesi ve gelecekte kredi zararına yol açabilecek olayları dikkate almaması nedeniyle birçok eleştiriye konu edilmiştir (EY's International Financial Reporting Standarts Group, 2014). Söz konusu eleştiriler ışığında, IFRS 9'da beklenen kredi zararı modeli benimsenmiş olup kredi zararına yol açacak geçmişte yaşanmış olayların yanında geleceğe ilişkin öngörüler de dikkate alan, işletmelerin risk yönetim uygulamalarıyla uyumlu bir karşılık modeli ortaya çıkmıştır.

IFRS 9'un getirdiği beklenen kredi karşılığı modeline bakıldığında, üç aşamalı bir değer düşüklüğü modelinin tesis edildiği ve üç aşamalı model kapsamında;

- **Aşama 1**'de sınıflandırılan kredilerin, değer düşüklüğüne uğramamış nitelikteki kredilerden oluştuğu, söz konusu krediler için 12 aylık beklenen zarar karşılığı ayrılması, diğer bir ifadeyle raporlama tarihinden itibaren 12 aylık süre içerisinde gerçekleşmesi muhtemel olaylar için karşılık ayrılması ve faiz gelirin brüt defter değeri üzerinden hesaplanması gerektiği,
- **Aşama 2**'de sınıflandırılan kredilerin, kredinin işletme aktifine alındığı tarih ile raporlama tarihi arasındaki süreçte kredi riskinde önemli artış olduğuna kanaat getirilmekle birlikte, değer düşüklüğünün gerçekleştiği konusunda tarafsız göstergeler bulunmayan nitelikteki kredilerden oluştuğu, söz konusu krediler için ömür boyu beklenen kredi zararı

hesaplanması ve faiz hesaplamasının brüt defter değeri üzerinden yapılması gerektiği,

- **Aşama 3**'te sınıflandırılan kredilerin ise, değer düşüklüğünün, diğer bir ifadeyle temerrüdün gerçekleştiği konusunda tarafsız göstergeler bulunan nitelikteki kredilerden oluştuğu, söz konusu krediler için ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplanması ve faiz hesaplamasının net defter değeri üzerinden yapılması gerektiği

görülmektedir (PWC Türkiye, 2015). Diğer taraftan, IFRS 9'un 5.5.9 numaralı paragrafı gereği, işletme kredinin ilk muhasebeleştirildiği dönem ile raporlama dönemi arasında temerrüt riskindeki değişimleri karşılaştırmak suretiyle kredi riskinde önemli artış olup olmadığını değerlendirmelidir. Buna ilaveten, IFRS 9'da ortaya konulan üç aşamalı modelde kredinin Aşama 2'de sınıflandırılması için kredi vadesinin 30 gün gecikmesi ve Aşama 3'te sınıflandırılması için kredi vadesinin 90 gün gecikmesi şeklinde sıralanabilecek bir takım kolaylaştırıcı uygulamaların yer aldığı görülmektedir.

IAS 39 standardı, finansal riskten korunma muhasebesine ilişkin olarak mali tablolarda firmaların risk yönetimi faaliyetlerinin anlaşılmasını zorlaştırması, karmaşık ve anlaşılması güç bir yapıya sahip olması, içerdiği detaylı kurallar nedeniyle uygulamayı imkânsız ve çok maliyetli hale getirmesi gibi nedenlerle eleştirilmiştir (PWC, 2017). Yukarıda bahsi geçen eleştiriler ışığında IFRS 9'da, finansal riskten korunma muhasebesi konusunda firma risk yönetimi stratejilerinin mali tablolarda anlaşılmasını kolaylaştıracak, daha esnek ve uygulanması daha kolay hükümler getirilmiştir. Riskten korunma muhasebesine ilişkin olarak IFRS 9'da yer alan genel prensipler ile temel güncellemeler aşağıda özetlenmiştir.

IAS 39'da yer alan hükümlere benzer şekilde, işletmelerin riskten korunma konusu kalem, riskten korunma aracı ve raporlama dönemleri itibarıyla riskten korunmanın etkinlik şartlarını sağladığı konularında dokümantasyon yükümlülüklerini yerine getirmek zorunda olup bu kapsamda işletmeler;

- Gerçeğe uygun değer riskinden korunma muhasebesi,
- Nakit akış riskinden korunma muhasebesi ve
- Yurtdışındaki net yatırım riskinden korunma muhasebesi

uygulayabilmektedir.

IAS 39'dan farklı olarak, IFRS 9 ile birlikte;

- Riskten korunma konusu kalemi olarak tanımlanabilecek finansal araçların kapsamının genişletilmesi,
- Herhangi bir riskten korunma muhasebesi türü kapsamında, bir işlem grubunun belirli bir yüzdesinin veya söz konusu işlem grubunun içerisindeki belirli bir tutarın riskten korunma konusu kalemi olarak tanımlanması,
- Türev olmayan bir finansal aracın da riskten korunma aracı olarak tanımlanabilmesi,
- Riskten korunma muhasebesinin işletmenin isteğine bağlı olarak sonlandırılması uygulamasına son verilmesi

şeklinde özetlenebilecek bir takım değişiklikler getirilmiştir (Ramirez, 2015).

IASB tarafından yayınlanan IFRS 9, KGK tarafından TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı adı altında yayımlanmış olup genel uygulamaya paralel olarak 01.01.2018 tarihinde TFRS 9'un uygulanması zorunlu kılınmıştır.

2.2. TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı'na Geçiş

İşletmenin aktifine kayıtlı muhtelif varlıkların mali tablolarda yer alan defter değeri ile mali tabloların hazırlandığı dönemdeki değeri arasında farklılıklar oluşması ihtimal dâhilinde olup varlık kaleminin defter değerinde meydana gelen artışlar muhasebenin ihtiyatlılık ilkesi gereği mali tablolara yansıtılmazken, varlık kaleminin defter değerinde ortaya çıkan azalışların giderleştirilerek veya ilgili varlığın defter değerinden düşürülerek mali tablolara yansıtılması gerekmektedir. Bu kapsamda, beklenen veya gerçekleşmiş ancak tutarı henüz kesin bir şekilde belirlenemeyen zararları karşılamak üzere hesaben ayrılan meblağlar karşılık olarak tanımlanmaktadır (Alıcı, 2007).

Aktif toplamının önemli bir kısmı, başta krediler olmak üzere finansal varlıklardan oluşan bankalar açısından zarar karşılıklarının hesaplanması ve mali tablolara yansıtılması büyük öneme sahiptir. Herhangi bir bankanın aktif kalitesi, özkaynak yeterliliği gibi konular açısından yapılacak değerlendirme ve analizlerde banka tarafından ayrılan karşılıkların sağlıklı olarak hesaplanması önem arz etmektedir.

Bu kapsamda, 2008 yılında yaşanan küresel finans krizi sonrasında önemli bir gündem maddesi haline gelen ve IASB tarafından yürütülen IFRS 9 projesinin en önemli parçasını oluşturan beklenen kredi zararı modeli işletmelerin finansal raporlama uygulamalarında önemli değişiklikler yaratmıştır. Diğer taraftan, bankaların maruz kaldıkları en önemli risk türünün kredi riski olduğu dikkate alındığında, IFRS 9 aracılığıyla değer düşüklüğünün muhasebeleştirilmesine ilişkin kurallarda yapılan değişikliklerin bankaların mali yapıları ile kullandıkları risk yönetim sistemleri üzerinde önemli etkiler yaratması beklenmektedir. Nitekim beklenen kredi zararı modelinin başta bankacılık sektörü olmak üzere finansal kuruluşlar nezdindeki etkileri birçok araştırmaya konu edilmiştir.

IFRS 9 ile getirilen beklenen kredi zararı modelinin bankacılık sektöründe kullandırılan krediler için hesaplanan karşılıkları önemli ölçüde etkileyeceği ve söz konusu standardın kredi riski yönetimi ile finansal raporlama alanında köklü değişiklikler getireceği değerlendirilmiştir (Aytürk, 2016). Buna ilaveten, beklenen kredi zararlarının hesaplamasında geleceğe dönük, makroekonomik ve piyasaya özgü gelişmelerin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Beklenen kredi zararı modelinin uygulanmasıyla her bir banka tarafından farklı metodolojiler kullanılarak benzer finansal araçlar için hesaplanacak kredi zarar karşılıklarının işletmeler arasında farklılık göstereceği, bankaların kârlılık ve sermaye yeterliliği rakamları açısından önem arz eden zarar karşılıklarının hesaplanmasında beklenen kredi zararı modelinin öznel değerlendirmelerden önemli ölçüde etkilendiği değerlendirmelerine yer verilmiştir (Handorf, 2018). Benzer şekilde, beklenen kredi zararı modelinde geleceğe dönük bir takım varsayımların kullanılması nedeniyle nesnellikten uzak olduğu ve bankalar tarafından yapılacak karşılık hesaplamalarının birbirinden farklılaşacağı değerlendirilmiştir (Saltoğlu, 2016).

IFRS 9 ile birlikte IASB tarafından benimsenen karşılık modelinin değiştirildiği, beklenen kredi zararı modelinde gelecek odaklı bakış açısıyla karşılık hesaplamalarının yapılmasının öngörüldüğü, IFRS 9'da belirli bir ölçüm metodolojisinin yer almadığı ve bankalar tarafından söz konusu durumun kârlılık yönetimi amacıyla kullanılmaması için bankacılık düzenlemeleri ile denetimden sorumlu kişi ve kuruluşların kritik öneme sahip oldukları ifade edilmiştir (Ozili & Outa, 2017).

IFRS 9'un uygulanmasıyla kredi ömrünün ilk zamanlarında daha yüksek tutarda zarar karşılığının ayrılacağı, beklenen kredi zararlarının hesaplanabilmesi için kredi müşterilerinin davranışlarının modellenmesinin gerekeceği ve IFRS 9'un olasılıklarla ağırlıklandırılmış ekonomik senaryolar kapsamında zarar hesaplamalarının yapılmasını gerektirdiği ifade edilmiştir (Reitgruber, 2016).

Yukarıda yer verilen çalışmalarda, beklenen kredi zararı modelinin geleceğe yönelik beklenti ve tahminleri dikkate aldığı hususunun önemle vurgulandığı görülmektedir. Beklenen kredi zararı modeliyle birlikte, makroekonomik tahminler karşılık hesaplamasında kullanılacak ve söz konusu tahminler, mali tablolara yansıtılacak karşılık tutarını önemli ölçüde etkileyecek öznel varsayımların kullanılmasını gerektirecektir. Ayrıca, IFRS 9'da işletmelerce kullanılması gereken belirli bir ölçüm yöntemine yer verilmediği hususu dikkate alındığında, işletmeler tarafından karşılık hesaplamalarında kullanılan metodolojilerin birbirinden farklılaşabileceği, nesnellikten uzak bir karşılık hesaplama çerçevesinin ortaya çıkacağı görülmektedir. Söz konusu durum ise, beklenen kredi zararı modelinin işletmeler tarafından kârlılık yönetiminde kullanılıp kullanılmadığı sorununu gündeme getirmektedir. Bu kapsamda, çalışmanın bu bölümünde, öncelikle IFRS 9 ile birlikte uygulanmaya başlanılan beklenen kredi zararı modeli hakkındaki bilgiler ve bankacılık sektöründeki uygulamalara yer verilecek, sonrasında ise kârlılık yönetimi alanında yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilecektir.

2.3. Beklenen Kredi Zararı Modelinin Ülkemizde Uygulanması

Bankacılık sektörü açısından önemli etkiler doğuran IFRS 9, 07.04.2015 tarihinde KGK tarafından TFRS 9 adıyla yayınlanmış olup söz konusu standardın yürürlük tarihi ise 01.01.2018 olarak belirlenmiştir. TFRS 9'da yer verilen karşılıklara ilişkin hükümlere ilaveten, bankacılık sektöründeki uygulamaların tekdüze hale getirilmesi amacıyla Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından da bir takım düzenlemeler yapıldığı görülmektedir. BDDK tarafından yapılan 29.12.2017 tarihli basın açıklamasında (BDDK, 2017), 22.06.2016 tarih ve 29750 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan ve beklenen kredi zararı modelinin benimsendiği Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar için Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 01.01.2018 tarihinde yürürlüğe gireceği ifade edilmiştir. Ayrıca, söz konusu yönetmeliğin IASB tarafından yayınlanan IFRS 9 ile Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından IFRS 9

uygulamalarına ilişkin olarak hazırlanan rehberlerin de dikkate alınarak hazırlandığı belirtilmiştir. Yukarıda bahsi geçen yönetmelik dışında, BDDK tarafından hazırlanan kredilerin yeniden yapılandırılma konusunda düzenlemeler içeren 2018/1 Sayılı Genelge'nin hazırlandığı görülmektedir.

Buna ilaveten, beklenen kredi zararı modelinin uygulanmasına ilişkin iyi uygulamaları içeren ve Basel tarafından yayınlanan Beklenen Kredi Zararları için Kredi Riski ve Muhasebesi Konusundaki Rehber (*Guidance on Credit Risk and Accounting for Expected Credit Losses*) yayınlanmıştır. BDDK tarafından yapılan basın açıklamasında da Basel Komitesi tarafından yayınlanan rehberlerin dikkate alındığı ifade edilmiş olup bu kapsamda söz konusu rehberin de ülkemizde bankacılık sektöründeki TFRS 9 uygulamalarının belirlenmesinde önem arz ettiği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ülkemizde TFRS 9, BDDK tarafından yapılan düzenlemeler ile BDDK tarafından beklenen kredi zararı modeline geçiş sürecinde dikkate alındığı ifade edilen Basel Rehberi'nde yer verilen ilke ve prensipler ışığında beklenen kredi zararı modelinin bankacılık sektöründeki uygulamaları hakkında bilgi verilecektir.

2.4. Beklenen Kredi Zararlarının Hesaplanmasına İlişkin Genel Çerçeve

TFRS 9 tarafından öngörülen beklenen kredi zararı modeli kapsamında kredi zararlarının hesaplanması sürecinde bankaların karşılık hesaplayacakları kredilere ilişkin olarak bir takım sınıflandırma işlemleri gerçekleştirmesi ve bir takım parametreleri hesaplaması gerektiği görülmekte olup kredi zararlarının hesaplanmasında ihtiyaç duyulan sınıflandırma ve hesaplama işlemlerinin aşamaları aşağıdaki şemada özetlenmiştir.

Şekil 2: Beklenen Kredi Zararlarının Hesaplanma Aşamaları

İşletmeler tarafından TFRS 9 kapsamında beklenen zarar karşılığı ayrılması gereken finansal varlıkların standart kapsamında olmayan varlıklardan ayrılması ve karşılık hesaplamasında kullanılan temel kredi bilgilerinin, diğer bir ifadeyle beklenen kredi zararı hesaplamasına konu edilecek finansal varlıkların nakit akışları ile söz konusu finansal varlıklar için alınan teminat bilgilerinin temin edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, TFRS 9’da kredi zararlarının hesaplanmasında kullanılacak ölçüm yaklaşımının gereksinimleri doğrultusunda gerekli iş süreçlerinin tesis edilmesi önem arz etmektedir. Buna ilaveten, bankaların karşılık hesaplamalarında kullanacakları Temerrüt Halinde Risk Tutarı (*Exposure at Default -EAD*), Temerrüt Olasılığı (*Probability of Default -PD*), Temerrüt Halinde Kayıp (*Loss Given Default -LGD*) oranı gibi temel parametrelerin hesaplanması fonksiyonunu yerine getirecek modelleri oluşturmaları ve ilgili parametrelerin makroekonomik senaryolar kapsamında güncellenmesi konularında gerekli süreçleri tesis etmelidir. Son olarak, bankaların finansal varlıklarını TFRS 9’da 1, 2 ve 3’üncü aşama olarak belirtilen sınıflara ayırmaları gerekmektedir.

Bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yukarıda yer verilen başlıklar kullanılarak TFRS 9 kapsamında işletmeler tarafından yapılacak beklenen kredi zararları hesaplamaları hakkında bilgi verilecektir. Diğer taraftan, Standart hükümlerine ilaveten bankalar hakkında getirilen ilke ve prensiplere ilgili kısımlarda değinilecektir.

2.4.1. Kapsam ve Kredi Bilgilerinin Temini

TFRS 9’da beklenen kredi zararı modeli kapsamında karşılık hesaplaması yapılması gereken finansal araçların; itfa edilmiş maliyetinden ölçülen veya gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar, finansal kiralama alacakları, sözleşme varlıkları, kredi taahhütleri ile finansal garanti sözleşmeleri olarak belirlendiği görülmektedir (TFRS 9; Paragraf 5.5.1). Bu kapsamda, itfa edilmiş maliyetiyle izlenen veya gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan olarak sınıflandırılan banka aktifine kayıtlı kredi, menkul kıymet vb. finansal varlıklar değer düşüklüğü kapsamı içerisinde yer almaktadır. Buna ilaveten, ülkemizde faaliyet gösteren mevduat bankaları tarafından finansal kiralama işlemi yapılmasına izin verilmemekle birlikte, katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının yapabileceği finansal kiralama işlemleri için de beklenen kredi zararı modeli kapsamında karşılık hesaplanması gerekmektedir. Diğer taraftan, bankalarca açılan kredi limitleri ile yine bankalar tarafından verilen teminat mektubu gibi finansal garanti sözleşmeleri için de karşılık hesaplaması yapılmaktadır. Finansal varlıklar, TFRS 9’daki karşılık düzenlemeleri kapsamına girip girmediklerine göre aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 1: Beklenen Kredi Zararı Modelinin Kapsamı

Değer Düşüklüğü Kapsamında Yer Alan Finansal Varlıklar	Değer Düşüklüğü Kapsamında Yer Almayan Finansal Varlıklar
İtfa edilmiş maliyetinden ölçülen ya da gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan borçlanma araçları (krediler, ticari alacaklar ve borçlanma menkul kıymetleri)	Özkaynak yatırımları (Banka aktifine kayıtlı hisse senetleri)
Kredi taahhütleri (Gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan olarak ölçülmeyenler)	Gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan diğer finansal araçlar (Gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan olarak sınıflandırılan krediler, menkul kıymetler vb.)
Finansal garanti sözleşmeleri (Gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara yansıtılan olarak ölçülmeyen ve TFRS 9 kapsamına giren)	
TMS 17 Kiralama İşlemleri Standardı kapsamındaki finansal kiralama alacakları	
TFRS 15 Müşterilerle Yapılan Sözleşmelerden Gelirler Standardı kapsamındaki sözleşme varlıkları	

Kaynak: KPMG International Standarts Group, Insights Into IFRS, s. 77

Bankacılık mevzuatına bakıldığında ise, hangi bilanço kalemleri için değer düşüş karşılığı ayrılması gerektiği konusunda Karşılıklar Yönetmeliği'nde bir takım düzenlemelere yer verildiği görülmektedir. Öncelikle Karşılıklar Yönetmeliği'nin 3'üncü maddesinde, kredi tanımına ilişkin olarak 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nun 48'inci maddesinde bahsi geçen işlemler ile bilançonun aktifinde kayıtlı diğer alacaklar ifadesine yer verildiği görülmektedir. Söz konusu durum ise, bankanın aktifine kayıtlı tüm varlıklar için beklenen kredi zararı hesaplamasını gerektirmektedir. Bununla birlikte, ilgili yönetmeliğin 9'uncu maddesinin 3. fıkrasında TFRS 9 hükümleri uyarınca karşılık hesaplayan bankaların, kredi tanımını karşılamakla birlikte, TFRS 9'un 5.5.1 numaralı paragrafı gereği karşılık hesaplamasının kapsamına girmeyen finansal varlıklar için karşılık ayrılması zorunluluğu olmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla, bankacılık mevzuatında değer düşüklüğü kapsamına ilişkin olarak TFRS 9'a atıfta bulunulması sebebiyle, standartta yer verilen bilanço kalemleri dışındaki finansal varlıklar için karşılık ayrılmasına gerek bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, TFRS 9'da beklenen kredi zararının işletmeye ödenmesi gereken sözleşmeye bağlı nakit akışları ile işletmenin tahsil etmeyi beklediği nakit akışları arasındaki farkın net bugünkü değeri olarak tanımlanmıştır (TFRS 9; Paragraf B5.5.29). Diğer bir ifadeyle, işletmenin herhangi bir finansal varlığa ilişkin beklenen kredi zararını tespit edebilmesi için ilgili finansal varlığın ödeme planında öngörülen nakit akışları ile tahsil etmeyi öngördüğü nakit akışları arasındaki farkın net bugünkü değerini hesaplaması gerekmektedir. Bu noktada ise, işletmeler tarafından beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında EAD, PD ve LGD oranı gibi temel üç parametrenin hesaplanması gerekmektedir. Öncelikle, işletme karşılık hesaplamasına konu ettiği finansal varlıktan sağlayabileceği nakit akışlarını tespit etmelidir. Söz konusu nakit akışları ise temerrüt halinde risk tutarı olarak adlandırılmakta olup EAD tutarı ilgili finansal varlığın raporlama tarihindeki defter değerine eşittir. Defter değerinin hesaplanmasında ise ilgili finansal varlığın anapara tutarına ilaveten raporlama tarihi itibarıyla hesaplanan birikmiş faiz bakiyesinin de dikkate alınması gerekmektedir (Volarevic & Varovic, 2018). Dolayısıyla, herhangi bir banka tarafından kullanılan 100.000 TL tutarındaki kredinin, raporlama döneminde birikmiş faiz reeskont bakiyesinin 5.000 TL olması durumunda, EAD tutarı 105.000 TL olarak hesaplanacak ve beklenen kredi zararı hesaplamasında sözleşmeye bağlı nakit akışlarının toplamı 105.000 TL olarak dikkate alınacaktır.

Buna ilaveten, karşılık hesaplamasında işletmenin tahsil etmeyi öngördüğü nakit akışının hesaplanması önem arz etmekte olup tahsil edilmesi öngörülen nakit akışının hesaplanmasında ise ilgili finansal varlığın temerrüt olasılığının belirlenmesi gerekmektedir. Temerrüt, tanımı ile şartları işletmeler arasında farklılık gösterebilmekle birlikte, genel anlamda borçlu tarafından sözleşme uyarınca belirlenen yükümlülüklerini yerine getirememesi olarak tanımlanmakta olup temerrüt olasılığı ise borçlunun yükümlülüklerini önceden belirlenmiş bir zaman süresinde ödeyememe, diğer bir ifadeyle temerrüde düşmesi olasılığıdır (JCR, 2019). Standart'ta temerrüt olasılıklarının hangi yöntemlerle hesaplanması gerektiği konusunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği görülmektedir. Bununla birlikte, finansal varlıklar için temerrüt olasılıklarının tespit edilmesinde bir takım istatistiksel modeller kapsamında yapılacak hesaplamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bankalar tarafından ise, Basel düzenlemeleri gereği yapılan sermaye yeterliliği standart rasyosu hesaplamalarında kullanılan modellerin PD değerlerinin tespitinde

kullanılabileceği değerlendirilmektedir (EY's International Financial Reporting Standarts Group, 2014).

Beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında işletmeler tarafından tahsil edilmesi öngörülen nakit akışlarının tespitinde söz konusu temerrüt olasılıkları kullanılmaktadır. Örneğin, ödeme planına göre tahsil edilmesi gereken tutarı 1.000 TL olan finansal aracın ilgili dönem için hesaplanan temerrüt olasılığı %5 olarak hesaplanmışsa, işletme tarafından tahsil edilmesi beklenen nakit akış tutarı 950 TL olarak hesaplanabilecektir.

Bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylarına yer verileceği üzere, temerrüt olasılıklarının beklenen zarar karşılıklarının hesaplanmasında kullanılan önemli bir parametre olduğu görülmektedir. Her ne kadar Standart'ta temerrüt olasılıklarının hesaplanması sürecine ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmese de, uygulamada bankalar benzer özellikler arz eden veya benzer amaçlarla kullandırılan krediler için segment ayırımına gitmekte, diğer bir ifadeyle aktive kayıtlı finansal varlıkları bölümlere ayırmaktadır (Volarevic & Varovic, 2018). Örneğin, bankalar tarafından kullandırılan krediler krediyi kullanan karşı tarafa ilişkin özellikler dikkate alınarak ticari krediler, KOBİ krediler ve tüketici kredileri olmak üzere segmentlere ayrılmakta veya kullandırılan tüketici kredileri kullandırım amacına göre konut kredisi, taşıt kredisi, ihtiyaç kredisi şeklinde kategorize edilmektedir.

Yukarıda bahsi geçen farklı segmentte yer alan kredilerin ise temerrüt olasılıklarının hesaplanabilmesi için farklı varsayımlar yahut farklı kriterlerin kullanılması ihtiyacı doğmakta olup bu nedenle her bir segment için farklı modeller kullanılarak temerrüt olasılıklarının hesaplanması gerekmektedir. Örneğin, herhangi bir işletmeye yatırım yapması için kullandırılan ve ticari segmentte sınıflandırılan bir kredinin sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilip edilmeyeceğinin tahmin edilmesinde ilgili işletmenin mali yapısının, diğer bir ifadeyle finansal tablolarının analiz edilmesi suretiyle hesaplanacak bir takım rasyoların önem arz ettiği değerlendirilmektedir. Bu kapsamda, ticari segmentte sınıflandırılan krediler için temerrüt olasılıklarının hesaplanmasında, krediyi kullanan işletmelerin açıkladıkları finansal tabloların analizini dikkate alan bir istatistiksel modelin kullanılması daha sağlıklı olacaktır. Diğer taraftan, herhangi bir gerçek kişiye taşıt alımı, konut alımı gibi amaçlarla kullandırılan bir kredinin sözleşmeye bağlı nakit akışlarının tahsil edilip edilmeyeceğinin tahmin edilmesinde, finansal tablo bilgilerinin kullanılması

mümkün değildir. Bahsi geçen mahiyette kredinin temerrüt olasılıklarının hesaplanması için, finansal tablo bilgileri yerine ilgili kişiye ilişkin aylık ücret bilgisine benzer mahiyette bilgilerin analizini sağlayan bir istatistiksel modelin kullanımı gerekebilecektir. Dolayısıyla, bankalar tarafından değer düşüklüğü kapsamında yer alan finansal varlıkların sağlıklı bir şekilde segmentlere ayrılması ve kredi segmentlerinin özelliklerine göre belirlenecek modeller aracılığıyla temerrüt olasılıklarının hesaplanması önem arz etmektedir.

Beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında işletmeler tarafından PD ve EAD parametrelerine ilaveten, LGD oranı parametresinin de tespit edilmesi gerekmekte olup LGD oranı parametresi işletmenin aktifine kayıtlı alacağın temerrüdünden kaynaklanan zararın temerrüt tarihindeki alacak toplamına oranı olarak tanımlanmaktadır (Loterman, 2013). Söz konusu tanımdan da anlaşılacağı üzere, LGD oranı parametresinin hesaplanması için herhangi bir alacağın temerrüt etmesi ve ilgili alacağın karşı tarafından veya alınan teminatlardan tahsil edilmesi öngörülen nakit akışlarının dikkate alınmasından sonra, ortaya çıkan kredi zararı işletmeler tarafından tahmin edilmelidir. TFRS 9'da LGD oranı parametresinin de ne şekilde hesaplanması gerektiği konusunda herhangi bir düzenleme yapılmadığı görülmekle birlikte, işletmeler tarafından, geçmişte yaşanan temerrüt olaylarında karşı taraftan ve her bir teminat türünden hangi tutarda tahsilat yapıldığı konusundaki geçmiş verilerin kullanılmasıyla söz konusu tahminler gerçekleştirilmektedir (Volarevic & Varovic, 2018). Diğer taraftan, TFRS 9'da finansal varlığın teminatlandırılmış kısmına ilişkin beklenen nakit açıkları konusunda yapılacak tahminlerin, teminatın nakde çevrilmesi için yapılan harcamalar düşüldükten sonra sağlanacak nakit akış tutarını yansıtması (TFRS 9; Paragraf B5.5.55) gerektiği belirtilmiş olup bu kapsamda LGD oranı parametresinin tespit edilmesinde, teminattan sağlanacak nakit akışlarından ilgili teminatın nakde çevrilmesi sürecinde işletme tarafından yapılan giderlerin çıkarılması gerekmektedir.

Buna ilaveten, LGD oranı hesaplamalarında teminattan sağlanan tahsilat tutarı kadar teminatın değeri de önem arz etmektedir. Alacak temliki, çek gibi teminatların değeri iki taraf arasında yapılan sözleşmelerle belirlenmesi nedeniyle net olarak tespit edilebilmekle birlikte, işletmeler tarafından alacaklarına teminat olmak üzere rehnedilen hisse senedi, taşıt veya ipotek alınan gayrimenkul gibi teminat türlerinde teminat değeri zaman içerisinde değişim gösterebilmektedir. TFRS 9'da

teminat değerlerinin tespitine ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmediği görülmektedir. Bununla birlikte, Basel Rehberi'nde teminat değerinin tespitine ilişkin olarak, bankalar tarafından düzenli aralıklarla değerlendirme yapılması ve değer düşüşüne sebep olacak faktörlerin analiz edilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Basel Rehberi; Paragraf 34). Ayrıca, Karşılıklar Yönetmeliği'ne göre, bankaların karşılık hesaplamasında dikkate aldıkları teminatlarını makul aralıklarla yeniden değerlemeye tabi tutması gerekmektedir. Ayrıca, Karşılıklar Yönetmeliği'nin 14'üncü maddesinin 1. fıkrası gereği, temerrüt eden krediler için teminat olarak gayrimenkul ipoteği alınması durumunda, söz konusu gayrimenkulün temerrüdün gerçekleştiği ay içerisinde banka tarafından yeniden değerlemeye tabi tutulması yükümlülüğü bulunmaktadır.

2.4.2. Ölçüm Yaklaşımı

TFRS 9'da işletmenin herhangi bir finansal araca ilişkin beklenen kredi zararlarını;

- Gerçekleşmesi ihtimal dâhilinde olan sonuçlar kapsamında belirlenen olasılıklara göre ağırlıklandırılmış ve tarafsız bir tutar,
- Paranın zaman değeri,
- Geçmişte meydana gelen olaylar, hâlihazırdaki kredi şartları ve gelecekteki ekonomik olaylar konusundaki tahminler hakkında, raporlama tarihi itibarıyla aşırı maliyet ve çabaya katlanılmadan elde edilebilen makul ve desteklenebilir bilgiler

dikkate alınarak ölçmesi gerektiği ifade edilmiş (TFRS 9; Paragraf 5.5.17) olup işletmeler tarafından beklenen kredi zararlarının hesaplanması sürecinde kullanması gereken bilgilerin kapsamı belirtilmiştir.

Öncelikle beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında işletme tarafından krediden ne kadar tahsilat sağlayacağı ve kredinin ne zaman temerrüde düşeceği hususları ile alınan teminatlardan sağlanacak nakit akışları konusunda tahminlerde bulunmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Buna ilaveten, söz konusu tahminlerin belirli olasılıklar dâhilinde birden fazla senaryo kapsamında yapılması gerekmektedir. Diğer taraftan, söz konusu nakit akışları işletme tarafından gerçekleşmesi öngörülen mümkün sonuçlar dikkate alınarak tespit edilmelidir (PwC Türkiye, 2015). Dolayısıyla, işletmeler tarafından beklenen kredi zararının hesaplanmasında ilgili kredilerin temerrüt olasılığı ile alınan teminatlardan sağlanacak nakit akışlarının

tahmin edilmesi ve söz konusu tahminlerin belirli senaryolara dayandırılması gerekmektedir. Bununla birlikte, Standart'ta kredinin zarara yol açma olasılığı ile kredi zararının meydana gelmeme olasılığını yansıtan en az iki senaryo kapsamında beklenen kredi zararı tahminlerinin yapılabileceği ifade edilmiştir (TFRS 9; Paragraf B5.5.41). Örneğin, işletme tarafından öngörülen üç tasfiye planı çerçevesinde tahmin edilen nakit akışlarının olasılıklarla ağırlıklandırılması neticesinde beklenen kredi zararlarının hesaplanmasına ilişkin aşağıdaki tablodakine benzer bir senaryo planı oluşturulabilir.

Tablo 2: Zarar Hesaplamalarında Kullanılacak Senaryo Çalışması

Senaryo	Olasılıklarla Ağırlıklandırma
Tasfiye Planı-1 (%20)	%20- Yeniden Yapılandırmadan Kaynaklanan Nakit Akışlarıyla Sağlanan Tahsilat %80- Teminata Alınan Gayrimenkulün Satışından Sağlanan Tahsilat
Tasfiye Planı-2 (%60)	%50- Yeniden Yapılandırmadan Kaynaklanan Nakit Akışlarıyla Sağlanan Tahsilat %50- Teminata Alınan Gayrimenkulün Satışından Sağlanan Tahsilat
Tasfiye Planı-3 (%20)	%80- Yeniden Yapılandırmadan Kaynaklanan Nakit Akışlarıyla Sağlanan Tahsilat %20- Teminata Alınan Gayrimenkulün Satışından Sağlanan Tahsilat

İşletmeler tarafından söz konusu tahminlerin yapılmasında detaylı simülasyonlar ile yüksek sayıda senaryolar kullanılarak oluşturulacak modellemeler kullanılmaksızın basit modeller aracılığıyla da tahminler oluşturulabilmektedir. Örneğin, benzer risk özellikleri taşıyan yüksek tutarlı finansal varlıkların geçmişte oluşturduğu kredi zararı ortalaması gibi basit tahminler yapılabilmektedir (The International Financial Reporting Group of EY, 2016).

Buna ilaveten, işletmeler tarafından beklenen kredi zararlarının hesaplanması sürecinde, paranın zaman değerinin dikkate alınması, diğer bir ifadeyle işletme tarafından belirli bir zaman dilimi içerisinde gerçekleşeceği öngörülen kredi zararı bakiyesinin iskonto edilmiş değerinin kullanılması gerekmektedir. Standart'ta beklenen kredi zararlarının beklenen temerrüt tarihindeki değerinin kullanılması yerine söz konusu zarar tutarının raporlama tarihine indirgenmesi gerektiği ve yapılacak net bugünkü değer hesaplamasında ilgili finansal varlığın edinildiği

dönemde hesaplanan etkin faiz oranı değeri veya söz konusu değere yakın bir değer kullanılması gerektiği ifade edilmiştir (TFRS 9; Paragraf B5.5.44). Bu kapsamda, işletmelerin herhangi bir finansal varlığı mali tablolarına aldığı tarihte ilgili finansal varlık için etkin faiz oranı hesaplamasına ihtiyaç duyulmakta olup beklenen kredi zararı, söz konusu etkin faiz oranı kullanılarak zarar tutarının net bugünkü değeri olarak ölçülmektedir.

Son olarak, Standart beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında geçmiş olaylar, mevcut şartlar ve gelecekteki ekonomik şartlara ilişkin tahminler hakkında aşırı maliyet ve çabaya katlanmadan elde edilebilen makul ve desteklenebilir bilgilerin kullanılmasını öngörmektedir. Bu kapsamda, işletmeler tarafından elde edilmesi gerekli olan bilgilerin kapsamı;

- Kredi zararlarının ölçülmesinde işletme için dayanak noktası oluşturacak geçmiş dönemlere ait bilgiler,
- Gelecekteki nakit akışları üzerindeki herhangi bir etkisi olmadığı düşünülen geçmiş verilerin tekrar değerlendirilmesinde kullanılan cari dönem verileri,
- İşsizlik oranı, gayrimenkul fiyatları, emtia fiyatları gibi kredi zararlarını etkileyebileceği düşünülen ekonomik şartlara ilişkin bilgiler

olarak belirlenmiştir (TFRS 9; Paragraf B5.5.52). Dolayısıyla, işletmeler kredi zararı hesaplamasına konu finansal varlığa özgü bilgilerle birlikte, gözlemlenebilir piyasa verileri ile ekonomik koşullara ilişkin bilgileri de kullanmalıdır. Ekonomik koşullara ilişkin bilgilerin kullanılmasında ise, işletmelerin oluşturdukları ekonomik tahminlere ilaveten, ekonomi kurumları tarafından hazırlanan analizlerde yer verilen dışsal öngörüler de dikkate alınmaları beklenmektedir (International Financial Reporting Standards Group of EY, 2014). Görüleceği üzere, beklenen kredi zararı modeliyle işletmelerin sadece geçmiş bilgileri kullanması yeterli olmayıp mevcut koşulların etkileri ile gelecekteki koşullara ilişkin tahminlerin etkilerinin de hesaplanacak karşılıklara yansıtılmasını sağlayan bir karşılık modeli ortaya çıkmıştır.

Diğer taraftan, Standart'ta "*aşırı çaba ve maliyete katlanılmadan elde edilen bilgi*" konusunda bir takım ölçütler getirildiği görülmekte olup bu kapsamda işletme tarafından kapsamlı bir araştırma yapılmaksızın elde edilen borçluya özgü faktörler ile genel ekonomik şartlar hakkındaki bilgilerin değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (TFRS 9; Paragraf B5.5.51). Ayrıca, olası veri kaynakları içerisinde;

işletmenin geçmiş kredi zararı deneyimleri, işletme içi yapılan derecelendirmeler, diğer işletmelerin kredi zararı deneyimleri, işletme dışında hazırlanan derecelendirme çalışmaları, raporlar ve istatistiklerin kullanılabileceği belirtilmiştir.

Beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında bankalar tarafından dikkate alınması gereken bilgilerin kapsamına ilişkin olarak Basel tarafından hazırlanan Rehber’de ise daha geniş kapsamlı bir bilgi setinin kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. Söz konusu Rehber’de, TFRS 9’da yer alan “işletmenin bilgiyi elde etmek için kapsamlı bir araştırma yapmasının gerekmeyeceği” yönündeki ölçütün bankalar tarafından kısıtlayıcı şekilde anlaşılabilmesi ve bankaların maruz kaldıkları kredi riskleriyle ilgili makul ve desteklenebilir tüm bilgileri kullanmaya yönelik sistem ve süreçleri geliştirmesinin uygun olacağı görüşüne yer verilmiştir. Buna ilaveten, beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında dikkate alınacak verilerin elde edilmesi sürecinde kullanılacak yeni sistemler ve süreçler için bankalar tarafından yüksek bir ilk yatırım maliyetine katlanılacağı öngörülmekle birlikte, söz konusu sistem ve süreçlerin uzun vadeli faydasının ilgili maliyetlerin çok üzerinde olması nedeniyle aşırı kabul edilmemesi gerektiğini görüşü benimsenmiştir (Basel Rehberi; Paragraf A47). Netice itibarıyla, beklenen kredi zararlarının hesaplanması sürecinde bankalar tarafından mümkün olduğu kadar her türlü bilgi dikkate alınmalıdır.

Yukarıda ayrıntılarına yer verilen bilgi setinin kullanılmasının, karşılık hesaplamalarında bir takım köklü değişikliklere yol açacağı öngörülmektedir. Özellikle gelecekteki ekonomik şartlara ilişkin yapılacak tahminler, işletmelerin kapsamlı yargılarına dayalı ve nesnel olmayan değerlendirmelerinin karşılık hesaplamaları üzerindeki etkisini arttıracaktır. Objektif olmayan söz konusu değerlendirmeler nedeniyle, hesaplanan karşılıklar açısından işletmeler arasında farklı sonuçlar ortaya çıkabilecektir (KPMG International, 2014). Ayrıca, TFRS 9’da çerçevesi çizilen karşılık uygulamaları nedeniyle bankaların her bir kredi bazında geçmişteki bilgiler ile geleceğe dönük tahmini bilgileri kullanmak durumunda kalacağı, bahsi geçen durumun bilgi ihtiyacını önemli ölçüde arttıracığı ve TFRS 9 uygulamaları için bilgi sistemlerini geliştirmeleri gerekeceği öngörülmektedir (Aytürk, 2016).

2.4.3. Beklenen Kredi Zararlarının Hesaplanması

Beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında kullanılan temel parametreler olan EAD, PD ve LGD oranı parametreleri kullanılarak karşılık hesaplamalarının ne

şekilde yapılması gerektiği konusundaki açıklamalar öncesinde, TFRS 9'da geçen 12 aylık beklenen kredi zararı ile ömür boyu beklenen kredi zararı kavramları hakkında bilgi verilmesi gerekmektedir.

12 aylık beklenen kredi zararı Standart'ta; ömür boyu beklenen kredi zararlarının, raporlama tarihinden sonraki 12 ay içinde finansal araca ilişkin gerçekleşmesi mümkün temerrüt hallerinden kaynaklanan beklenen kredi zararlarını temsil eden kısmı olarak tanımlanmıştır. 12 aylık beklenen kredi zararları, raporlama tarihinden sonraki 12 ay içinde (ya da finansal aracın beklenen ömrünün 12 aydan az olması durumunda daha kısa bir süre içinde) temerrüde düşülmesi durumunda ortaya çıkacak ömür boyu nakit açıklarını, söz konusu temerrüdün oluşma olasılığıyla ağırlıklandırılmış olarak gösterir. Dolayısıyla, 12 aylık beklenen kredi zararları, ne işletmenin gelecek 12 aylık sürede temerrüde düşeceğini öngördüğü finansal araçlara ilişkin katlanacağı ömür boyu beklenen kredi zararlarıdır, ne de gelecek 12 aylık sürede öngörülen nakit açıklarının net bugünkü değerini ifade etmektedir (TFRS 9; Paragraf B5.5.43).

Bu nedenle, 12 aylık beklenen kredi zararı hesaplaması sadece işletmenin raporlama tarihinden itibaren 12 aylık dönem içerisinde temerrüde düşeceğini öngördüğü alacaklar için hesaplanmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, beklenen kredi zararı hesaplamasına konu edilmesi gereken ve ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplamasına konu edilmeyen tüm finansal varlıklar için 12 aylık beklenen kredi zararı hesaplaması yapılmalıdır. Buna ilaveten, 12 aylık beklenen kredi zararı hesaplamasında ilgili finansal varlık nedeniyle raporlama tarihinden itibaren 12 aylık dönem içerisinde tahsil edilmesi öngörülen nakit akışları değil, tahsil edilmesi öngörülen tüm nakit akışlarının hesaplamaya dâhil edilmesi gerekir. Bu nedenle, 12 aylık beklenen kredi zararı ile ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplamalarında kullanılan EAD değeri birbirine eşittir.

12 aylık beklenen kredi zararı hesaplamasına ilişkin uygulama örneğine aşağıda yer verilmiştir (The International Financial Reporting Group of EY, 2016).

31.03.2019 tarihinde, A Bankası tarafından kullandırılan 1.000.000 TL tutarındaki ticari kredinin birikmiş faizi 50.000 TL seviyesindedir. A Bankası tarafından söz konusu krediye ilişkin olarak;

12 aylık temerrüt olasılığı: %0,13

Temerrüt halinde kayıp oranı (LGD oranı): %25

Etkin faiz oranı: %15

hesaplamalarında bulunulmuş olması durumunda A Bankası tarafından karşılık hesaplamasında kullanılması gereken formülasyon aşağıda yer almaktadır.

$$12 \text{ Aylık Beklenen Kredi Zararı} = \frac{(12 \text{ Aylık PD} \times \text{LGD} \times \text{EAD})}{(1 + \text{Etkin Faiz Oranı})^t}$$

Söz konusu formülde, EAD tutarı kredinin anapara tutarı olan 1.000.000 TL ile ilgili kredinin birikmiş faizi olan 50.000 TL'nin toplamından oluşmakta olup bu kapsamda A Bankası tarafından yapılması gereken karşılık hesaplamasına aşağıda yer verilmiştir.

$$12 \text{ Aylık Beklenen Kredi Zararı} = \frac{0,013 \times 0,25 \times 1.050.000}{(1 + 0,15)^1}$$

Netice itibarıyla, söz konusu kredi için 12 aylık beklenen kredi zararı 2.967,39 TL olarak hesaplanmaktadır.

Ömür boyu beklenen kredi zararı ise Standart'ta; finansal aracın beklenen ömrü boyunca gerçekleşmesi mümkün tüm temerrüt durumlarından kaynaklanan beklenen kredi zararları olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda, beklenen kredi zararları herhangi bir finansal aracın beklenen ömrü boyunca ortaya çıkması öngörülen zararların olasılıklara göre ağırlıklandırılmış bir tahmini, diğer bir ifadeyle tüm nakit açıklarının bugünkü değeridir. Nakit açığı, sözleşmeye göre işletmeye yapılması gereken nakit akışları ile işletmenin almayı beklediği nakit akışları arasındaki farktır.

Dolayısıyla, ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplamasında, işletme tarafından öngörülen her bir temerrüt durumunda ortaya çıkacak nakit açıklarının dikkate alınması gerekmektedir. Bu kapsamda, işletme tarafından ilgili krediden sözleşme gereği tahsil edilmesi öngörülen her bir nakit akışı ile temerrüt durumunun gerçekleşmesi durumunda tahsil edilmesi beklenen nakit akışının hesaplanması ve ortaya çıkan nakit açıklarının bugünkü değeri bulunmalıdır. Ayrıca, ömür boyu beklenen kredi zararı tanımı gereği sözleşmede belirlenen herhangi bir nakit akışının tamamının tahsil edileceği fakat sözleşmede belirlenen vadeden daha geç tahsil edileceğinin öngörülmesi durumunda bile, bir zarar rakamının oluşacağı görülmektedir (TFRS 9; Paragraf B5.5.28). Yukarıda bahsi geçen ve 12 aylık beklenen zarar karşılığı hesaplamasına tabi tutulan kredinin vadesinin 2 yıl olması, sözleşme gereği anapara ve faiz tahsilatının söz konusu 2 yılın sonunda yapılması ve

ilgili kredinin 2 yıllık temerrüt olasılığının ise %20 olması durumunda, ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplamasının aşağıdaki formül kullanılarak yapılması gerekmektedir (The International Financial Reporting Group of EY, 2016).

$$\text{Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararı} = \frac{(2 \text{ Yıllık PD} \times \text{LGD} \times \text{EAD})}{(1 + \text{Etkin Faiz Oranı})^t}$$

Bu kapsamda A Bankası tarafından yapılması gereken karşılık hesaplamasına aşağıda yer verilmiştir.

$$\text{Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararı} = 0,2 \times 0,25 \times 1.050.000 / (1 + 0,15)^2$$

Netice itibarıyla, söz konusu kredi için ömür boyu beklenen kredi zararı 39.697,54 TL olarak hesaplanmaktadır. Görüldüğü üzere, anapara ve faizden oluşan 1.050.000 TL'lik nakit akışı, kredinin ömür boyu beklenen PD değeri ve LGD oranı ile çarpılarak, 2 yıllık etkin faiz oranından bugüne indirgenmiştir. Söz konusu örnekte, ilgili kredinin anapara ve faizinin tamamının vade sonunda gerçekleştirileceği varsayılmaktadır. Bu nedenle, ömür boyu beklenen kredi zararı sadece vade sonunda oluşması öngörülen nakit açıklarının net bugünkü değerinin bulunması suretiyle hesaplanmıştır. Bununla birlikte, ömür boyu kredi zararlarının her bir temerrüt durumunda ortaya çıkacak nakit açıklarının dikkate alınması suretiyle hesaplanması gerektiği hususu dikkate alındığında, taksitli kredi gibi vade boyunca birden fazla tarihte nakit akışı öngörülen finansal varlıklarda ödeme planında yer alan her bir nakit akışı için nakit açıklarının tahmin edilmesi gerekir. Vade boyunca birden fazla tarihte nakit akışı öngörülen bu tip finansal varlıklarda beklenen kredi zararı ise, hesaplanan her bir nakit açığının net bugünkü değeridir.

Örneğin, A Bankası tarafından kullandırılan 90.000.000 TL tutarındaki yatırım kredisinin ödeme planı gereği tahsil edilmesi gereken nakit akışları ve banka tarafından ilgili kredinin temerrüt halinde kayıp parametresi ile yıllar itibarıyla öngörülen temerrüt olasılığı verilerinin tabloda yer verilen şekilde hesaplanması durumunda, A Bankası tarafından yapılması gereken ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplamalarının ayrıntılarına aşağıda yer verilmiştir. Buna ilaveten, kullandırım tarihinde söz konusu kredinin etkin faiz oranının %12 olarak hesaplandığı varsayılmıştır (The International Financial Reporting Group of EY, 2016).

Tablo 3: Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararı Hesaplaması Taksitli Kredi Bilgileri

Taksit Tarihi	Taksit Tutarı	Taksit Anapara	Taksit Faiz	Kalan Anapara	Kümülatif PD	Marjinal PD	LGD
31.03.2019	6.941.566,63	5.249.566,63	1.692.000,00	84.750.433,37	2,40%	2,40%	35%
31.03.2020	6.941.566,63	5.348.258,48	1.593.308,15	79.402.174,89	4,79%	2,39%	35%
31.03.2021	6.941.566,63	5.448.805,74	1.492.760,89	73.953.369,15	7,17%	2,38%	35%
31.03.2022	6.941.566,63	5.551.243,29	1.390.323,34	68.402.125,87	9,54%	2,37%	35%
31.03.2023	6.941.566,63	5.655.606,66	1.285.959,97	62.746.519,21	11,90%	2,36%	35%
31.03.2024	6.941.566,63	5.761.932,07	1.179.634,56	56.984.587,14	14,25%	2,35%	35%
31.03.2025	6.941.566,63	5.870.256,39	1.071.310,24	51.114.330,75	16,59%	2,34%	35%
31.03.2026	6.941.566,63	5.980.617,21	960.949,42	45.133.713,54	18,92%	2,33%	35%
31.03.2027	6.941.566,63	6.093.052,81	848.513,81	39.040.660,73	21,24%	2,32%	35%
31.03.2028	6.941.566,63	6.207.602,21	733.964,42	32.833.058,53	23,55%	2,31%	35%
31.03.2029	6.941.566,63	6.324.305,13	617.261,50	26.508.753,40	25,85%	2,30%	35%
31.03.2030	6.941.566,63	6.443.202,06	498.364,56	20.065.551,34	28,14%	2,29%	35%
31.03.2031	6.941.566,63	6.564.334,26	377.232,37	13.501.217,07	30,42%	2,28%	35%
31.03.2032	6.941.566,63	6.687.743,75	253.822,88	6.813.473,33	32,69%	2,27%	35%
31.03.2033	6.941.566,63	6.813.473,33	128.093,30	0,00	34,95%	2,26%	35%
TOPLAM	104.123.499,40	90.000.000,00	14.123.499,40	-	-	-	-

Ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplamasında, A Bankası tarafından karşılık hesaplamasında kullanılması gereken formülasyon aşağıda yer almakta olup söz konusu formül kullanılarak öngörülen her bir nakit akışı için ayrı bir şekilde hesaplama yapılması gerekmektedir.

$$\text{Ömür Boyu Beklenen Zarar Karşılığı} = \frac{\Delta PD \times LGD \times EAD}{(1 + \text{Etkin Faiz Oranı})^t}$$

Bu aşamada dikkate alınacak EAD tutarının netleştirilmesi gerekmekte olup temerrüt halinde risk tutarı olarak tanımlanan EAD'nin hesaplanmasında, EAD tanımı gereği ilgili kredinin raporlama tarihindeki defter değeri yerine, hesaplama konu edilen taksit tahsilatları gerçekleşmeden önceki defter değerlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Her bir taksit için yapılan zarar hesaplaması, önceki taksitlerin temerrüde düşmeden ödendiği varsayımına dayanmaktadır. Dolayısıyla, EAD tutarı da söz konusu taksitlerin ödendiği varsayımı altında tespit edilmelidir. Örneğin, 31.03.2020 tarihli taksite ilişkin olarak yapılacak EAD hesaplamasında 31.03.2019 tarihindeki taksitin temerrüt durumu oluşmadan ödendiği kabul edilmekte, bu nedenle EAD tutarı 31.03.2020 tarihinde krediye ilişkin anapara bakiyesi olan 79.402.174,89 TL ile ilgili tarihteki birikmiş faiz olan 1.593.308,15 TL'nin toplamından oluşmaktadır. Bu kapsamda, ömür boyu beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında kullanılacak EAD tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4: Taksitli Kredi EAD Hesaplaması

Taksit Faiz	Kalan Anapara	EAD
1.692.000,00	84.750.433,37	86.442.433,37
1.593.308,15	79.402.174,89	80.995.483,04
1.492.760,89	73.953.369,15	75.446.130,04
1.390.323,34	68.402.125,87	69.792.449,21
1.285.959,97	62.746.519,21	64.032.479,17
1.179.634,56	56.984.587,14	58.164.221,70
1.071.310,24	51.114.330,75	52.185.640,99
960.949,42	45.133.713,54	46.094.662,96
848.513,81	39.040.660,73	39.889.174,55
733.964,42	32.833.058,53	33.567.022,95
617.261,50	26.508.753,40	27.126.014,90
498.364,56	20.065.551,34	20.563.915,90
377.232,37	13.501.217,07	13.878.449,44
253.822,88	6.813.473,33	7.067.296,21
128.093,30	0,00	128.093,30

Diğer taraftan, ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplanırken her bir taksit için yapılacak hesaplamalarda kümülatif temerrüt olasılığı değerinin değil, ilgili döneme tekabül eden marjinal temerrüt olasılığı değerinin kullanılması gerekmektedir. Son olarak, temerrüt halinde kayıp verisinin de hesaplama dâhil edilmesi gerekmekte olup yukarıda yer alan örnekte kredinin tam teminatlı olduğu varsayımı altında tüm nakit akışları için LGD oranı parametresi %35 olarak uygulanmıştır. Söz konusu durum ise, ilgili krediye ilişkin olarak temerrüt durumunun gerçekleşmesi durumunda kredi için alınan teminattan kredi bakiyesinin %65'i kadar tahsilat sağlanacağı ve %35 oranında zarar ortaya çıkacağını ifade etmektedir. Bu kapsamda, A Bankası tarafından karşılık hesaplamasında kullanılacak verilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 5: Taksitli Kredi PD ve LGD Oranı Değerleri

Taksit Tarihi	EAD	Kümülatif PD	Marjinal PD	LGD	Etkin Faiz Oranı
31.03.2019	86.442.433,37	2,40%	2,40%	35%	12%
31.03.2020	80.995.483,04	4,79%	2,39%	35%	12%
31.03.2021	75.446.130,04	7,17%	2,38%	35%	12%
31.03.2022	69.792.449,21	9,54%	2,37%	35%	12%
31.03.2023	64.032.479,17	11,90%	2,36%	35%	12%
31.03.2024	58.164.221,70	14,25%	2,35%	35%	12%
31.03.2025	52.185.640,99	16,59%	2,34%	35%	12%
31.03.2026	46.094.662,96	18,92%	2,33%	35%	12%
31.03.2027	39.889.174,55	21,24%	2,32%	35%	12%
31.03.2028	33.567.022,95	23,55%	2,31%	35%	12%
31.03.2029	27.126.014,90	25,85%	2,30%	35%	12%
31.03.2030	20.563.915,90	28,14%	2,29%	35%	12%
31.03.2031	13.878.449,44	30,42%	2,28%	35%	12%
31.03.2032	7.067.296,21	32,69%	2,27%	35%	12%
31.03.2033	128.093,30	34,95%	2,26%	35%	12%

Yukarıda yer verilen formülün her bir nakit akışına ilişkin beklenen kredi zararı hesaplamasında kullanılması ve ilgili nakit akışlarına tekabül eden zarar tutarlarının toplanmasıyla A Bankası tarafından kullanılan söz konusu yatırım kredisinin ömür boyu beklenen kredi zararı 3.237.647,23 TL olarak hesaplanmaktadır. Yapılan hesaplamaların ayrıntılarına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 6: Beklenen Kredi Zararı Hesaplaması

Taksit Tarihi	Marjinal PD*LGD*EAD	(1+IRR) ^{Yıl}	Marjinal ECL	Kümülatif ECL
31.03.2019	726.116,44	1,12	648.318,25	648.316,25
31.03.2020	677.527,22	1,25	540.120,55	1.188.436,80
31.03.2021	628.466,26	1,40	447.329,87	1.635.766,67
31.03.2022	578.928,37	1,57	367.919,44	2.003.686,11
31.03.2023	528.908,28	1,76	300.116,76	2.303.802,87
31.03.2024	478.400,72	1,97	242.372,69	2.546.175,57
31.03.2025	427.400,40	2,21	193.334,24	2.739.509,81
31.03.2026	375.901,98	2,48	151.820,50	2.891.330,31
31.03.2027	323.900,10	2,77	116.801,62	3.008.131,93
31.03.2028	271.389,38	3,11	87.380,12	3.095.512,05
31.03.2029	218.364,42	3,48	62.774,55	3.158.286,60
31.03.2030	164.819,79	3,90	42.305,13	3.200.591,73
31.03.2031	110.750,03	4,36	25.381,05	3.225.972,78
31.03.2032	56.149,67	4,89	11.489,33	3.237.462,12
31.03.2033	1.013,22	5,47	185,11	3.237.647,23

Temerrüde düşen bir krediye ilişkin zarar hesaplamalarında ise, ömür boyu beklenen kredi zararının hesaplanması ve temerrüt olasılığı parametresinin %100 olarak dikkate alınması gerekmekte olup temerrüt durumunun gerçekleşmesi durumunda yapılacak beklenen kredi zararı hesaplaması örneğine aşağıda yer verilmiştir.

31.03.2019 tarihi itibarıyla, A Bankası tarafından yasal takip hesaplarında izlenen 1.000.000 TL tutarındaki ticari kredinin birikmiş faizi 200.000 TL seviyesindedir. A Bankası tarafından söz konusu krediye ilişkin olarak;

Temerrüt halinde kayıp oranı (LGD Oranı): %25

Etkin faiz oranı: %15

hesaplamalarında bulunulmuş olması durumunda A Bankası tarafından karşılık hesaplamasında kullanılması gereken formülasyon aşağıda yer almaktadır (International Financial Reporting Standarts Group of EY, 2014).

$$\text{Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararı} = (\text{Ömür Boyu PD} \times \text{LGD} \times \text{EAD})$$

Temerrüt durumunun gerçekleştiği kabul edilen kredilerde, gerek 12 aylık gerekse ömür boyu temerrüt olasılığı %100 olarak dikkate alınmaktadır. Buna ilaveten, kredi borçlusundan sadece teminatlar dolayısıyla tahsilat yapılabileceği varsayımı çerçevesinde toplam borç bakiyesi temerrüt halinde kayıp parametresi ile ilişkilendirilerek bir hesaplama yapılmaktadır. Bu kapsamda A Bankası tarafından yapılması gereken karşılık hesaplamasına aşağıda yer verilmiştir.

$$\text{Ömür Boyu Beklenen Kredi Zararı} = 1 \times 0,25 \times 1.200.000$$

Netice itibarıyla, söz konusu kredi için 300.000 TL tutarında kredi zararı hesaplanmaktadır.

2.4.4. Makroekonomik Senaryoların Kullanımı

Ekonominin büyüme dönemlerinde risk alma eğilimleri güçlenmekte, söz konusu durum da ekonomik büyümenin daha da hızlanmasına sebebiyet vermektedir. Bununla birlikte, ekonomik büyüme sürekli olarak devam etmemekte ve ekonominin küçülmeye başladığı dönemlerde risk algılarının olumsuz etkilenmesiyle birlikte ekonomik büyüme dönemlerine benzer şekilde ekonomik küçülmeler de hız kazanmaktadır. Dolayısıyla, piyasa ekonomilerinde büyüme rakamları ortalama büyüme rakamlarından aşağı ve yukarı yönlü sapmalar gerçekleştirmekte olup

büyüme dönemleri bir süre sonra yerini düşük oranda büyümeye yahut ekonomik durgunluğa bırakmakta, sonrasında büyüme rakamları tekrar hızlanmaktadır (Çağlar, 2016). Bahsi geçen durum ise, ekonominin küçülme dönemlerinde borçluların yükümlülüklerini yerine getirmesini olumsuz etkilemektedir. Örneğin, ekonominin küçüldüğü dönemlerde işletmelerin satış rakamları ve cirolarında düşüş yaşanması, nakit akışlarının ve ödeme kabiliyetlerinin bozulmasına sebep olurken, işsizlik rakamlarındaki artışlar tüketici kredilerinin tahsil kabiliyetlerinde olumsuzluklara yol açmaktadır (Özatay, 2011).

Diğer taraftan, yapılan akademik çalışmalar neticesinde ekonominin büyüme dönemleri ile kredi büyümesi, varlık fiyatları ve kazançlarının yükseliş eğilimde olduğu dönemlerde kredi zarar karşılıklarının da düşük olarak belirlendiği ortaya konulmuştur (Kaya, 2015). Gerçekleşen kredi zararı modeli sadece ekonominin mevcut koşullarının dikkate alınması yönünde kurallar tesis ettiği için karşılık tutarları döngüsel bir seyir göstermekte olup bu koşullar altında bankaların üst yönetimleri tarafından ekonomik daralma dönemlerinde kredi arzının kısılması ve karşılık tutarlarının arttırılması yönünde tepki verilmektedir (Ozili & Outa, 2017). Söz konusu durum ise, yukarıda bahsi geçen ekonominin büyüme ve daralma dönemleri üzerinde daha da şiddetlendirici etki doğurmaktadır. Büyüme dönemlerinde karşılık rakamlarında düşüşle birlikte kredi arzı yüksek oranda artmakta ve ekonomik büyüme hızında artış meydana gelmektedir. Daralma dönemlerinde ise karşılık rakamlarındaki artışla birlikte kredi arzı kısılmakta, ekonomideki daralmanın boyutu ağırlaşmakta ve ekonomide gerçekleşen bozulma daha da kötü bir hal almaktadır.

Yukarıda bahsi geçen olumsuzlukların giderilmesi amacıyla, TFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararlarının hesaplanması sürecinde, işletmelerin gelecekteki ekonomik şartlara ilişkin tahminlerde bulunması ve söz konusu ekonomik değişkenleri de kullanmaları gerekmektedir (TFRS 9; Paragraf 5.5.17). Örneğin, işletmeler tarafından istatistiki modeller kullanılarak hesaplanan temerrüt olasılıkları ilgili işletmenin geçmişte alacaklarını tahsil edememesinden kaynaklanan temerrüt durumları dikkate alınarak hesaplanmaktadır (The International Financial Reporting Group of EY, 2016). Bununla birlikte, beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında sadece geçmiş ve cari bilgilerin dikkate alınması yeterli olmamakta, işletme tarafından gelecekte meydana gelmesi tahmin edilen olayların ve

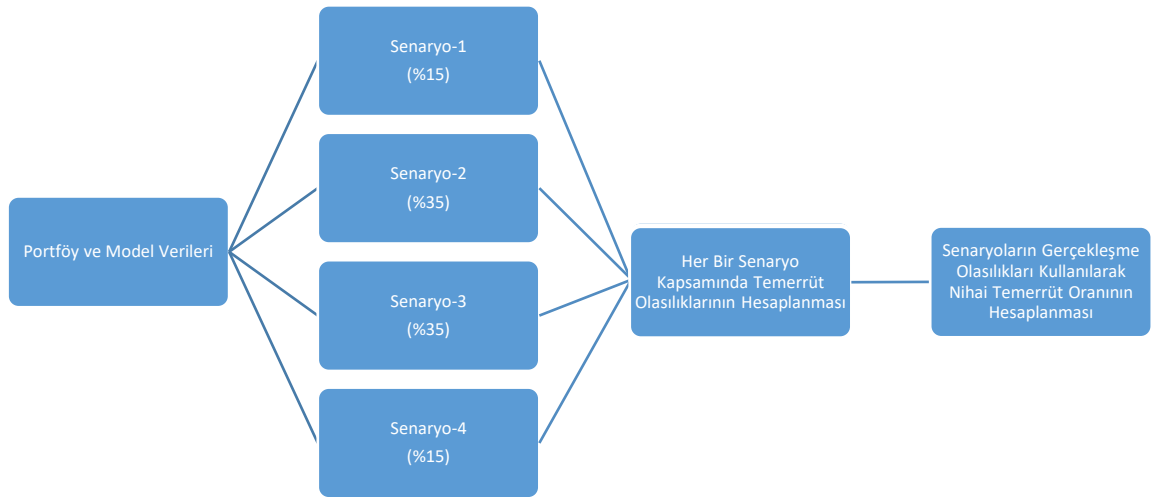
ekonomik değişkenlerin kredi zararları üzerindeki etkilerinin de dikkate alınması gerekmektedir.

Bu kapsamda, beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında işletmelerin ekonomik göstergeler konusunda bir takım tahminlerde bulunması ve söz konusu tahminleri dikkate alarak hesapladıkları temerrüt olasılıklarını makroekonomik değişkenlerin etkisini yansıtan bir katsayı ile düzeltmesi gerekmektedir (ağlar, 2016).

Buna ilaveten, beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında gerçekleşmesi en muhtemel senaryo bile olsa tek bir senaryonun kullanılmaması gerekmekte olup işletmeler tarafından birden fazla senaryo belirlenmeli ve yapılacak hesaplamalarda söz konusu senaryolar kullanılmalıdır (Parmani & Pan, 2017).

Basel Rehberi'nde TFRS 9'a benzer şekilde, bankalar tarafından makroekonomik değişkenler ile kredi riski arasındaki bağlantının makul ve desteklenebilir bilgilere dayalı olarak dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir (Basel Rehberi; Paragraf A20). Ayrıca Basel Rehberi'nde, dikkate alınması gereken makroekonomik değişkenlere ilişkin olarak inşaat sektörüne kullandırılmış olan yüksek montanlı bir kredi için, bankalar tarafından emlak piyasasının genel makroekonomik çevreye duyarlılığının tespit edilmesi amacıyla, faiz oranları veya boş gayrimenkul oranları gibi verilerin değerlendirilmesi gerektiği yönündeki örneğe yer verilmiştir (Basel Rehberi; Paragraf A21).

Beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında geleceğe yönelik bilgiler ile makroekonomik değişkenlere dayalı senaryoların kullanılması süreci aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Şekil 3: Makroekonomik Senaryoların Kredi Zararı Hesaplamasında Kullanılması

Kaynak: (Parmani & Pan, 2017)

Örneğin bankanın tüketici kredisi portföyünde yaşanan temerrüt durumları ile işsizlik oranları arasında güçlü bir ilişki olduğunun analiz edilmesi ve geleceğe yönelik bilgilerin değerlendirilmesi kapsamında banka tarafından sadece işsizlik oranlarının dikkate alındığı basit bir modelleme yapılması durumunda, banka tarafından oluşturulan 3 senaryonun detayları ile söz konusu senaryolar kapsamında tahmin edilen temerrüt olasılıklarına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 7: Makroekonomik Senaryoların Kullanımı

Senaryo	Senaryo-1	Senaryo-2	Senaryo-3
	Olumsuz Senaryo	Baz Senaryo	Olumlu Senaryo
İşsizlik Oranı	%24	%18	%12
Gerçekleşme Olasılığı	%20	%60	%20
Temerrüt Olasılığına Etkisi	%8	%4	%2

Yukarıda yer verilen senaryoların gerçekleşme olasılıklarının banka tarafından tabloda yer verildiği şekilde tahmin edilmesi durumunda, söz konusu tüketici kredisi için beklenen kredi zararı hesaplamasında kullanılması gereken nihai temerrüt olasılığı parametresine aşağıdaki hesaplama neticesinde ulaşılmaktadır.

$$Nihai TO = (\%20 \times \%8) + (\%60 \times \%4) + (\%20 \times \%2)$$

Dolayısıyla, ilgili krediye ilişkin olarak beklenen kredi zararlarının hesaplamalarında kullanılması gereken temerrüt olasılığı %4,4 olarak hesaplanmaktadır.

2008 krizinden sonraki süreçte, finansal kuruluşlar tarafından ayrılan kredi zarar karşılıklarının mali tablolara çok geç yansıtıldığı ve kriz dönemlerinde kredi zararlarının mali tablolara yansıtılmasında kullanılan gerçekleşen zarar modelinin ekonomik koşulların kötüleştiği dönemlerde söz konusu kötü koşulların daha da ağırlaşmasına sebep olduğu (Chae ve Diğ., 2018) eleştirilerine yer verilmiştir. Ayrıca, G20 üyesi olan ülkeler tarafından 02.04.2009 tarihinde yayınlanan Finansal Sistemi Güçlendirmeye İlişkin Deklarasyon'da kredi zarar karşılıklarının hesaplanması sürecinde daha geniş kapsamlı bir bilgi setinin kullanılmasının sağlanmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur. Bahsi geçen eleştiri ve öneriler dikkate alındığında, oluşturulan senaryolar aracılığıyla bir takım makroekonomik verilere ilişkin geleceğe yönelik tahminlerin beklenen kredi zararı hesaplamalarında kullanılması, TFRS 9 ile karşılık hesaplamalarına getirilen en önemli değişimlerden biri olarak dikkat çekmektedir.

Geleceğe yönelik bilgilerin kredi zararlarının hesaplanmasında dikkate alınması kredi zararlarının gerçekleşmesinden önceki zaman diliminde mali tablolara yansıtılmasını sağlayacak ve finansal kriz dönemlerinde kredi zararlarının geç kayda alınmasını engelleyecektir (Yıldırım, 2018). Benzer şekilde, ABD'nin Kaliforniya eyaletinde kullandırılan ortak risk özelliklerine sahip konut kredileri üzerinden yapılan analizlerde, ABD'de konut fiyatları 2006 yılında düşüş eğilimine girmesine rağmen, bankalar tarafından gerçekleşen kredi zararı modeli kullanılarak hesaplanan karşılıkların ilgili dönemde artış göstermediği ve karşılıkların ancak 2009 yılı ortalarında en üst seviyeye çıkarak, ekonomik daralmaya 15 aylık bir süre sonrasında tepki verdiği ifade edilmiştir. Ayrıca, yapılan analizlerde 2008 krizi öncesindeki dönemde gerçekleşen kredi zararı modeli yerine beklenen kredi zararı modelinin kullanılmış olması durumunda, karşılıkların 2006 yılında en üst seviyeye çıkarak ekonomik daralmaya daha hızlı tepki göstereceği sonucunu ulaşılmıştır (Chae ve Diğ., 2018).

Ülkemizde temerrüt olasılıkları üzerinde belirleyici olan makroekonomik değişkenlerin neler olduğu konusunda bir takım çalışmalar yapıldığı görülmekte olup İstanbul Ticaret Odası tarafından hazırlanan ücretliler geçinme endeksi, tarım

dışı istihdam verileri, mevduat faiz oranları, dış borç stoku ve gayrisafı yurt içi hâsıla verilerinin temerrüt olasılıkları üzerinde etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Özhan, 2018). Bu kapsamda, bankalar tarafından söz konusu ekonomik göstergeler veya temerrüt olasılıkları üzerinde etkisi olduğu analiz edilen diğer göstergeler kullanılarak geleceğe yönelik bilgiler beklenen kredi zararı hesaplamalarına dâhil edilebilecektir.

2.4.5. Kredilerin Sınıflandırılması

TFRS 9’da üç aşamalı bir sınıflandırma modeli benimsenmiştir. İlk defa mali tablolara alınan ve kredi riskinde önemli düzeyde artış olmadığına kanaat getirilen krediler 1’inci Aşama’da sınıflandırılmakta olup söz konusu krediler için 12 aylık beklenen zarar karşılığı hesaplanmaktadır (TFRS 9; Paragraf 5.5.5). Diğer taraftan, işletme tarafından ilk defa mali tablolara kaydedildiği dönem ile raporlama dönemi arasındaki süreçte bir alacağın kredi riskinde önemli artış meydana geldiği kanaatine varılması durumunda, söz konusu alacak 2’nci Aşama olarak sınıflandırılmaktadır (TFRS 9; Paragraf 5.5.9). Ayrıca, gerek 1’inci Aşama gerekse 2’nci Aşama olarak sınıflandırılan alacaklar için yapılan faiz hesaplamaları brüt defter değeri üzerinden yapılmaktadır. Son olarak, işletme tarafından belirlenen temerrüt tanımını karşılayan alacaklar ise 3’üncü Aşama olarak sınıflandırılmakta olup söz konusu alacaklar için yapılacak faiz hesaplamaları net defter değeri üzerinden yapılmaktadır (Gebhardt, 2016).

TFRS 9 kapsamında hesaplanacak kredi zararları açısından kullanılacak alacak sınıflarının özetine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

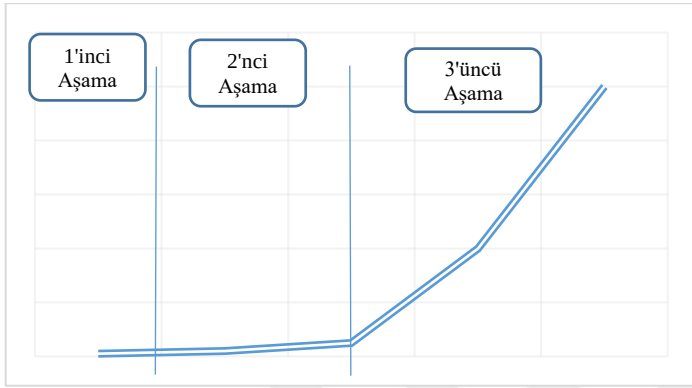
Tablo 8: TFRS 9 Kapsamında Finansal Varlıkların Sınıflandırılması

	1’inci Aşama	2’nci Aşama	3’üncü Aşama
Kredi Riski:	Önemli ölçüde artış yok	Önemli ölçüde artış	Temerrüt
Hesaplanacak Beklenen Kredi Zararı:	12 aylık beklenen kredi zararı	Ömür boyu kredi zararı	Ömür boyu kredi zararı
Faiz Geliri:	Brüt defter değeri üzerinden	Brüt defter değeri üzerinden	Net defter değeri üzerinden

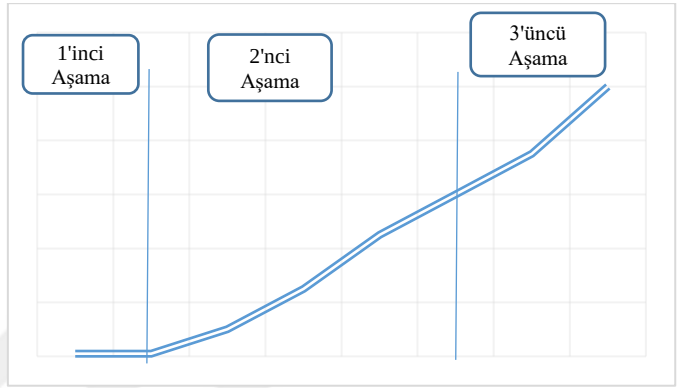
Kaynak: (PwC Türkiye, 2015)

Diğer taraftan, TFRS 9’da kullanılan söz konusu sınıflandırma modeli dikkate alınarak beklenen kredi zararı yaklaşımı ile gerçekleşen kredi zararı yaklaşımı arasında ayrılması gereken kredi zararları açısından oluşan farklılıklar aşağıdaki grafiklerde gösterilmiştir.

Gerçekleşen Kredi Zararı Modeli

Beklenen Kredi Zararı Modeli

Şekil 4: Gerçekleşen ve Beklenen Kredi Zararı Modeli Karşılaştırması

Kaynak: (International Financial Reporting Standards Group of EY, 2014)

Gerçekleşen kredi zararı modeli ile beklenen kredi zararı modelinde karşılık rakamlarının seyrine ilişkin yukarıda yer verilen grafikler değerlendirildiğinde, gerçekleşen kredi zararı yaklaşımında temerrüt gerçekleşene kadarki süreçte ayrılan karşılıkların oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, beklenen kredi zararı yaklaşımında kredinin temerrüde düşmesinden önceki süreçte önemli miktarda karşılık ayrılmakta, özellikle kredi riskinde önemli artış durumunun gerçekleşerek 2'nci Aşama olarak sınıflandırılan kredilerde karşılık rakamları, gerçekleşen kredi zararı yaklaşımından oldukça farklılaşmaktadır. Dolayısıyla, kredi zararlarının mali tablolara sağlıklı bir şekilde yansıtılması açısından söz konusu sınıflandırma işleminin TFRS 9’da belirtilen prensiplerle uyumlu bir şekilde yapılması önem arz etmektedir.

Öte yandan, BDDK tarafından hazırlanan ve 01.01.2018 tarihinde yürürlüğe giren Karşılıklar Yönetmeliği’ne bakıldığında, kredilerin toplam 5 grup altında sınıflandırıldığı görülmekte (Yönetmelik; Madde 4) olup söz konusu kredi sınıfları ile ilgili kredi sınıflarının temel özelliklerine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 9: Karşılıklar Yönetmeliği’nde Yer Alan Kredi Sınıfı Tanımları

Kredi Sınıfı	Özellikler
1’inci Grup Standart Nitelikli Krediler	- Kredilendirilebilir finansman yapısına sahip olma, - Ödemeleri 30 günden fazla gecikmeyen ve gelecekte ödeme sorunları beklenmeyen, - <u>TFRS 9’a göre 12 aylık beklenen zarar karşılığı hesaplamasına tabi olan</u>
2’nci Grup Yakın İzlemedeki Krediler	- Ödeme gücünde veya nakit akımında olumsuzluklar gözlenen, - Ödemeleri 30 günden fazla, fakat 90 günden az geciken, - Ödemelerini gerçekleştirmekte sorunlar doğması muhtemel olan, - <u>TFRS 9 kapsamında borçlusunun kredi riskinde önemli derecede artış olan</u>
3’üncü Grup Tahsil İmkânı Sınırlı Krediler	- Kredi değerliliği bozulmuş ve zarar yol açması muhtemel olan, - Ödemeleri 90 günden fazla, fakat 180 günden az geciken
4’üncü Grup Tahsili Şüpheli Krediler	- Kredi değerliliği ciddi derecede bozulmuş olan, - Ödemeleri 180 günden fazla, fakat 1 yıldan az geciken
5’inci Grup Zarar Niteliğindeki Krediler	- Kredi değerliliği tümüyle ortadan kalkmış olan, - Ödemeleri 1 yıldan daha uzun süre geciken

Kaynak: (Yönetmelik, 2016)

Buna ilaveten, Karşılıklar Yönetmeliği’nde 1 ve 2’nci Grup kredilerin “*Canlı Alacaklar*”, 3,4 ve 5’inci Grup kredilerin ise “*Donuk Alacaklar*” olarak tanımlandığı görülmektedir (Yönetmelik; Madde 3). TFRS 9’da yer verilen sınıflandırmaya ilişkin prensipler ile bankaların karşılık hesaplamalarında uymakla yükümlü oldukları Karşılıklar Yönetmeliği’ndeki hükümler karşılaştırıldığında, 1 ve 2’nci Grup kredilere ilişkin Karşılıklar Yönetmeliği’nde yer alan tanımlarda TFRS 9’a atıf

yapıldığı görülmektedir. Diğer taraftan, TFRS 9'da 3'üncü Aşama alacakların belirlenmesinde temerrüt tanımının dikkate alındığı görülmekle birlikte, Karşılıklar Yönetmeliği'nde 3, 4 ve 5'inci Grup kredi tanımlarında temerrüt tanımına yer verilmemiştir. Bununla birlikte, Karşılıklar Yönetmeliği'nin 5'inci maddesinin birinci fıkrasında TFRS 9'a göre borçlunun temerrüdü dolayısıyla ömür boyu beklenen kredi zarar karşılığı uygulamasına tabi olan kredilerin donuk alacak olarak kabul edilmesi gerektiği hususuna yer verilmiştir. Bu kapsamda, TFRS 9'da yer verilen prensipler gereği 3'üncü Aşama olarak sınıflandırılan alacakların, bankalar tarafından sınıflandırılmasında ilgili alacakların gecikme gün sayısı dikkate alınarak 3, 4 veya 5'inci Grup olarak sınıflandırılması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Netice itibarıyla, Standart ile bankaların uygulamakla yükümlü oldukları Karşılıklar Yönetmeliği'nde yer alan hükümlerin uyumlu olduğu değerlendirilmekte olup kredilerin sınıflandırılmasına ilişkin Standart ve Karşılıklar Yönetmeliği'nde yer alan kuralların özetine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 10: TFRS 9 ve Karşılıklar Yönetmeliği'nde Yer Alan Kredi Sınıflarının Karşılaştırması

Karşılıklar Yönetmeliği	Canlı Alacak		Donuk Alacak		
	1'inci Grup	2'nci Grup	3'üncü Grup	4'üncü Grup	5'inci Grup
TFRS 9	1'inci Aşama	2'nci Aşama	3'üncü Aşama		

Söz konusu sınıflandırma yaklaşımında kredi riskinde önemli derecede artış, temerrüt gibi bir takım kavramların kilit rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca, TFRS 9'da sınıflandırma yaklaşımına ilişkin olarak düşük kredi riski (*Low Credit Risk*) ile 30 gün ve 90 gün gecikmeye düşen alacaklarda aksi ispat edilebilir bir takım kârinelerin kullanılabilmesi gibi bir takım kolaylaştırıcı uygulamalar (*Practical Expedients*) da getirilmiştir. Alacakların sınıflandırılmasında TFRS 9'da bahsi geçen temel kavramlar ile Standart'ın getirdiği kolaylaştırıcı uygulamalar ve bankalarca yapılan karşılık hesaplamalarının söz konusu temel kavramlar ile kolaylaştırıcı uygulamalar karşısındaki durumu aşağıda başlıklar halinde değerlendirilmiştir.

2.4.5.1. Kredi Riskinde Önemli Artış Kavramı

Standart, işletmelerin her raporlama tarihinde finansal aracın ilk defa finansal tablolara alınmasından bu yana kredi riskinde önemli bir artış olup olmadığını

değerlendirmesi, söz konusu değerlendirmeyi yaparken finansal araca ilişkin temerrüt riskini karşılaştırması ve aşırı maliyet veya çabaya katlanılmadan elde edilebilen makul ve desteklenebilir bilgileri dikkate alması gerektiğini belirtmiştir (TFRS 9; Paragraf 5.5.9). Bahsi geçen değerlendirmeler neticesinde, bir finansal varlığın kredi riskinde önemli artış gerçekleştiği sonucuna ulaşılması durumunda, söz konusu finansal varlık 2'nci Aşama olarak sınıflandırılmalı ve ilgili finansal varlık için ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplaması yapılmalıdır. Dolayısıyla, kredi riskinde önemli artış kavramı, işletmeler tarafından herhangi bir finansal varlık için 12 aylık beklenen kredi zararı hesaplamasından ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplamasına geçiş noktası teşkil etmektedir.

Diğer taraftan, Standart'ta işletmenin kredi riskinde artış olup olmadığını değerlendirirken, beklenen kredi zararları tutarındaki değişiklik yerine finansal aracın beklenen ömrü boyunca temerrüt riskinde meydana gelen değişikliği kullanması gerektiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla, işletmeler tarafından kredi riskinde önemli artışın gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespitinde kredi riskinde meydana gelen değişimlerin, diğer bir ifadeyle ilgili finansal aracın temerrüt olasılığında gerçekleşen değişimlerin dikkate alınması gerekmekte olup işletme tarafından hesaplanan beklenen kredi zararındaki değişimler söz konusu değerlendirmenin kapsamı dışında bırakılmıştır. Örneğin, kredi tutarının %100'ü oranında nakit rehni gibi tahsil kabiliyeti yüksek bir teminat karşılığında kullandırılan bir kredi için, banka tarafından hesaplanacak LGD oranı parametresi %0 olarak hesaplanacağı için beklenen kredi zararı sıfır olarak hesaplanacaktır. Söz konusu durum ise, ilgili kredinin kredi riskinde önemli artış olduğunu göstermemektedir. Banka tarafından ilgili kredinin temerrüt olasılığı üzerinden değerlendirme yapılmalı ve beklenen kredi karşılığında herhangi bir değişim olmasa veya beklenen kredi zararı sıfır olarak hesaplanırsa dahi, ilgili kredinin temerrüt olasılığındaki artışlar dikkate alınarak kredi riskinde önemli artış olup olmadığı değerlendirilmelidir. Netice itibarıyla, kredi riskinde önemli artışın değerlendirilmesinde alınan teminatlar veya hesaplanan zarar tutarı önem arz etmemekte, temerrüt olasılığı veya kredi riskliliği artan tüm finansal varlıkların 2'nci Aşama olarak sınıflandırılması gerekmektedir (PwC Türkiye, 2015).

Standart'ta kredi riskinde önemli artış kavramının tanımlanmadığı görülmekle birlikte, işletmeler tarafından söz konusu değerlendirmenin yapılmasında kullanılması gereken bilgi kaynaklarının neler olduğu konusunda bir takım prensiplere yer verilmiştir. Bu kapsamda, işletme bir finansal varlığın kredi riskinde

ilk defa finansal tablolara alınmasından bu yana önemli artışlar olup olmadığını belirlerken, yalnızca vadenin geçmesine ilişkin bilgiye güvenmemelidir. Bununla birlikte, yalnızca ileriye yönelik başka bir bilginin, aşırı maliyet veya çabaya katlanılmadan elde edilememesi durumunda, ilgili finansal aracın ilk defa finansal tablolara alınmasından bu yana kredi riskinde önemli artışlar olup olmadığının belirlenmesinde vadenin geçmesine ilişkin bilgiyi kullanabileceği ifade edilmiştir (TFRS 9; Paragraf 5.5.11). Dolayısıyla, kredi riskinde önemli artış olup olmadığının değerlendirilmesinde sadece gecikme gün sayısına ilişkin bilgiler kullanılmamalı, işletmeler tarafından belirlenecek ve işletme nezdindeki risk yönetim sistemleriyle uyumlu bir takım kriterler kapsamında değerlendirmeler yapılmalıdır (The International Financial Reporting Group of EY, 2016). Örneğin, işletmeler tarafından kredi riskinde önemli artışın değerlendirilmesinde, işsizlik oranı, faiz oranları gibi ekonomik göstergelerde beklenen artışlar, borçlunun finansal raporlarında meydana gelen bozulmalar, ana hissedardan borçluya verilen finansal destekte azalış, borçlu tarafından sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerin ihlal edilmesi ve borçlunun kredi taksitlerini ödemesinde gecikmeye düşeceği beklentisi gibi kriterler kullanılabilir (BDO International Limited, 2018).

Diğer taraftan, Standart'ta yer verilen kredi riskinde önemli artış olup olmadığının değerlendirilmesinde temerrüt olasılıklarının dikkate alınması birincil kriter olarak ortaya çıkmaktadır. Temerrüt olasılıklarının değerlendirilmesi için ise, işletmeler tarafından ilgili finansal aracın finansal tablolara alındığı dönemde hesaplanan PD değeri ile, raporlama tarihinde hesaplanan PD değerinin karşılaştırılması gerekmektedir. TFRS 9'da hangi ölçüde gerçekleşen PD artışlarının kredi riskinde önemli artışı gösterdiği konusunda ise herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Örneğin, TFRS 9'da temerrüt olasılıklarında %5 oranındaki artışın önemli artış olarak nitelendirilebileceği gibi bir ölçüt getirilmemiştir. Standart'ta kredi riskinde önemli artış konusunda herhangi bir kriter getirilmemesinin nedenlerine Standart'ta yer verildiği görülmektedir. Öncelikle, finansal varlığın ilk defa finansal tablolara alınmasından bu yana kredi riskinde meydana gelen değişikliğin önemi, varlığın ilk defa finansal tablolara alınmasındaki temerrüt riskine bağlı olup başlangıçta temerrüt riski daha yüksek olan bir finansal araçla karşılaştırıldığında, mutlak olarak, temerrüt riskinde meydana gelen belirli bir değişiklik, başlangıçta temerrüt riski daha düşük olan bir finansal araç için daha önemli olacaktır (TFRS 9; Paragraf B5.5.9). Diğer bir ifadeyle, finansal tablolara

alındığı dönemde temerrüt olasılıkları %1 ve %5 olarak hesaplanan iki finansal varlığın temerrüt olasılıklarında %5 oranında artış yaşanması, yani %6 ve %10 seviyesine çıkması, söz konusu finansal varlıkların her ikisinin de kredi riskinde önemli artış yaşandığı anlamına gelmeyecektir. Ayrıca, Standart'ta karşılaştırılabilir kredi riskine sahip olan finansal araçlardan beklenen ömrü daha uzun olanın temerrüt riskinin daha yüksek olduğu, örneğin beklenen ömrü 10 yıl olan bir AAA dereceli tahvile ilişkin temerrüt riskinin beklenen ömrü beş yıl olan bir AAA dereceli tahvile ilişkin temerrüt riskinden daha yüksek olacağı ifade edilmiştir (TFRS 9; Paragraf B5.5.10). Dolayısıyla, vadesi uzun olan bir finansal varlığın vadesine yaklaşıldığında temerrüt olasılığının düşüş göstermemesi de kredi riskinin arttığı şeklinde yorumlanabilecek olup kredi riskinde önemli ölçüde artış olup olmadığının değerlendirilmesinde zaman faktörünün de dikkate alınması gerekmektedir. Yukarıda yer verilen gerekçeler kapsamında, kredi riskindeki değişikliğin basit bir şekilde, mutlak temerrüt riskinde zamanla meydana gelen değişikliklerin karşılaştırılması suretiyle ölçülmesi sağlıklı bir yaklaşım olmayacaktır. Dolayısıyla, kredi riskinde önemli artış kapsamındaki değerlendirmenin işletmeler tarafından yapılması beklenmektedir (Sultanoğlu, 2018).

Temerrüt olasılıklarındaki değişimlerin kredi riskinde önemli ölçüde artışın ne şekilde değerlendirilmesi gerektiği konusunda Basel Rehberi'nde bir takım değerlendirmelere yer verildiği görülmektedir. Bir banka tarafından kredi riskinde önemli ölçüdeki artışların tespiti için PD değişikliklerinin kullanılması durumunda, PD seviyesindeki belirli bir değişikliğin düzeyi ilk kayda alma tarihindeki PD seviyesinin bir oranı şeklinde ifade edilebilir (Basel Rehberi; Paragraf A26). Örneğin, PD değerlerindeki %5 oranındaki artışın kredi riskinde önemli ölçüde artışı gösterdiği kabul edilebilir. Bununla birlikte, Basel Rehberi'nde PD değerlerindeki mutlak artış tutarlarının da ayrıca dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

Kredi riskinde önemli artışların değerlendirilmesi açısından TFRS 9'da bir takım kolaylaştırıcı uygulamalara yer verildiği görülmekte olup söz konusu kolaylaştırıcı uygulamaları 30 günlük gecikme gün sayısına ilişkin aksi ispat edilebilir kârine ile düşük kredi riski istisnası olarak sıralanabilir.

2.4.5.2. 30 Gün Gecikme Konusundaki Aksi İspat Edilebilir Kârine

TFRS 9'da işletmelerin kredi riskindeki önemli artışları hangi yolla değerlendirdiğine bakılmaksızın, sözleşmeye bağlı ödemelerin 30 günden fazla

gecikmesi durumunda kredi riskinin önemli ölçüde arttığına dair aksi ispat edilebilir bir ön kabul bulunduğu ifade edilmiştir (TFRS 9; Paragraf 5.5.11). Örneğin, işletme tarafından kredi riskinde önemli artışın değerlendirilmesine ilişkin bir takım kriterler belirlendiği ve bahsi geçen kriterler kapsamında yapılan değerlendirmeler neticesinde ilgili finansal varlığın kredi riskinde önemli bir artışın meydana gelmediği anlaşılsa bile; söz konusu finansal varlığın raporlama tarihinde gecikmesi 30 günden fazla ise, yukarıda yer alan aksi ispat edilebilir ön kabul gereği kredi riskinde önemli derecede artışın gerçekleştiği kabul edilmelidir.

Diğer taraftan, 30 günden fazla gecikmelerin yaşanması kredi riskinde önemli derecede artış olduğu konusunda mutlak bir gösterge niteliğinde olmayıp (TFRS 9; Paragraf B5.5.19) borçlunun sözleşmeye bağlı ödemelerinin vadesi 30 günden fazla geçmiş olsa dahi, bu durumun finansal aracın kredi riskindeki önemli bir artışı göstermediğini kanıtlar nitelikteki makul ve desteklenebilir bilgilere sahip olduğunda işletme tarafından söz konusu ön kabulün aksi kabul edilebilir (TFRS 9; Paragraf B5.5.20). Örneğin, işletmenin elindeki geçmiş verileri incelemek suretiyle 30 günün üzerinde gecikme yaşamakla birlikte kredi riskliliğinde önemli artışa yol açmayan bir alacak portföyünün olması, dolayısıyla 30 günlük gecikme ile kredi riskinde önemli artış arasında korelasyon olmadığını ispat etmesi durumunda, söz konusu aksi kabul edilebilir ön kabulü uygulamayabilir. Ayrıca, işletmenin 30 günün üzerinde gecikmeler yaşanmasının borçlunun finansal yapısında ve riskliliğindeki artıştan ziyade, yönetimin kusurundan kaynaklandığını elde ettiği bilgilerle kanıtlaması durumunda da, benzer şekilde söz konusu ön kabulü uygulamakla yükümlü değildir (TFRS 9; Paragraf B5.5.20).

Diğer taraftan, bahsi geçen aksi ispat edilebilir ön kabulün bankalar tarafından uygulanması konusunda Standart'ta yer verilen söz konusu uygulamanın kullanılamayacağı anlaşılmaktadır. Karşılıklar Yönetmeliği'nde, 2'nci Grup kredi tanımında *"anapara ve/veya faiz ödemelerinin tahsili, vadelerinden veya ödenmesi gereken tarihlerden itibaren otuz günden fazla geciken ancak doksan günü geçmeyen"* ifadesine yer verildiği görülmekte olup söz konusu mevzuat hükmünden gecikme gün sayısı 30 günü aşan tüm kredilerin ilave herhangi bir kriter dikkate alınmaksızın 2'nci Grup'ta sınıflandırılması gerektiği anlaşılmaktadır. Diğer deyişle, TFRS 9 kapsamında kredinin 2'nci Aşama'ya alınmasında, anapara ve/veya faiz ödemelerinin tahsilinde 30 günü aşan gecikmelerin yaşanması, kredi riskinde önemli artışın aksi ispatlanabilir ön kabulü olmakla birlikte, Karşılıklar Yönetmeliği

kapsamında anapara ve/veya faiz ödemelerinde 30 günün üzerindeki (ancak 90 günden az) gecikme süresi, kredinin 2'nci Grup olarak sınıflandırılması için yeterli olacaktır.

Buna ilaveten, Basel Rehberi'nde ödemelerdeki gecikmenin kredi riskindeki önemli artışın gecikmeli bir göstergesi olduğu ifade edilerek bankaların kredi ödemelerinde gecikme olması durumlarının gerçekleşmesinden önce kredi riskindeki artışları tespit edebilecek nitelikte riski değerlendirme süreçlerine sahip olmaları gerektiği fikri benimsenmiştir (Basel Rehberi; Paragraf A52). Dolayısıyla, söz konusu Rehber gereği, kredi riskinde önemli artışın değerlendirilmesinde bankalar tarafından gecikme gün sayısı kriterinin ana gösterge olarak kullanılmaması, bankaların geçmiş kredi tecrübelerine dayanarak oluşturdukları ve risk yönetim sistemleriyle uyumlu erken uyarı sinyallerini kullanması, gecikme gün sayısının ise ikincil bir kriter olarak ele alınması gerekmektedir.

2.4.5.3. Düşük Kredi Riski Varsayımı

TFRS 9'da herhangi bir finansal aracın raporlama tarihinde düşük kredi riskine sahip olduğunun belirlenmesi durumunda, işletme tarafından finansal araçtaki kredi riskinin ilk defa finansal tablolara alınmasından bu yana önemli ölçüde artmadığının varsayılabilmesi ifade edilmiştir (TFRS 9; Paragraf 5.5.10). Bu kapsamda, işletmeler tarafından finansal varlıkların belirli bir kısmına ilişkin olarak düşük kredi riski varsayımı yapılabilir ve raporlama tarihinde kredi riskinde önemli derecede artışın gerçekleşip gerçekleşmediği değerlendirilmeden söz konusu finansal varlıklar 1'inci Aşama olarak sınıflandırılabilir. Örneğin, herhangi bir banka tarafından kullanılan içsel derecelendirme sistemi tarafından 1'den 10'a kadarki derecelendirme notlarının verildiği düşünülürse, söz konusu banka tarafından derecelendirme notu 1 olan finansal varlıklar düşük kredi riski varsayımı kapsamında değerlendirilerek 2'nci Aşama'ya geçiş kriterleri kapsamında analiz yapılmaksızın 1'inci Aşama olarak sınıflandırılabilir (KPMG International Standarts Group, 2018).

Standart'ta düşük kredi riski varsayımının ne tür finansal varlıklar için kullanılabileceği konusunda bir takım kısıtlamalara yer verildiği görülmekte olup temerrüt riskinin düşük olması, borçlunun kısa vadede sözleşmeye bağlı yükümlülüklerini yerine getirmek için güçlü bir yapısının olması ve uzun vadede ekonomik şartlardaki olumsuz değişikliklerin, borçlunun sözleşmeye bağlı nakit akış mükellefiyetlerini yerine getirme gücünü büyük ölçüde azaltmaması durumunda

düşük kredi riski varsayımının kullanılabileceği ifade edilmiştir (TFRS 9; Paragraf B5.5.22). Buna ilaveten, sadece teminata dayalı olarak düşük kredi riski varsayımında bulunulmaması gerektiği Standart'ta belirtilmiştir. TFRS 9'da düşük kredi riski varsayımının kullanımına ilişkin olarak yatırım notu şeklindeki bir dış derecelendirmeye sahip finansal araç örneği verilmektedir (TFRS 9; Paragraf B5.5.23). Bununla birlikte, kredi derecelendirme kuruluşu tarafından verilen yatırım yapılabilir notuna sahip tüm krediler doğrudan düşük kredi riskine sahip olarak kabul edilmemeli, işletme tarafından yapılan kredi riski değerlendirmeleri de dikkate alınmalıdır.

Düşük kredi riski varsayımının bankalar tarafından kullanımı konusunda Basel Rehberi'nde bir takım değerlendirmelere yer verilmiştir. Basel Rehberi'nde düşük kredi riski varsayımının Standart'ta bir imkân olarak getirilmiş olmakla birlikte, bu imkânın bankalar tarafından sınırlı olarak kullanılması ve bankaların tüm borç verme faaliyetlerinde kredi riskindeki önemli değişimin zamanında değerlendirilmesine ilişkin çalışmalar yapması gerektiği ifade edilmiştir (Basel Rehberi; Paragraf A48). Buna ilaveten, düşük kredi riski varsayımı gibi kolaylaştırıcı uygulamaların kullanılması durumunda, bankalar tarafından kredi riskinin yeterli düzeyde düşük olduğunun açık bir şekilde ispatlanması ve belgelendirilmesi gerekmektedir (Basel Rehberi; Paragraf A49). Bu kapsamda, bankalar tarafından düşük kredi riski varsayımının kredi portföyünden ziyade bankalar tarafından edinilen tahvil, bono gibi menkul kıymetlerde kullanılması öngörülmektedir (The International Financial Reporting Group of EY, 2016).

2.4.5.4. Yeniden Yapılandırma Kavramı

Standart'ta bir finansal varlığın sözleşmeye bağlı nakit akışlarının değiştirilmesi ya da yeniden yapılandırılması ve ilgili finansal varlığın finansal tablo dışı bırakılmamış olması durumunda kredi riskinde önemli artışların değerlendirilmesi kapsamında işletmenin;

(a) Raporlama tarihindeki temerrüt riski (değiştirilmiş sözleşme şartları bazında) ile

(b) İlk defa finansal tablolara alındığı tarihteki temerrüt riski (başlangıçtaki değiştirilmemiş sözleşme şartları bazında)

değişkenlerini karşılaştırması gerektiği ifade edilmiştir (TFRS 9; Paragraf 5.5.12). Bankacılık uygulamasında ise, yeniden yapılandırma durumunda TFRS 9'dan farklı

ve daha ihtiyatlı uygulamaların benimsendiği görülmektedir. Karşılıklar Yönetmeliği'nde yeniden yapılandırma kredi borçlusunun ödemelerinde karşılaştığı veya karşılaşması muhtemel olan finansal güçlükler nedeniyle borçluya tanınan ve geri ödeme sıkıntısı çekmeyen bir borçluya tanınmayacak olan imtiyazlar (Yönetmelik; Madde 7) olarak tanımlanmış olup 1 ve 2'nci Grup'ta izlenirken yeniden yapılandırmaya konu edilen ve donuk alacak şartlarını sağlamayan kredilerin 2'nci Grup'ta sınıflandırılması gerektiği belirtilmiştir (Yönetmelik; Madde 4). Bu kapsamda, bankacılık uygulamasında, borçlunun finansal güçlük içinde bulunması ve borçluya imtiyaz tanınması yeniden yapılandırmanın iki temel kriteri olarak kabul edilmektedir. Finansal güçlük ve imtiyaz ifadeleri ise Karşılıklar Yönetmeliği'nin aynı maddesi ile 02.03.2018 tarih ve 2018/1 Sayılı Genelge'de açıklanmaktadır. Yeniden yapılandırma konusunda söz konusu iki düzenlemede yer verilen açıklamalara bakıldığında, yeniden yapılandırma için finansal güçlük ve imtiyaz durumlarının birlikte gerçekleşmesinin gerektiği ifade edilmiş, ayrıca 2018/1 Sayılı Genelge'de sık karşılaşılan finansal güçlük ile imtiyaz durumlarına örnek verilmiştir.

Bahsi geçen Genelge'de;

- Borçlunun gecikmeye düşmüş kredi taksitinin bulunması,
- Kredi müşterisine ait kredilerin yeniden yapılandırılmaması durumunda, kredi taksitlerinin ödenmesinde gecikmeler ortaya çıkacağı tahmin edilmesi,
- Kredi müşterisinin öngörülen nakit akışlarının kredi taksitlerinin kapatılmasında yetersiz kalması,
- Kredi müşterisine ait risklerin bankaca 2'nci Grup'ta sınıflandırılması veya bankanın ilgili kredi müşterisi için hesaplamış olduğu içsel kredi derecesin borçlunun finansal güçlük içinde olduğunu gösteren seviyede bulunması,
- Kredi müşterisine ait risklerin banka tarafından donuk olarak sınıflandırılması veya borçluya ait kredilerin yeniden yapılandırılmaması durumunda donuk olarak sınıflandırılacağı öngörülmesi,
- Borçlunun diğer bankalardan kredi kullanma konusunda güçlük yaşaması

durumlarının finansal güçlük olarak nitelendirilebileceği ifade edilmiştir. Buna ilaveten, ilgili Genelge'de;

- Vade uzatımı,

- Borçlunun ödemekle yükümlü olduğu kredi taksitlerinin tarihlerinin değiştirilmesi,
- Yeni ödeme planında ödemesiz dönem öngörülmesi,
- Faiz oranında azaltıma gidilmesi,
- Birikmiş faiz ödemelerinin anaparaya dâhil edilmesi,
- Taksit tahsilatlarının ötelenmesi veya tahsilatlardan kısmen vazgeçilmesi,
- Yeni ödeme planında sadece faiz ödemelerinin tahsilinin öngörülmesi,
- Teminat yapısının borçlu lehine değiştirilmesi

durumlarının ise imtiyaz olarak değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Son olarak, bahsi geçen Genelge gereği, faiz oranlarında meydana gelen düşüş neticesinde faize ilişkin sözleşme koşullarının değiştirilmesi imtiyaz olarak değerlendirilmeyeceği ifade edilmiştir.

Basel Rehberi’nde ise, yeniden yapılandırılmanın kredi riskindeki artışı gizleyebileceği, söz konusu durumun da beklenen kredi zararının düşük tahmin edilmesine ve kredi riski önemli ölçüde bozulan borçlu için ömür boyu beklenen zarar hesaplamasının gecikmesine veya uygun olmayan biçimde ömür boyu beklenen zarar ölçümünden 12 aylık beklenen zarar ölçümüne kaymasına yol açabileceği (Basel Rehberi; Paragraf A42) ifade edilmiştir. Bu kapsamda, bankaların maruz kaldıkları en önemli risklerden birinin kredi riski olduğu dikkate alındığında, söz konusu risklerin mali tablolara sağlıklı bir şekilde yansıtılması amacıyla yeniden yapılandırma konusunda TFRS 9’dan daha ihtiyatlı bir çerçeve çizilmiştir. Buna ilaveten, Basel Rehberi’nde kredi riskinin düştüğü sonucuna varılmadan, diğer bir ifadeyle yeniden yapılandırmaya konu edilen kredinin 1’inci Aşama olarak sınıflandırılmasından önce, müşterinin belirli bir süre tutarlı bir şekilde ödemelerini zamanında yaptığının kanıtlanması gerektiği belirtilmiştir (Basel Rehberi; Paragraf A44). Dolayısıyla, yeniden yapılandırılan krediler için bir iyileşme süresinin saptanması gerekmekte olup bahsi geçen hususa Karşılıklar Yönetmeliği’nde yer verildiği görülmektedir. Yeniden yapılandırmaya konu edilen ve 2’nci Grup’ta sınıflandırılan bir kredi;

- 2’nci Grup’ta sınıflandırıldıktan sonra asgari 1 yıllık süreçte 2’nci Grup’ta izlenmesi,
- Bir yıllık izleme süresi içerisinde toplam kredi taksitlerinin asgari %10’unun tahsil edilmesi,

- Bir yıllık izleme süresi içerisinde, borçlunun kredi ödemelerinde 30 günü aşan gecikme yaşanmaması,
- Finansal güçlük durumunun sona ermiş olması

şartlarını sağlaması durumunda 1'inci Aşama olarak sınıflandırılabilir (Yönetmelik; Madde 4). Dolayısıyla, banka tarafından finansal güçlük ve imtiyaz tanımlarına uyan ve yeniden yapılandırmaya konu edilen bir kredinin, 1 yıllık izleme süresi öncesinde 1'inci Aşama olarak sınıflandırılması mümkün olmamakta, ayrıca söz konusu 1 yıllık izleme süresinde kredi geri ödemelerinde 30 günden uzun süren gecikmelerin olmaması, kredinin en az %10'unun tahsil edilmesi gibi şartların sağlanması gerekmektedir.

2.4.5.5. Temerrüt

Standart gereği, temerrüt durumunun gerçekleştiği finansal varlıklar 3'üncü Aşama olarak sınıflandırılmakta olup söz konusu tanıma uyan finansal varlıkların teminatlı kısmı haricinde tamamı için karşılık ayrılmaktadır (Aytürk, 2016). Dolayısıyla, herhangi bir finansal varlığın 2'nci Aşama'dan 3'üncü Aşama'ya geçişinde ölçüt olarak kabul edilen kriter temerrüt durumu olarak kabul edilmiştir. Temerrüde uğramış, diğer bir ifadeyle 3'üncü Aşama olarak sınıflandırılmış finansal varlıklar için ömür boyu beklenen zarar karşılığı hesaplaması yapılmaktadır. 3'üncü Aşama olarak sınıflandırılan finansal varlıkların, temerrüt halinde olması, diğer bir ifadeyle PD değerinin %100 olması nedeniyle 2'nci Aşama'daki krediler ile karşılaştırıldığında hesaplanan değer düşüklüğü karşılığı daha yüksek olmaktadır (Yıldırım, 2018). Ayrıca, 2'nci Aşama finansal varlıklardan farklı olarak 3'üncü Aşama krediler için yapılacak faiz hesaplamaları, ilgili finansal varlığın brüt değil net defter değeri üzerinden yapılmaktadır.

Diğer taraftan, TFRS 9'da temerrüt tanımına yer verilmediği görülmekte olup işletmeler tarafından temerrüt tanımı yapılırken işletmelerin kredi risk yönetimi uygulamalarında kullanılan tanım ile tutarlı bir temerrüt tanımı kullanmaları amaçlanmıştır (TFRS 9; Paragraf B5.5.37).

Bankalar açısından bakıldığında ise, Standart'ta yer verilen 3'üncü Aşama'da sınıflandırılan finansal varlıklar tanımının Karşılıklar Yönetmeliği'nde donuk alacak olarak ifade edildiği ve ilgili Yönetmelik gereği;

- 3, 4 ve 5'inci grupta izlenen krediler,

- Kredi Riskine Esas Tutarın Belirlenmesine İlişkin Tebliğe göre temerrüde uğradığı kabul edilen krediler ile
- Temerrüt tanımına giren ve TFRS 9'a göre ömür boyu BKZ hesaplanan kredilerin

donuk alacak olarak kabul edileceği ifade edilmiştir (Yönetmelik; Madde 5). TFRS 9'a benzer şekilde Karşılıklar Yönetmeliği'nde de donuk alacakların temerrüt durumu üzerinden tanımlanmakla birlikte, temerrüt tanımına yer verilmediği görülmektedir.

Basel Rehberi'nde ise, TFRS 9'un temerrüt tanımına yer vermediği, işletmelerin içsel risk yönetim uygulamalarıyla tutarlı bir şekilde temerrüt tanımı yapmaları gerektiği ifade edilerek, düzenleyici otoriteler tarafından oluşturulan temerrüt tanımlarının kullanılabilmesi belirtilmiştir (Basel Rehberi; Paragraf A4). Ayrıca, söz konusu Rehber'de Basel Sermaye Uzlaşısı'nın (*Basel Capital Framework*) 452'nci paragrafında temerrüdün;

- Niteliksel kriter adı altında banka tarafından, tahsilat için teminata başvurmak gibi tedbirler alınmaksızın, borçludan kredi yükümlülüğünün tümüyle tahsil edilmesinin mümkün olmadığı değerlendirilmesi ile,
- Nesnel kriter adı altında ise borçlunun önemli bir kredi yükümlülüğünün ödemesini 90 günden fazla süreyle geciktirmesi

olmak üzere iki koşula bağlandığı bilgisine yer verilerek bankalar tarafından söz konusu kriterler dikkate alınarak temerrüt tanımının yapılmasının uygun olduğu ifade edilmiştir (Basel Rehberi; Paragraf A4).

Buna ilaveten, Standart'ta, temerrüt durumunun daha uzun sürede gerçekleştiği konusunda makul ve desteklenebilir bilgilerin olmaması durumunda, finansal varlığın vadesindeki gecikmeler 90 güne ulaştığında temerrüdün gerçekleştiğine ilişkin aksi ispat edilebilir bir ön kabul bulunmaktadır (TFRS 9; Paragraf B5.5.37). Söz konusu varsayım ile işletmeler tarafından yapılacak temerrüt tanımlarında yer verilecek gecikme gün sayısı kriterine kısıtlama getirilmiştir. Bununla birlikte, Standart'ta söz konusu varsayımın mutlak bir şekilde kullanılmasının gerekmediği, makul ve desteklenebilir bilgilerin işletmeler tarafından temin edilmesi durumunda temerrüt tanımında 90 günün üzerinde bir gecikme kriterinin de kullanılabilmesi ifade edilmiştir. Örneğin, herhangi bir işletmenin, geçmiş dönemlerde finansal tablolarına kaydettiği finansal varlıklara ilişkin gecikme

bilgilerini incelemek suretiyle 90 günün üzerinde gecikme yaşamakla birlikte temerrüt durumunun gerçekleşmediği kanaatine ulaşması durumunda, 90 gün gecikme konusundaki aksi kabul edilebilir ön kabulü uygulamayabilir.

Diğer taraftan, Karşılıklar Yönetmeliği'nde donuk alacak olarak ifade edilen ve TFRS 9'da tanımlanan 3'üncü Aşama kredilere tekabül eden 3, 4 ve 5'inci Grup kredilerin temel özelliklerine bakıldığında, 90, 180 gün ile 1 yılın üzerinde gecikmesi olan kredilerin sırasıyla 3, 4 ve 5'inci Grup olarak sınıflandırılması gerektiği ifade edilmiştir (Yönetmelik; Madde 4). Dolayısıyla, Standart'ta yer verilen söz konusu uygulamanın bankalar tarafından kullanılamayacağı anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle, TFRS 9 kapsamında kredinin 3'üncü Aşama'ya alınmasında, anapara ve/veya faiz ödemelerinin tahsilinde 90 günü aşan gecikmelerin yaşanması, temerrüt durumunun gerçekleştiği konusunda aksi ispatlanabilir ön kabul yer almakla birlikte, Karşılıklar Yönetmeliği kapsamında anapara ve/veya faiz ödemelerinde 90 günün üzerindeki gecikme süresi, kredinin donuk alacak olarak sınıflandırılması için yeterli olacaktır.

Basel Rehberi'nde ise, temerrüt durumunun değerlendirilmesinde bankalar tarafından gecikme gün sayısı kriterinin ana gösterge olarak kullanılmaması, bankalarca ödeyememe belirtileri olarak kullanılabilecek unsurların tespit edilerek birincil kriter olarak söz konusu unsurların kullanılması, gecikme gün sayısının ise ikincil bir kriter olarak ele alınması gerekmektedir (Basel Rehberi; Paragraf A5).

2.4.6. Portföy Bazında Değerlendirme

TFRS 9;

- Kredi riskinde önemli artış olup olmadığı konusunda değerlendirmelerin yapılması ile,
- Zarar karşılıklarının toplu olarak finansal tablolara alınması için

ortak kredi riski özellikleri esas alınmak suretiyle finansal araçların gruptandırılmasına ve toplu olarak değerlendirme yapılmasına izin vermektedir (TFRS 9; Paragraf B5.5.5).

Bazı durumlarda, kredi borçlusunun nitelikleri nedeniyle işletmeler tarafından kredi riskinde meydana gelen artışların aşırı maliyet ve çabaya katlanılmaksızın elde edilmesi mümkün olmamaktadır. Bankalar açısından düşünüldüğünde, küçük tutarlı ve çok sayıda borçlu sayısına sahip kredi kartı, ihtiyaç kredisi, konut kredisi gibi

alacak portföylerinde çok sayıda kredi müşterisi hakkında makul ve desteklenebilir bilgilerin değerlendirilmesi gerekecektir. Standart'ta söz konusu güçlükler dikkate alınarak ortak kredi özelliklerine sahip portföylerin toplu olarak değerlendirilebileceği prensibine yer verilmiştir. Diğer taraftan, ilgili finansal varlıkların tek tek değerlendirmeye tabi tutulması durumunda ortaya çıkacak sonuç ile grup bazında yapılan değerlendirmeler neticesinde ortaya çıkacak sonucun birbirinden farklılaşmaması durumunda toplu değerlendirme esaslarının uygulanabileceği kabul edilmektedir (International Financial Reporting Standarts Group of EY, 2014).

Standart'ta portföy bazında değerlendirme yapılırken finansal varlıklara ilişkin hangi özelliklerin dikkate alınabileceği konusunda bir takım örnekler verildiği görülmektedir. Finansal araç türü, kredi derecesi, teminat türü, ilk defa finansal tablolara alınma tarihi, vadeye kalan süre, sektör, coğrafi bölge ve teminatın temerrüt olasılığını etkilemesi durumunda, finansal araca göre teminatın değeri gibi özellikler dikkate alınarak finansal varlıklar gruplanabilir ve benzer özellikler gösteren finansal varlık grupları için kredi riskindeki önemli artışlar toplu olarak değerlendirilerek finansal tablolara yansıtılabilir (TFRS 9; Paragraf B5.5.5).

Ayrıca, grup bazında değerlendirmeye tabi tutulan bir alacak portföyü içerisindeki bazı kredilerin kredi riskinde önemli artış yaşandığı görülmekle birlikte, söz konusu durumun toplu değerlendirme kapsamında tespit edilememesi durumunda portföyün ilgili bölümünün 2'nci Aşama olarak sınıflandırılması gerekmektedir (The International Financial Reporting Group of EY, 2016).

Basel Rehberi'nde ise bankalar tarafından grup bazında değerlendirme yapılması durumunda risk özellikleri dikkate alınarak oluşturulacak grupların yeterli düzeyde ayrıntılandırılması, gruplandırma sürecine ilişkin kullanılan metodolojilerin belgelendirilmesi ve tesis edilen süreçlerin belirli periyotlarla gözden geçirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Basel Rehberi; Paragraf 46). Diğer taraftan, kredilere ilişkin olarak yapılacak gruplamalar birtakım kredi kalemlerinde oluşabilecek kredi riskindeki artışların ortaya çıkmasını engelleyecek şekilde yapılmamalıdır (Basel Rehberi; Paragraf 48).

2.5. Kârın İstikrarlı Gösterilmesi Kavramının Analizi

İşletmelerin mali yapısı ve performansının ölçülmesi amacıyla kullanılan bir takım finansal göstergelerin büyüklükleri kadar, söz konusu göstergelerin istikrarı da

önem arz etmektedir. İşletmenin finansal göstergelerinde dalgalanmaların yaşanması ilgililer açısından risk olarak algılanmaktadır. Örneğin, işletmenin finansal borçlarında zaman içerisinde yüksek tutarlı dalgalanmalar yaşanması yüksek derecede risk teşkil etmekte olup sert artış ve azalışlar gösteren finansal borç stoku yerine, finansal borçların kabul edilebilir ölçüde yüksek raporlanmakla birlikte, önemli tutarda dalgalanma göstermemesi düşük risk göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Benzer şekilde, işletmeler tarafından raporlanan kâr rakamında önemli dalgalanmalar görülmesi, kâra ilişkin risk seviyesinin yüksek olduğu anlamına gelmekte olup kâr rakamındaki dalgalanmanın düşük olması ise yatırımcıların işletmeye yapmış oldukları yatırım sonucunda maruz kaldıkları riskin düşük olduğu izlenimi vermektedir (Ertan, 2011).

Diğer taraftan, finansal raporlamaya ilişkin belirlenen prensipler işletmelerin varlık ve yükümlülüklerinin gerçeğe uygun olarak ilgililere raporlanmasını temin etmeye yöneliktir. Bununla birlikte, finansal raporlamaya ilişkin standartların işletmeler tarafından yapılan tüm işlemleri katı kurallar getirmek suretiyle düzenlemesi hayatın olağan akışına uygun olmamaktadır. Bunun yerine, finansal raporlama standartları raporlamadan sorumlu kişilere yorum yapabilecekleri bir takım alanlar bırakmaktadır.

Kârın istikrarlı gösterilmesi; yukarıda bahsi geçen yoruma açık muhasebe prensipleri kullanılarak, diğer bir ifadeyle nakit akışlarında herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen muhasebesel kâr rakamını etkileyecek teknikler kullanılarak, kâr rakamlarında oluşabilecek en yüksek ve en düşük kâr seviyelerinin törpülenmesi suretiyle dönemler itibarıyla raporlanan kâr rakamlarının normal kâr seviyelerinde seyretmesini sağlamak şeklinde tanımlanmaktadır (Acar, 2012). Kârın istikrarlı gösterilmesinde asli amaç düşük risk algısı yaratmak şeklinde açıklanmakla birlikte, işletmeler tarafından kâr rakamındaki dalgalanmaların azaltılmak istenmesinin ardında düşük risk algısı yaratmakla ilişkili birçok etmen yer almaktadır. Örneğin, halka açık bir işletmede kârın istikrarlı gösterilmesiyle, işletmenin hisse senetleri daha yüksek fiyatlanacak, finansman ihtiyacı duyan bir işletme ise kâr rakamının daha az değişkenlik göstermesi durumunda daha düşük maliyetle borçlanabilecektir (Acar ve İpçi, 2015). Buna ilaveten, şirket yöneticileri kendi faydalarını maksimize etmek amacıyla da kârın istikrarlı gösterilmesi yoluna başvurmaktadır. Örneğin,

şirket yöneticilerine verilen bütçe hedeflerinin gerçekleşmemesi durumunda söz konusu yöneticilerin performansı tartışılacak ve şirket içerisindeki yönetici pozisyonlarını sürdürmeleri zorlaşacaktır (Ergin, 2011).

Kârın istikrarlı gösterilmesinin etik olup olmadığı konusunda birçok görüşün ileri sürüldüğü görülmekte olup kârın istikrarlı gösterilmesi eğiliminin arkasında yatan etmenler ve amacın söz konusu etik tartışmasında önem arz ettiği görülmektedir (Ozili & Outa, 2017). Örneğin, bir bankanın gelecekte maruz kalabileceği riskler için bir sermaye tamponu oluşturmak veya ekonomik dalgalanmaların yaşandığı dönemlerde banka mali yapısını daha güçlü hale getirmek amacıyla yöneticiler kârın istikrarlı gösterilmesi yoluna başvurabilir. Bu durumda, yöneticilerin etik bir şekilde kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimine sahip oldukları düşünülebilir. Bununla birlikte, yöneticiler işletmenin elde ettiği kâr tutarına bağlı olarak işletmeden almaya hak kazanacakları performans primlerini elde etmek veya ortaya çıkan zararların finansal tablolarda görünmemesi amacıyla yoruma açık muhasebe prensiplerini kullanarak kâr rakamını yüksek gösterebilirler. Söz konusu durumda ise, işletme yöneticilerinin etik davrandıkları düşünülemez.

Kârın istikrarlı gösterilmesi konusunda çok sayıda araştırmanın yapıldığı ve söz konusu araştırmaların oldukça eski tarihlere dayandığı görülmektedir. Hepworth tarafından 1953 yılında yayınlanan Periyodik Gelirin Düzeltilmesi (*Smoothing Periodic Income*) isimli makale, kârın istikrarlı gösterilmesi konusunda yapılan ilk çalışma olarak anılmakta olup Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın 2005 yılından sonraki süreçte dünya üzerinde birçok ülke tarafından uygulanmaya başlanmasıyla birlikte ise, söz konusu muhasebe standartlarının kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimlerini ne şekilde etkilediği sorgulanmış ve bu alanda yapılan çalışmalar hızlanmıştır (Ertan, 2011). Örneğin, Kolozsvari ve Macedo tarafından yapılan çalışmada, Uluslararası Muhasebe Standartları'nın kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, Brezilya'daki şirketlerin kârın istikrarlı gösterilmesi konusundaki eğilimlerinin azalış gösterdiği ifade edilmiştir (Kolozsvari & Macedo, 2018). Benzer şekilde, Acar ve Gürol tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'de faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankaları dışındaki bankalarda Uluslararası Finansal Raporlama Standart'larının kullanımının kâr yönetimi faaliyetleri üzerinde azaltıcı etkiye sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Acar & Gürol, 2017).

Türkiye’de kârlılık yönetimi konusunda yapılan çalışmalarda ise, ağırlıklı olarak bankalar ile hisseleri Borsa İstanbul’da işlem gören şirketlere ait veriler üzerinden kârlılık yönetimi uygulamalarının analiz edildiği görülmektedir. Örneğin, Acar tarafından yapılan çalışmada, Türk Bankacılık Sektörü’nün değer düşüş karşılıkları aracılığıyla kârı istikrarlı gösterme yönünde kâr yönetimi faaliyetinde bulunduğu ve finansal tablo hazırlayıcılarının kendilerine sağlanan karar verme yetkileri çerçevesinde kârın yüksek olduğu zamanlarda karşılıkları arttırarak kâr trendinde istikrarlı bir görünüm sağladıkları bulgusuna ulaşılmıştır (Acar, 2017). Buna ilaveten, Ergin tarafından hisseleri Borsa İstanbul A.Ş.’de işlem gören şirket verileri kullanılarak yapılan çalışmada, kârın istikrarlı gösterilmesi yönündeki eğilimin en yüksek olduğu sektörün finans sektörü olduğu, kârın istikrarlı gösterilmesinde finans kuruluşları tarafından ağırlıklı olarak kredi zarar karşılıkları ile menkul kıymetlerin değerlendirilmesinden oluşan kâr/zarar kalemlerinin kullanıldığı bulguları elde edilmiştir (Ergin, 2011).

Skala tarafından yapılan çalışmada ise, içlerinde Türkiye’nin de bulunduğu 12 ülkede faaliyet gösteren 245 banka verileri üzerinden yapılan çalışmada, karşılıklar hariç faaliyet kârı ile ayrılan karşılıklar arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğu ve makroekonomik beklentiler dâhilinde bankaların sermaye tamponu oluşturma eğilimine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Skala, 2014).

Netice itibarıyla, gerek yurtdışı gerekse ülkemizde kârlılık yönetimi uygulamalarının analiz edildiği çok sayıda çalışma olduğu, söz konusu çalışmalarda kârın istikrarlı gösterilmesi amacıyla işletmeler tarafından ağırlıklı olarak karşılık kaleminin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Türk Bankacılık Sektörü’nün analiz edildiği çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

3. BEKLENEN KREDİ ZARARI ALANI İLE KÂRIN İSTİKRARLI GÖSTERİLMESİ ALANLARINDA LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde tezimizin ana temasını oluşturan beklenen kredi zararı modeli ve kârlılık yönetimi alanlarında yayınlanmış akademik çalışmalara yer verilmiştir. İlgili akademik literatürün incelenmesi iki ana başlıkta toplanmıştır. Bunlardan birincisi beklenen kredi zararı modeli, diğeri ise kârın istikrarlı gösterilmesi konusudur.

3.1. Beklenen Kredi Zararı Konusundaki Akademik Çalışmalar

Beklenen kredi zararı modelinin başta bankacılık sektörü olmak üzere finansal kuruluşlar nezdindeki etkileri birçok araştırmaya konu edilmiştir. Söz konusu çalışmalar incelendiğinde, kredi zararı modelinden temel farklılıklarının ortaya konulması, söz konusu Standart'ın olası etkilerinin analiz edilmesi amacıyla yapılan çalışmaların ağırlık kazandığı görülmektedir.

Tablo: 11'de de görüleceği üzere bu bölümde yayın tarihi 2016 yılından 2018'e kadar olan 10 adet kaynak araştırmamıza dâhil edilmiş olup söz konusu kaynakların tamamı yerli ve yurt dışı akademik dergilerde yayınlanmış olan makalelerden oluşmaktadır. Söz konusu makalelerin ise, 8'inin yayın dili İngilizce, geriye kalan 2'sinin ise Türkçedir.

Aytürk tarafından yapılan çalışmada, 01.01.2018 tarihinde yürürlüğe giren TFRS-9'un bankacılık sektörü üzerindeki etkileri ve söz konusu etkilerin hangi kanallarla gerçekleşeceği incelenerek gerçekleşen kredi zararı modeli ile beklenen kredi zararı modeli arasındaki farklılıklar analiz edilmiştir. Gerçekleşen kredi zararı modelinde değer düşüklüğü karşılığının ayrılması için temerrüt olayının gerçekleşmesi şartı yer almaktayken, beklenen kredi zararı modelinde temerrüt gerçekleşmeden de karşılık ayrılabilmesi belirtilmiştir. Ayrıca, IFRS 9 ile getirilen beklenen kredi zararı modelinin en önemli etkisinin bankacılık sektöründe kullandırılan krediler için ayrılması gereken değer düşüklüğü karşılıkları üzerinde olacağı ve söz konusu standardın kredi riski yönetimi ile finansal raporlama alanında köklü değişiklikler getireceği sonucuna ulaşılmıştır (Aytürk, 2016).

IFRS 9 kapsamında kullanılan beklenen kredi zararı modelinde, geleceğe yönelik makroekonomik tahminlerin de karşılık hesaplamasında dikkate alınacağı, söz konusu durumun da mali tablolardaki ekonomik döngülerin yol açtığı tahribatı engelleyerek finansal istikrara katkı sağlayacağı değerlendirmelerine yer verilmiştir (Novotny Farkas, 2016).

Handorf tarafından yapılan çalışmada, Basel III kapsamında bankalarca yapılan karşılık hesaplamaları kullanılarak ABD'de beklenen kredi zararı modeline geçilmesiyle ortaya çıkacak olan toplam maliyet tutarı tahmin edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu analizler neticesinde, beklenen kredi zararı modeline geçişle birlikte karşılıkların artış göstereceği, IFRS 9'un zarar karşılıklarının mali tablolara aktarılması periyodunu daha uzun süreye yaydığı, beklenen kredi zararı modelinin birtakım öznel varsayımlara bağımlı olduğu ve söz konusu varsayımlardan önemli ölçüde etkilendiği değerlendirilmelerine yer verilmiştir (Handorf, 2018).

Ozili ve Outa tarafından yapılan çalışmada, bankalar tarafından ayrılan karşılıkların hangi saiklerle yapıldığı konusunda literatürde yer alan çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir. Karşılık ayırma konusunda temel belirleyicilerin kârlılık yönetimi, Basel kriterlerine uyum, ekonominin iniş ve çıkış dönemleri gibi hususların etkili olduğu, geçmişte yapılan çalışmaların karşılık ayırma konusunda söz konusu hususların etkilerinin ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, son dönemde yapılan çalışmaların ülke bazlı olmaktan ziyade, birçok ülke verilerini kapsadığı, ayrılan karşılıkların bankanın gerçek risk durumunu yansıtmayabileceği kanaatlerine varılmıştır. (Ozili & Outa, 2017).

IFRS 9'un bankaların kredi riski yönetim süreçleri üzerindeki olası etkilerinin analiz edildiği çalışmada, IFRS 9'a geçişle birlikte, ekonomik öngörülerin hesaplama dâhil edilmesi ve karşılık rakamlarının risk modellemeleriyle hesaplanması nedeniyle kâr zarar volatilitésinin artacağı, söz konusu durumun ise aktif pasif yönetiminin kredi riskinin yönetimi konusundaki ilgisini arttıracığı değerlendirilmiştir (Reitgruber, 2016).

Beklenen kredi zararı modeliyle birlikte, muhasebe standartlarının kredi zararlarına ilişkin yaklaşımı ile düzenleyici otoritelerin yaklaşımı arasında uyum sağlandığı ifade edilmiş olup beklenen kredi zararı modelinin banka sermaye yapılarının güçlendirilmesi ile finansal krizlerin önlenmesi konusunda önemli bir adım olmakla birlikte, geleceğe dönük bir takım varsayımların kullanılması nedeniyle nesnellikten uzak olduğu ve bankalar tarafından yapılacak karşılık hesaplamalarının birbirinden farklılaşacağı değerlendirilmiştir (Saltoğlu, 2016).

Chae ve Diğ. tarafından yapılan analizlerde, ABD'de konut fiyatları 2006 yılında düşüş eğilimine girmesine rağmen, bankalar tarafından gerçekleşen kredi zararı modeli kullanılarak hesaplanan karşılıkların ilgili dönemde artış göstermediği ve karşılıkların ancak 2009 yılı ortalarında en üst seviyeye çıkarak, ekonomik

daralmaya 15 aylık bir süre sonrasında tepki verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, yapılan analizlerde 2008 krizi öncesindeki dönemde gerçekleşen kredi zararı modeli yerine beklenen kredi zararı modelinin kullanılmış olması durumunda, karşılıkların 2006 yılında en üst seviyeye çıkarak ekonomik daralmaya daha hızlı tepki göstereceği yönündeki hesaplamalara yer verilmiştir. IFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararı modelinin kullanılmasıyla kredi zarar karşılıklarının hesaplanması sürecinde geleceğe dönük bilgilerin kullanılması nedeniyle, ekonomik dalgalanmaların mali tablolar üzerinde yaratacağı tahribatların azalacağı, işletmelerin ekonomik tahminleri dikkate alarak stratejik kararlar almalarını sağlayacağı ifade edilmiştir (Chae ve Diğ., 2018).

Beklenen kredi zararı modeline ilişkin olarak literatürde yer alan bir takım çalışmaların özetine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 11: Beklenen Kredi Zararı Modeli Hakkında Yapılan Çalışmalar

Çalışmayı Yapanlar	Araştırma Sorusu	Bulgular
Aytürk (2016)	Beklenen kredi zararı modeline geçişin sebepleri ve söz konusu modelin karşılık tutarları üzerindeki etkileri nelerdir?	Gerçekleşen kredi zararı modelinde karşılıkların mali tablolara yansıtılmasında geç kalmakta, döngüsellliği arttırmakta ve dönemsellik ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Beklenen kredi zararı modelinde ise gelecekte yaşanabilecek olaylar ile geçmiş veriler dikkate alınarak karşılık hesaplaması yapılmaktadır.
Chae ve Diğ. (2018)	Beklenen kredi zararı modelinin kullanılmasıyla, kredi zarar karşılıklarının hesaplanması sürecinde geleceğe dönük bilgilerin kullanılması ekonomik dalgalanmaların mali tablolar üzerinde yaratacağı tahribatların azalacak mı?	2002 ile 2015 yılları arasında California eyaletindeki konut kredileri baz alınarak PD hesaplanmasına ilişkin model oluşturulmuş ve 3 senaryo dikkate alınarak karşılık tutarlarındaki değişim incelenmiştir. Beklenen kredi zararı modeliyle birlikte, ekonomik döngülerin yaratacağı tahribatların azalacağı, şirketlerin ekonomik tahminlerine dayalı olarak stratejik kararlar alacağı

		sonucuna ulaşılmıştır.
Handorf (2018)	Beklenen kredi zararı modeline geçişin ABD'deki bankalara toplam maliyeti ile mali tablolara etkisi ne olacaktır?	ABD'de faaliyet gösteren büyük bankaların karşılık tutarı, takipteki kredi tutarı, kredi bakiyesi gibi temel büyüklükleri kullanılarak bankacılık sektörüne ilişkin PD, LGD oranı gibi temel parametreler tahmin edilerek yapılan analizlerde, beklenen kredi zararı modeline geçişle birlikte karşılıklarda artış yaşanmakla birlikte beklenen kredi zararında kullanılması gereken tek bir model olmadığı ve ekonomik koşullara ilişkin Banka beklentilerinin karşılık tutarını etkileyeceğı sonucuna ulaşılmıştır.
Ozili & Ouata (2017)	Bankalar tarafından karşılık ayırma işlemleri ile ayrılan karşılık tutarlarındaki değışimler hangi saiklerle yapılmaktadır?	Karşılık ayırma konusunda temel belirleyicilerin kârlılık yönetimi, Basel kriterlerine uyum, ekonominin iniş ve çıkış dönemleri hususlarının etkili olduğı ve karşılık ayırma konusunda söz konusu hususların etkilerinin ülkeden ülkeye değışiklik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.
Reitgruber (2016)	Beklenen kredi zararı modelinin uygulanmasının, bankaların kredi riski yönetimi ile aktif pasif yönetimi üzerindeki olası etkileri nelerdir?	Beklenen kredi zararı modelinde, ekonomik öngörülerin hesaplamaya dâhil edilmesi ve karşılık rakamlarının risk modellemeleriyle hesaplanması nedeniyle kâr rakamlarındaki dalgalanmaların artacağı, söz konusu durumun aktif pasif yönetiminin kredi riskinin yönetimine olan ilgisini arttıracğı sonucuna ulaşılmıştır.
Saltoğılu (2016)	Beklenen kredi zararı modelinin benimsenmesinde 2008 krizinin rolü nedir?	Gerçekleşen kredi zararı modeli konusunda getirilen karşılıkların mali tablolara yansıtılmasında geç kalması ve döngüsellığı arttırması yönündeki eleştirilerin 2008 krizinde ağır sonuçlara yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır.

Novotny Farkas (2016)	Beklenen kredi zararı modelinin ekonomik istikrar üzerindeki etkileri nelerdir?	Beklenen kredi zararı modeliyle birlikte, ekonomik koşulların kötüleştiği dönemlerde karşılıkların artması yerine söz konusu karşılıkların daha erken mali tablolara yansıtılacağı, söz konusu durumun ise mali tablolardaki ekonomik döngülerin yol açtığı tahribatı engelleyerek finansal istikrara katkı sağlayacağı ifade edilmiştir.
Harris ve Diğ. (2018)	Bankaların kamuya açıkladıkları veriler kullanılarak 1 yıl sonraki süreçte bankaların ayırdıkları karşılık rakamları ve sermaye yapıları tahmin edilebilir mi?	Bankalar tarafından 1996-2015 yılları arasında kamuya açıklanan kredi riskine ilişkin olarak açıklanan temel veriler ile banka mali verileri kullanılarak oluşturulacak model aracılığıyla, banka karşılık ve sermaye büyüklükleri farklı senaryolar kullanılarak tahmin edilebilir ve söz konusu model bankalarca stres testlerinde kullanılabilir.
Capkun ve Diğ. (2018)	Finansal raporlama standartlarında yapılan değişiklikler işletmelerin tahakkuk bakiyeleri üzerinde ne tür etkiler doğurmaktadır?	Finansal raporlama standartlarını kullanarak raporlama yapan 28 farklı ülkede faaliyet gösteren toplam 3.678 firma verileri kullanılarak regresyon yöntemiyle nakit akışları ile tahakkuk bakiyeleri arasındaki ilişki incelenmiş ve nakit akışlarının pozitif olduğu dönemlerde tahakkukların artış gösterdiği, dolayısıyla zorunlu IFRS uygulamaları sonrasında firmalar tarafından gelir gider yönetiminin ağırlıklı olarak tahakkuk bakiyelerindeki artış ve azalışla yapılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.
Bischof ve Diğ. (2016)	Avrupa Birliği tarafından IASB'ın hazırladığı herhangi bir raporlama standardının onay prosedüründen geçmesi süreci ne şekilde işlemektedir ve söz konusu onay prosedürünün	Onay prosedürü, Avrupa Birliği'nin raporlama standartlarını etkileme imkânını olumlu etkilemektedir. Onay prosedüründe Avrupa Birliği tarafından belirlenen 3 kriterin

	IFRS-9 açısından ne tür etkiler doğurmaktadır?	sağlanması gerekmekte olup söz konusu kriterler kapsamında ise, ilgili standardın fayda ve maliyetleri irdelenerek standarda nihai hali verilmektedir. IFRS 9'a ilişkin standart hükümleri de bu kapsamda değerlendirildiğinde, karmaşık modellerin kullanılması, Basel hükümleriyle uyumsuz olması, dalgalanmaları arttırması maliyetler olarak görünmektedir. Finansal istikrara katkı sağlaması, zarar karşılıklarını daha uzun bir süreç içerisinde tanımlaması ve kişisel değerlendirmelere imkân vermesi ise faydaları olarak görünmektedir.
--	--	--

Sonuç olarak bu alandaki literatür taraması önemli bulgulara işaret etmektedir. Bu bulgular aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Beklenen kredi zararı modeline geçişle birlikte karşılık tutarları artış gösterecek olup beklenen kredi zararı modeli zarar karşılıklarının mali tablolara aktarılması periyodunu daha uzun süreye yaymakta, karşılık hesaplamalarında birtakım öznel varsayımların yapılmasını gerektirmekte ve söz konusu varsayımlardan önemli ölçüde etkilenmektedir (Handorf, 2018).
- Beklenen kredi zararı modelinde temerrüt gerçekleşmeden de karşılık ayrılabilmesi, bankacılık sektöründe kullanılan krediler için ayrılması gereken değer düşüklüğü karşılıkları üzerinde önemli bir etki yapacak ve kredi riski yönetimi ile finansal raporlama alanında köklü değişiklikler getirecektir (Aytürk, 2016).
- Geleceğe yönelik makroekonomik tahminlerin de karşılık hesaplamasında dikkate alınması finansal tablolardaki ekonomik döngülerin yol açtığı tahribatı engelleyerek finansal istikrara katkı sağlayacaktır (Novotny Farkas, 2016). Ekonomik dalgalanmaların mali tablolar üzerinde yaratacağı tahribatların azalacağı, işletmelerin ekonomik tahminleri dikkate alarak stratejik kararlar almalarını sağlayacağı ifade edilmiştir (Chae ve Diğ., 2018).
- Karşılık ayırma konusunda kârlılık yönetimi, Basel kriterlerine uyum, ekonominin iniş ve çıkış dönemleri gibi hususlar etkili olmakta ve söz konusu

hususların etkileri ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. (Ozili & Outa, 2017).

- Ekonomik öngörülerin hesaplamaya dâhil edilmesi ve karşılık rakamlarının risk modellemeleriyle hesaplanması nedeniyle kâr zarar volatilitesi artacaktır (Reitgruber, 2016).
- Banka sermaye yapılarının güçlendirilmesi ile finansal krizlerin önlenmesi konusunda önemli bir adım olmakla birlikte, geleceğe dönük bir takım varsayımların kullanılması nedeniyle bu model, karşılık hesaplamalarını nesnellikten uzaklaştırabilecektir (Saltoğlu, 2016).

3.2. Kârın İstikrarlı Gösterilmesi Konusundaki Akademik Çalışmalar

Kârın istikrarlı gösterilmesi konusunda literatürde çok sayıda araştırmanın yer aldığı görülmektedir. Bunlar içerisinde kredi zarar karşılıklarının inceleme konusu edildiği dikkat çekici çalışmalar da önemli sayıdadır. Tablo: 12’de de görüleceği üzere bu bölümde yayın tarihi 2008 yılından 2018’e kadar olan 10 adet kaynak araştırmamıza dâhil edilmiş olup bu kaynakların tamamı yerli ve yurt dışı akademik dergilerde yayınlanmış olan makalelerden oluşmaktadır. Söz konusu makalelerin ise, 5’inin yayın dili İngilizce, geriye kalan 5’inin ise Türkçedir.

Skala tarafından yapılan çalışmada, gelişmekte olan ve içlerinde Türkiye’nin de bulunduğu 12 ülkede faaliyet gösteren toplam 245 bankadan oluşan örneklem kullanılarak yapılan çalışmada, sabit etki modelleri kullanılarak bankaların faaliyet kârı, kredi büyümesi, takipteki krediler bakiyesi, özkaynak seviyesi değişkenlerinin karşılıklar üzerindeki etkisi incelenmiştir. 2005 ve 2010 yılları arasında raporlanan finansal göstergelerin kullanıldığı söz konusu çalışma neticesinde, karşılıklar hariç faaliyet kârı ile ayrılan karşılıklar arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğu ve makroekonomik beklentiler dâhilinde bankaların sermaye tamponu oluşturma eğilimine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Skala, 2014).

Basel Komitesi tarafından sermaye gereksinimlerine ilişkin olarak yapılan düzenlemelerin finansal kuruluşların karşılık ayırma ve kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimlerine etkisi konusunda yapılan, 1999 ile 2007 arasında Basel Standartları’nı uygulayan ve Avrupa, ABD, İngiltere, Kanada ile Avustralya’da faaliyet gösteren bankalar üzerinden yapılan çalışmada, tüketici kredileri ile kurumsal krediler için ayrılan karşılıklarla bankaların sermaye seviyeleri arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Söz konusu çalışma kapsamında yapılan regresyon analizleri neticesinde ise,

sermaye seviyesi düşük olan bankalarda karşılıklar kullanılarak kârın istikrarlı gösterilmesi eğiliminin sermaye konusunda güçlü olan bankalara göre daha güçlü olduğu ve kârın istikrarlı gösterilmesinde kurumsal krediler için ayrılan karşılıkların bireysel krediler için ayrılan karşılıklara göre daha fazla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Lim & Yong, 2016).

Kârın istikrarlı gösterilmesi eğiliminin sermaye maliyeti üzerindeki etkilerine ilişkin olarak Endonezya Borsası'nda işlem gören 209 şirket üzerinden 2011 ve 2013 yılları arasındaki finansal raporlar kullanılarak yapılan çalışmada ise, çoklu regresyon modelinin kullanıldığı görülmekte olup söz konusu araştırma neticesinde, kârın istikrarlı gösterilmesi ile sermaye maliyeti arasında pozitif bir ilişki olduğu ifade edilmiştir (Sunarto, Murwaningsari, & Mayangsari, 2016).

Kârın istikrarlı gösterilmesi tekniklerinin uygulanıp uygulanmadığının test edilmesi amacıyla, Şubat 2013 döneminde Hindistan Borsası'nda faaliyet gösteren 230 şirket üzerinden yapılan ve varyasyon katsayısı metodu kullanılarak yapılan analizde, kârın istikrarlı gösterilmesi eğiliminin oldukça yaygın olduğu, küçük ölçekli firmalarda söz konusu eğilimin daha yüksek olduğu ve şirketin kamu veya özel firma olmasının kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimi üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Bora & Saha, 2016).

Uluslararası Muhasebe Standartları'nın kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, şirketlerin kârın istikrarlı gösterilmesi konusundaki eğilimlerinin ne şekilde değiştiği konusunda 2003 ile 2014 yılları arasındaki verileri kapsayan ve Brezilya Borsası'nda işlem gören 145 adet şirket üzerinden panel verileri kullanılarak yapılan çalışmada, Uluslararası Muhasebe Standartları'nın kullanılmadığı 2003 ile 2007 yılları arasında kârın istikrarlı gösterilmesi eğiliminin daha güçlü olduğu ifade edilmiştir (Kolozsvari & Macedo, 2018).

Türk Bankacılık Sektörü'ndeki kâr yönetimi uygulamalarının kârın istikrarlı gösterilmesi hipotezi kapsamında incelendiği ve 2000 ile 2013 yılları arasında Türkiye'de finans sektöründe faaliyet gösteren finansal şirketler üzerinden panel regresyon teknikleri kullanılarak yapılan çalışmada, Türk Bankacılık Sektörü'nün değer düşüş karşılıkları aracılığıyla kârı istikrarlı gösterme yönünde kâr yönetimi faaliyetinde bulunduğu ve finansal tablo hazırlayıcılarının kendilerine sağlanan karar verme yetkileri çerçevesinde kârın yüksek olduğu zamanlarda kredi zarar

karşılıklarını arttırarak kâr trendinde istikrarlı bir görünüm elde ettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Acar,2017).

1993 ile 2003 yılları arasında hisse senetleri Borsa İstanbul A.Ş.’de işlem gören şirketler üzerinden yapılan incelemede, Moses tarafından oluşturulan Yumuşatma Davranış Endeksi (*Smoothing Behaviour Index*)’ne göre ilgili dönemde örneklem içerisinde yer alan şirketlerin %60’ının kârı istikrarlı gösterme yönünde hareket ettikleri, geriye kalan %40’ının ise kârı istikrarlı gösterme eğiliminin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Atik Yıldırım, 2008).

İşletmelerin kârlılık yönetimi konusundaki davranışlarının incelenmesi amacıyla, hisseleri Borsa İstanbul A.Ş.’de işlem gören 277 şirket üzerinden 2006 ile 2010 yılları arasındaki verileri kapsayan çalışmada, kârın istikrarlı gösterilmesi yönündeki eğilimlerin sektörler arasında farklılık gösterdiği, söz konusu eğilimin en yüksek olduğu sektörün finans sektörü olduğu, kârın istikrarlı gösterilmesinde finans kuruluşları tarafından ağırlıklı olarak kredi zarar karşılıkları ile menkul kıymetlerin değerlendirilmesinden oluşan kâr/zarar kalemlerinin kullanıldığı bulguları elde edilmiştir (Ergin, 2011). Buna ilaveten, büyük ölçekli firmaların kamuya yapılan açıklamalarda daha fazla bilgi açıklamakla yükümlü olmaları nedeniyle, küçük ölçekli firmalarla karşılaştırıldığında, büyük ölçekli firmalarda kârın istikrarlı gösterilmesi davranışının daha az görüldüğü ifade edilmiştir.

Hisse senetleri Borsa İstanbul A.Ş.’de işlem gören sanayi sektöründe faaliyet gösteren toplam 118 şirket üzerinden 2004 ile 2009 yılları arasındaki veriler kullanılarak yapılan çalışmada, kurumsal yönetim ilkelerinin kârlılık yönetimi üzerindeki etkileri incelenmiştir. Söz konusu çalışmada, yönetim kurulu üye sayısındaki artışın, isteğe bağlı tahakkuk bakiyelerini azaltarak kârlılık yönetimi eğilimleri üzerinde azaltıcı etkide bulunduğu, 4 büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerde de kârlılık yönetimi eğilimlerinin diğer şirketlere göre daha düşük olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bununla birlikte, şirketlerin kurumsal yönetim endeksinde yer almaları ile kârlılık yönetimi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (Memiş & Çetenak, 2012).

Türkiye’de faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankaları dışındaki bankalarda kredi değer düşüş karşılıklarının kâr yönetimi amacıyla kullanılıp kullanılmadığı ve ülkemizde Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’nın kullanılmaya başlanıldığı 2005 yılından itibaren karşılıkların kâr yönetimi

kullanımını ne şekilde etkilediği konusunda yapılan çalışmada; 23 bankaya ait 2003 ile 2015 yılları arasındaki veriler kullanılmış olup yapılan analizler sonucunda bankaların kredi zarar karşılıklarını kârlılık yönetimi amacıyla kullandığı ve Uluslararası Finansal Raporlama Standart'larının kullanımının kâr yönetimi faaliyetleri üzerinde azaltıcı etkiye sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Acar & Gürol, 2017).

Kârlılık yönetimi konusunda literatürde yer alan bir takım çalışmaların özetine aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 12: Kârlılık Yönetimine İlişkin Yapılan Çalışmalar

Çalışmayı Yapanlar	Araştırma Sorusu	Bulgular
Skala (2014)	Banka karşılık öncesi kâr bakiyesi ile karşılıklar arasında bir ilişki bulunmakta mıdır?	Sabit etki modelleri kullanılarak 12 ülkede faaliyet gösteren toplam 245 banka üzerinden yapılan çalışmada, karşılıklar hariç faaliyet kârı ile ayrılan karşılıklar arasında pozitif bir ilişkinin bulunduğu ve makroekonomik beklentiler dâhilinde bankaların sermaye tamponu oluşturma eğilimine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
Lim & Yong (2016)	Basel Komitesi tarafından sermaye gereksinimlerine ilişkin olarak yapılan düzenlemelerin finansal kuruluşların karşılık ayırma ve kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimlerine etkisi bulunmakta mıdır?	Yapılan regresyon analizleri neticesinde ise, sermaye seviyesi düşük olan bankalarda karşılıklar kullanılarak kârın istikrarlı gösterilmesi eğiliminin sermaye konusunda güçlü olan bankalara göre daha güçlü olduğu ve kârın istikrarlı gösterilmesinde kurumsal krediler için ayrılan karşılıkların bireysel krediler için ayrılan karşılıklara göre daha fazla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.
Sunarto ve Diğ. (2016)	Kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimi ile sermaye maliyeti arasında ilişki var mıdır?	Yapılan çoklu regresyon analizleri neticesinde, kârın istikrarlı gösterilmesi ile sermaye maliyeti

		arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Bora & Saha (2016)	Kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimleri firmaların özelliklerine göre ne tür değişimler göstermektedir?	Varyasyon katsayısı metodu kullanılarak yapılan analizlerde, kârın istikrarlı gösterilmesi eğiliminin oldukça yaygın olduğu, küçük ölçekli firmalarda söz konusu eğilimin daha yüksek olduğu ve şirketin kamu veya özel firma olmasının kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimi üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.
Kolozsvári & Macedo (2018)	Uluslararası Muhasebe Standartları'nın kullanılmaya başlanması, şirketlerin kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimlerini ne şekilde etkilemiştir?	Panel verileri kullanılarak yapılan çalışmada, Uluslararası Muhasebe Standartları'nın kullanılmadığı 2003 ile 2007 yılları arasında kârın istikrarlı gösterilmesi eğiliminin daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Acar (2017)	Türk Bankacılık Sektörü'nde kârlılık yönetimi uygulamalarında karşılık kalemi kullanılmakta mıdır?	Türk Bankacılık Sektörü'nün değer düşüş karşılıkları aracılığıyla kârı istikrarlı gösterme yönünde kâr yönetimi faaliyetinde bulunduğu ve finansal tablo hazırlayıcılarının kendilerine sağlanan karar verme yetkileri çerçevesinde kârın yüksek olduğu zamanlarda kredi zarar karşılıklarını arttırarak kâr trendinde istikrarlı bir görünüm elde ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.
Atik Yıldırım (2008)	Borsa İstanbul A.Ş.'de işlem gören şirketler kârlılık yönetimi uygulamalarında bulunmakta mıdır?	Moses tarafından oluşturulan Yumuşatma Davranış Endeksi'ne göre örneklem içerisinde yer alan şirketlerin %60'ının kârı istikrarlı gösterme yönünde hareket ettikleri, geriye kalan %40'ının ise kârı istikrarlı gösterme eğiliminin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Ergin (2011)	Kârın istikrarlı gösterilmesi yönündeki eğilimler sektörler	Kârın istikrarlı gösterilmesi yönündeki eğilimlerin sektörler

	arasında farklılık göstermekte midir?	arasında farklılık gösterdiği, söz konusu eğilimin en yüksek olduğu sektörün finans sektörü olduğu, kârın istikrarlı gösterilmesinde finans kuruluşları tarafından ağırlıklı olarak kredi zarar karşılıkları ile menkul kıymetlerin değerlendirilmesinden oluşan kâr/zarar kalemlerinin kullanıldığı bulguları elde edilmiştir.
Memiş & Çetenak (2012)	Kurumsal yönetim süreçlerinin oluşturulması ile kârlılık yönetimi arasında ilişki bulunmakta mıdır?	Yönetim kurulu üye sayısındaki artışın isteğe bağlı tahakkuk bakiyelerini azaltarak kârlılık yönetimi eğilimleri üzerinde azaltıcı etkide bulunduğu, 4 büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerde de kârlılık yönetimi eğilimlerinin diğer şirketlere göre daha düşük olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bununla birlikte, şirketlerin kurumsal yönetim endeksinde yer almaları ile kârlılık yönetimi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir
Acar & Gürol (2017)	Türkiye’de Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’nın kullanılmaya başlanması ile kârlılık yönetimi arasında ilişki bulunmakta mıdır?	Bankaların kredi zarar karşılıklarını kârlılık yönetimi amacıyla kullandığı ve Uluslararası Finansal Raporlama Standart’larının kullanımının kâr yönetimi faaliyetleri üzerinde azaltıcı etkiye sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sonuç olarak bu alandaki literatür taraması önemli bulgulara işaret etmektedir. Bu bulgular aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Kârın istikrarlı gösterilmesi yönündeki eğilimler sektörler arasında farklılık göstermekte olup söz konusu eğilimin en yüksek olduğu sektör finans sektörüdür (Ergin, 2011).
- Bankalar sermaye tamponu oluşturmak amacıyla kârlılık yönetimi uygulamalarını kullanmaktadır (Skala, 2014).

- Bankalar tarafından kârlılık yönetimi uygulamalarında ağırlıklı olarak karşılık kalemi kullanılmaktadır (Acar & Gürol, 2017).
- Kârlılık yönetiminde kurumsal krediler için ayrılan karşılıklar, bireysel krediler için ayrılan karşılıklara göre daha fazla kullanılmaktadır (Lim & Yong, 2016).
- Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın kullanılmadığı dönemlerde kârlılık yönetimi eğilimleri daha güçlüdür (Kolozsvari& Macedo, 2018).

4. BEKLENEN KREDİ ZARARI MODELİNİN KÂRLILIK YÖNETİMİNE ETKİSİ ÜZERİNE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR ARAŞTIRMA

Türk Bankacılık Sektörü'nde önemli değişimler doğuran beklenen kredi zararı modelinin kârlılık yönetimi amacıyla kullanılıp kullanılmadığının analiz edilmesi, TFRS 9'a geçişten sonraki süreçte banka mali tablolarının sağlıklı bir şekilde oluşturulması ve finansal raporlama kalitesi açısından önem arz etmektedir. Çalışmanın bu bölümünde, TFRS 9'a geçişten sonraki süreçte Türk Bankacılık Sektörü'nde karşılık kaleminin kârlılık yönetimi amacıyla kullanılıp kullanılmadığı ve beklenen kredi zararı modeline geçişin kârlılık yönetimi eğilimleri üzerindeki etkileri araştırma konusu edilmiştir.

4.1. Araştırmanın Amacı

TFRS 9 ile birlikte 2018 yılından itibaren uygulanmaya başlanan beklenen kredi zararı modeli, kredi zarar karşılıklarının hesaplanması konusunda önemli değişiklikler öngörmüştür. Maruz kaldıkları en önemli risk türünün kredi riski olduğu dikkate alındığında, beklenen kredi zararı modelinin bankacılık sektöründe önemli etkiler doğurması beklenmektedir. Diğer taraftan, beklenen kredi zararı modeli kapsamında yapılacak kredi zarar hesaplamaları, asli unsurları işletmelerin inisiyatifine bırakılan çok sayıda uygulamanın kullanılmasını gerektirmektedir. Örneğin, kredi riskinde önemli artışın tanımlanmasında işletmelerin risk yönetim uygulamalarıyla uyumlu bir takım kriterler dikkate alınmaktadır. Diğer bir ifadeyle, finansal varlıkların 1'inci Aşama'dan 2'nci Aşama'ya aktarılması konusunda getirilen ve ilgili finansal varlık için ayrılacak karşılık tutarını önemli ölçüde etkilemesi beklenen kredi riskinde artış kavramı, işletmeler arasında farklı şekilde uygulanabilecektir. Ayrıca, geleceğe yönelik bilgilerin dikkate alınması amacıyla işletmeler tarafından kullanılacak makroekonomik göstergelerin tahminini içeren senaryolar, PD parametresi ve hesaplanacak kredi zararları üzerinde önemli etkiye sahiptir. Söz konusu durum ise, karşı tarafı, risk tutarı, teminat yapısı gibi özellikleri aynı olan iki finansal varlık için işletmeler arasında farklı tutarda kredi zararı hesaplanmasına sebep olabilecektir. Son olarak, TFRS 9'da herhangi bir ölçüm metodolojisinin öngörülmediği dikkate alındığında, karşılık hesaplamalarında kullanılan PD, LGD oranı gibi parametreler, işletmeler tarafından takdir edilen model ve varsayımlar kullanılarak hesaplanacak ve işletmeler tarafından kullanılacak

model ve varsayımların farklılaşması da beklenen kredi zararı modelinin işletmeler arasında farklı şekilde uygulanması sonucunu doğuracaktır. Netice itibarıyla, beklenen kredi zararı modelinde kullanılacak bir takım varsayım ve kriterlerin işletmelerin ihtiyarına bırakılmış olması, ayrılacak kredi zarar karşılıklarının, maruz kalınan risklerin mali tablolara yansıtılmasının yanında farklı bir takım amaçlarla kullanılması ihtimalini gündeme getirmektedir.

Diğer taraftan, işletme yöneticilerinin öznel değerlendirmelerini kullanarak kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimi gösterdikleri hususu, birçok akademik çalışmaya konu edilmiştir (Atik Yıldırım, 2008). Bankacılık sektörüne ilişkin yapılan çalışmalarda ise, bankaların ağırlıklı olarak kredi zarar karşılıkları kalemini kullanarak kârı istikrarlı gösterme eğilimi içerisinde oldukları ortaya konulmuştur. Ayrıca, Uluslararası Raporlama Standartları'nın kullanılmaya başlanmasıyla birlikte, kârın istikrarlı gösterilmesi eğiliminin ne şekilde değişim gösterdiği konusunda yapılan bir takım çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Acar & Gürol, 2017).

Bu çalışmada, Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren bankaların kârın istikrarlı gösterilmesi yönündeki eğilimleri ile beklenen kredi zararı modelinin söz konusu eğilimler üzerindeki etkisi araştırma konusu edilmiştir.

4.2. Araştırma Kapsamında Oluşturulan Hipotezler

Araştırmanın amacı kısmında ifade edildiği üzere Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren bankaların kârın istikrarlı gösterilmesi yönündeki eğilimleri ile beklenen kredi zararı modelinin söz konusu eğilimler üzerindeki etkisinin ortaya konulması, çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Bu kapsamda, kârın istikrarlı gösterilmesi konusunda oluşturulan ilk boş hipotez aşağıda yer almaktadır.

H0: Krediler için ayrılan özel karşılıklar ile karşılık öncesi dönem kârı bakiyesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Diğer taraftan, bankacılık sektöründe kârlılık yönetimi konusunda yurtdışında yapılan çalışmalarda (Skala, 2014; Lim & Yong, 2016; Kolozsvari & Macedo, 2018), kredi zarar karşılıkları kârlılık yönetimi amacıyla kullanılan temel kalem olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar üzerinden yapılan analizlerde de (Acar, 2017; Ergin, 2011; Memiş & Çetenak, 2012; Acar & Gürol, 2017), Türk

Bankacılık Sektörü'nde kârlılık yönetimi amacıyla ağırlıklı olarak özel karşılık kaleminin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kapsamda, özel karşılıklar kaleminde ortaya çıkan değişimler üzerinde hangi faktörlerin etkili olduğu ve özel karşılıkların kârın istikrarlı gösterilmesi amacıyla kullanılıp kullanılmadığının ortaya konulabilmesi için aşağıda yer verilen hipotez oluşturulmuştur.

H1: Krediler için ayrılan karşılıklar ile karşılıklar öncesi dönem kârı bakiyesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Buna ilaveten, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın kullanılmasının kârlılık yönetimi üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmada (Acar & Gürol,2017), Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın uygulandığı ve uygulanmadığı dönemlerin birbirinden ayrıştırılması amacıyla, modele gölge değişkenlerin dâhil edildiği görülmektedir. Bu çalışmada da, TFRS 9 ile birlikte bankalar tarafından beklenen kredi zararı modeline dayalı olarak karşılık hesaplanmasının kârın istikrarlı gösterilmesi konusunda banka faaliyetlerini ne şekilde etkilediğinin incelenmesi amacıyla kurulan regresyon modeli içerisine eklenen gölge değişkenler üzerinden bir takım analizler yapılmıştır.

4.3. Araştırmada Kullanılan Değişkenler ve Örneklem

Panel veri; ülke, firma, tüketiciler gibi birden çok kesite ait zaman serilerinin bir araya getirilmesi suretiyle oluşturulan kesit verileri olarak tanımlanmaktadır (Greene, 2003). Bu nedenle, panel verileri kesit veriler ile zaman serilerinin bir kombinasyonu olarak düşünülebilir. Panel verilerinde, her bir kesit için oluşturulan zaman kesitlerinin birbirine eşit olması durumunda dengeli panel verisinden; her bir kesit için oluşturulan zaman kesitlerinin farklı uzunlukta olması durumunda ise dengesiz panel verisinden söz edilebilir. Panel veri yönteminin diğer veri yöntemleriyle karşılaştırıldığında bir takım üstünlüklere sahip olduğu ifade edilmiş (Hsiao, 2003) olup söz konusu üstünlükler aşağıda sıralanmıştır:

- Panel verileri, örneklem sayısının veya zaman serilerinin yeterli olmadığı durumlarda da analiz yapılmasına elverişli bir analiz türüdür.
- Panel veri teknikleri, analize konu edilen kesit verilerin heterojen olduğu varsayımına dayanmakta olup panel veri tahminlerinde heterojenlik hesaba katılarak analizler gerçekleştirilmektedir.
- Gözlem sayılarının yüksek olması nedeniyle, panel verileri kullanılarak elde edilen sonuçların güvenilirlik seviyesi yüksek olmaktadır.

- Panel veriler aracılığıyla hem kesitler arasında hem de zaman serileri arasındaki oluşan farklılıklar inceleme konusu edilebilmektedir.

Bu çalışmada da, 2009 ile 2018 yılları arasındaki zaman serilerinin incelemeye dâhil edilmesi ve örneklem içerisindeki gözlem sayısının 720 olması nedeniyle örneklem sayısının yüksek olmadığı görülmektedir. Ayrıca, inceleme kapsamındaki denetim raporlarının kamu bankaları, yabancı ve yerli sermayeli özel bankalar ile katılım bankaları gibi farklı türde bankalara ait olması sebebiyle kesit verilerin heterojen bir yapıya sahip olduğu değerlendirilmektedir. Son olarak, çalışmada beklenen kredi zararı modelinin kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimi üzerindeki etkilerin ortaya konulması amaçlanmış olup bu kapsamda zaman serisi içerisinde yaşanan değişimlerin etkisinin ortaya konulabilmesi önem arz etmektedir. Yukarıda yer verilen gerekçeler ışığında, çalışmada yapılacak analizlerde panel regresyon modeli kullanılmasının sağlıklı olacağı düşünülmüştür.

Benzer şekilde, Acar ve Gürol (2017) tarafından Türk Bankacılık Sektörü'nde kâr yönetimi ve sermaye yönetimi faaliyetlerinin incelendiği çalışmada, Türkiye'de 2003 ile 2015 yılları arasında faaliyette bulunan 24 banka tarafından kamuya açıklanan verilerin panel veri analiz teknikleri aracılığıyla analiz edildiği ve panel regresyon yönteminin kullanıldığı görülmektedir. İlgili çalışmada, karşılık kaleminin kâr yönetimi ile sermaye yönetimine olan etkisinin ölçülmek istenmesi sebebiyle, takipteki krediler için ayrılan özel karşılık tutarları bağımlı değişken olarak dikkate alınmıştır. Buna ilaveten, kâr yönetimi faaliyetlerinin ölçülmesi amacıyla takipteki krediler bakiyesi, takipteki kredilerin artış oranı, kredi portföyündeki artış oranı ve özel karşılık giderleri hariç dönem net kârı büyüklükleri bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Benzer şekilde, bankaların sermaye yönetimi faaliyetlerinin ölçülmesi amacıyla sermaye yeterlilik oranları da bağımsız değişken olarak modele dâhil edilmiştir. Son olarak, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın kullanılmasının kâr yönetimi ve sermaye yönetimi eğilimleri üzerinde ne şekilde etkiler doğurduğunun ölçülmesi amacıyla analize gölge değişkenlerin eklendiği görülmektedir.

Bu çalışmada da, Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren bankaların kârlılık yönetimi uygulamaları bankalarca ayrılan kredi zarar karşılıkları bakiyesinin seyri üzerinden analiz edilmiş olup bu çerçevede;

- Kredi zarar karşılıkları ile kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimi arasındaki ilişkinin ortaya konulması ve
- Beklenen kredi zararı modeline geçişin, karşılıklar ile kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimi arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediğinin analiz edilmesi

amacıyla kurulan regresyon modeline aşağıda yer verilmiştir.

$$LLP_{it} = \partial_1 NPL_{it-1} + \partial_2 \Delta NPL_{it} + \partial_3 Loans_{it} + \partial_4 EBLLP_{it} + \partial_5 IFRS_{it} + \partial_6 EBLLP_{it} * IFRS_{it}$$

Söz konusu modelde yer alan bağımlı değişken LLP_{it} , ilgili raporlama tarihindeki özel karşılık gideri bakiyesine tekabül etmektedir. Diğer taraftan, modelin bağımsız değişkenleri içerisinde yer alan NPL_{it-1} , bir önceki raporlama döneminde gerçekleşen takipteki kredi bakiyesini; ΔNPL_{it} , takipteki kredilerdeki artış/azalış oranını; $Loans_{it}$ ise canlı kredi bakiyesini ifade etmektedir. Buna ilaveten, kârlılık yönetimi ile özel karşılıklar arasındaki ilişkinin araştırılması amacıyla modele dâhil edilen $EBLLP_{it}$ bağımsız değişkeni, karşılıklar öncesi kâr veya zarar rakamına tekabül etmektedir. Son olarak ise, beklenen kredi zararı modeline geçişle birlikte meydana gelen değişimlerin araştırılmasını teminen, modele iki adet bağımsız değişken dâhil edilmiş olup $IFRS_{it}$, TFRS 9'a göre raporlama yapılmayan 2009 ile 2017 arasındaki dönemde "0", TFRS 9'a göre raporlama yapılan 2018 yılında ise "1" değerini almaktadır.

Türk Bankacılık Sektörü'nde 31.12.2018 tarihi itibarıyla aktif büyüklüğü 3.867.425.604 bin TL olan toplam 52 banka faaliyet göstermekte (BDDK, 2019) olup söz konusu bankaların 2'si Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesinde yer almakta, 13'ü ise kalkınma ve yatırım bankası olarak faaliyet göstermektedir. TMSF bünyesinde yer alan banka faaliyetlerinin kapsamı yalnızca ilgili bankaların aktif ve pasiflerinde yer alan kalemlerin tasfiye edilmesi olarak sınırlandırıldığı (Kanun; Madde 134), kalkınma ve yatırım bankalarının ise mevduat ve katılım fonu kabul etme yetkisi olmaksızın kredi kullandırılması veya ilgili kanunlarla kendilerine verilen görevleri yerine getirmek yönünde faaliyet gösterdiği (Kanun; Madde 3) görülmektedir. TMSF bünyesindeki bankaların faaliyetlerinin tasfiye işlemleri ile sınırlı olması, kalkınma ve yatırım bankalarının ise diğer bankalar ile karşılaştırıldığında farklı faaliyet süreçlerine sahip olması (Acar & Gürol, 2017) nedeniyle, söz konusu bankalar araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Kapsam

dışı bırakılan söz konusu 15 banka Türk Bankacılık Sektörü aktif büyüklüğünün %6,73'ünü oluşturmaktadır.

Geriye kalan 37 bankanın ise 32 tanesi mevduat bankası, 5 tanesi ise katılım bankası olarak faaliyet göstermektedir. Söz konusu bankalar içerisinde aktif büyüklüğü 20 milyar TL'nin üzerinde olan 21 banka bulunmaktadır. İlgili 21 bankadan ise 3 tanesinin ise 2012 ile 2015 yılları arasında faaliyete geçtiği görülmekte olup inceleme döneminin tamamında faaliyette bulunmamaları nedeniyle söz konusu 3 banka örnekleme dâhil edilmemiştir. Bu kapsamda, 2009 ile 2018 yılları arasında faaliyetlerini sürdüren ve aktif büyüklüğü 31.12.2018 itibarıyla 20 milyar TL'nin üzerinde olan 18 banka çalışmamızın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklem kapsamındaki bankalar ise, Türk Bankacılık Sektörü aktif büyüklüğünün %88,57'sini oluşturmaktadır. Örnekleme dâhil edilen bankaların fonksiyon ve sahiplik grubu bazında ayırımına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 13: Örneklem Kapsamındaki Bankaların Dağılımı

Fonksiyon/Sahiplik Grubu	Örneklemdaki Banka Sayısı
Kamu Bankaları	3
Yerli Özel Bankalar	6
Yabancı Özel Bankalar	6
Katılım Bankaları	3

Yukarıda özelliklerine yer verilen bankaların 2009 ile 2018 yılları arasında 3 aylık dönemler itibarıyla kamuya açıklamış oldukları konsolide olmayan finansal tablo ve dipnotlarında yer alan bilgiler kullanılmıştır. Bu kapsamda, 2009 ile 2018 yılları arasında örneklem kapsamındaki bankalar tarafından kamuya açıklanan toplam 720 denetim raporu incelenmiştir.

Bankalar BDDK tarafından yürürlüğe konulan Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ (Tebliğ) hükümleri doğrultusunda, konsolide ve konsolide olmayan finansal tabloları ile söz konusu finansal tablolara ilişkin açıklama ve dipnotları üç aylık dönemler itibarıyla düzenlemek ve kamuya açıklamakla yükümlüdürler (Tebliğ; Madde 24). Bu çalışmada, söz konusu Tebliğ hükümleri uyarınca bankalar tarafından düzenlenen finansal durum tablosunda (Bilanço) yer alan krediler ve alacaklar, takipteki krediler, özel karşılıklar ile dönem net kârı/zararı kalemleri kullanılmıştır.

4.4. Tanımlayıcı İstatistikler

Öncelikle, çalışmamızda analiz edilen değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistiki bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 14: Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
LLP	702	448.915	575.998	940	5.854.274
IFRS	702	0	0	0	1
Δ NPL	702	1.888.238	1.870.479	14.537	9.771.369
NPL	702	106.767	272.705	-541.673	2.593.091
Loans	702	59.800.000	65.400.000	533.778	374.000.000
EBLLP	702	1.437.822	1.775.518	-13.159	11.500.000
EBLLP*IFRS	702	271.965	1.238.367	0	11.500.000

Tablodan da görüleceği üzere, analiz kapsamındaki gözlem sayısı 702 olup karşılıklar üzerindeki etkileri analiz edilmek istenen karşılık öncesi dönem net kârı bakiyesinin ortalaması 1.437.822 seviyesindeyken, standart sapma değeri de ortalamaya yakın bir seviye olan 1.775.518 olarak hesaplanmıştır.

4.5. Analiz ve Bulgular

Yukarıda yer verilen panel veri analizine ilişkin olarak yapılan analizlerde, ekonometri programlarından Stata kullanılarak yapılan analizler aşağıda açıklanmıştır.

Modeldeki katsayılarda birim kök olup olmadığının test edilmesinden önce yatay kesit bağımlılığı konusunda analizler yapılmış olup modelde kullanılan zaman boyutunun yatay kesit boyutundan küçük olması nedeniyle “Paseran CD Testi” kullanılmıştır. Gerçekleştirilen panel kesit bağımlılığı testi neticesinde H_0 : Yatay kesit bağımlılığı yoktur hipotezine ait olasılık değerinin 0,05’ten düşük hesaplanmış, dolayısıyla söz konusu hipotez red edilmiştir. Netice itibarıyla, birimler arasında yatay kesit bağımlılığının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 15: Yatay Kesit Bağımlılığının Sınanması

	Test İstatistiği
Paseran CD Testi	28,79 (0)

Dipnot: Parantez içerisindeki değerler ilgili test istatistiğine ait p-olasılık değerlerini göstermektedir.

Yatay kesit bağımlılığının olmadığı ortaya konulan modelde birim kök testlerinden ikinci kuşak birim kök testi olan Lm, Pesaran ve Shin tarafından geliştirilen birim kök testinin değişkenlere uygulanması neticesinde; LLP, NPL ve EBLLP değişkenlerine ilişkin olarak oluşturulan H_0 : Birim kök vardır hipotezi için hesaplanan olasılık değerinin 0,05'ten küçük olduğu görülmekte, dolayısıyla söz konusu hipotez red edilmiştir. Bu kapsamda, kurulan modelin durağan olduğu kanaatine ulaşılmıştır. Buna ilaveten ΔNPL ile Loans değişkenlerinin ise 1'inci farkı, EBLLP*IFRS değişkeninin ise 2'nci farkı alınarak değişkenler durağan hale getirilmiştir.

Modeldeki tüm değişkenlerin durağan hale getirilmesi ile modelin, birim/zaman etkisine göre klasik, sabit etkili, tesadüf etkili model olma durumunun sorgulanması gerekmektedir. Durağanlık testi kapsamında ise, havuzlanmış en küçük kareler yöntemi ile katsayıları tahmin edilmiş klasik modelde birim etkinin varlığının sınanması için yapılan F testi neticesinde H_0 : Tüm birim etkileri/zaman etkileri sıfıra eşittir hipotezi reddedilerek birim etkilerin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 16: Uygun Modelin Belirlenmesi (F Testi)

	Test İstatistiği
F Testi (Havuzlanmış Model - Sabit Etkiler Modeli)	4,32 (0,00)

Dipnot: Test istatistiği; $F_{tablo}(35, 607)=1,5$ değerinden büyük olması nedeniyle H_0 hipotezi reddedilmektedir.

Bu kapsamda, birim ve zaman etkisinin olduğu model için analiz edilmesi gereken bir sonraki konu, modelin tesadüf etkili mi, yahut sabit etkili mi olduğunun değerlendirilmesidir. Tesadüf etkili modellerini sabit etkiler modeline karşı sınamak için yapılan Hausman Testi sonucuna göre H_0 : Açıklayıcı değişkenler ile birim/zaman etki arasında korelasyon yoktur hipotezi red edilmiştir. Bu kapsamda, sabit etkiler tahmin edicisi etkin tahmin edicidir.

Tablo 17: Uygun Modelin Belirlenmesi (Hausman Testi)

	Test İstatistiği
Hausman Testi (Sabit Etkiler Modeli- Tesadüfü Etkiler Modeli)	18,15(0,0028)

Dipnot: Test istatistiği Ki-Kare (5)=11,07 tablo değerinden büyük olmasından dolayı H0 hipotezi red edilmektedir.

Katsayıları tahmin edilen sabit etkiler modelinde, heteroskedasitenin varlığını sınamak için Wald testinin uygulanması neticesinde ise H0: Varyanslar birimlere göre homoskedastiktir hipotezi reddedilmiş ve modelde heteroskedasite sorununun olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 18: Heteroskedasitenin Varlığını Sınanması

	Test İstatistiği
Wald Testi	10884,63 (0,00)

Dipnot: Test istatistiği Ki-Kare (36)=43,77 tablo değerinden büyük olmasından dolayı H0 hipotezi red edilmektedir.

Sabit etkiler modelinde, otokorelasyonun varlığının sınanması için ise Bhargava, Franzin ve Narebdrabathan'ın Durbin Watson ve Baltagi-Wu'nun Yerel Değişmez Testlerinin uygulanması neticesinde H0: Otokorelasyon yoktur hipotezi red edilerek modelde otokorelasyon sorununun olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 19: Otokorelasyon Varlığının Sınanması

	Test İstatistiği
DW Testi	1,0710379
LBI Testi	1,2675415

Dipnot: DW testi ve LBI test istatistikleri kritik değer olan 2 den büyük olduğundan Ho hipotezi kabul edilmektedir.

Sabit etkiler modelinin kullanılması durumunda, birimler arası korelasyonun olup olmadığı ise Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı testinin uygulanması suretiyle değerlendirilmiştir. Bu kapsamda oluşturulan H0: Birimler arasında korelasyon yoktur hipotezi reddedilmiş olup oluşturulan regresyon modelinde birimler arasında korelasyonun bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 20: Birimler Arasında Korelasyon Varlığını Sınanması

	Test İstatistiği
Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı Testi	988,310 (0,00)

Dipnot: Test istatistiği Ki-Kare (153)= 43,77 tablo değerinden büyük olmasından dolayı H_0 hipotezi red edilmektedir.

Bu kapsamda, oluşturulan modelde otokorelasyon, heteroskedasite ve birimler arası korelasyon sorununun olduğu tespit edilmiş olup, söz konusu modelimizin kümelenmiş standart hatalarla Driscoll ve Kraay tahmin edicisi ile oluşturulan tahminlere aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 21: Sabit Etkiler Modelinin Tahmini

Bağımsız Değişkenler	Katsayılar
NPL_{it-1}	-0,2840794 (0)*
ΔNPL_{it}	-0,1757183 (0)*
$Loans_{it}$	- 0,0098501 (0)*
$EBLLP_{it}$	0,3006996 (0)*
$IFRS_{it}$	-16439,22 (0,543)
$EBLLP_{it} * IFRS_{it}$	0,1549408 (0,049) *
Sabit Terim	-7964,263 (0.741)

Yukarıdaki tabloda yer verilen katsayılar içerisinde, parantez içerisinde gösterilen değerler, ilgili test istatistiğine ait p-olasılık değerleri yer almakta olup 0,5 değerinin altında yer alan ve “*” ile gösterilen katsayı değerleri %5 seviyesinde istatistiksel anlamlılığı göstermektedir.

4.6. Araştırmanın Sonuçları ve Öneriler

Yukarıda ayrıntılarına yer verilen regresyon analizi neticesinde elde edilen t istatistiği göre; kukla değişken olarak tanımlanan IFRS dışındaki tüm değişkenlerin anlamlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan, t istatistiğine göre anlamlı olduğu kanaatine varılan değişkenler içerisinde pozitif katsayılara sahip olan değişkenlerin karşılıkları pozitif yönde etkilediği, negatif katsayıya sahip değişkenlerin ise karşılıkları negatif yönde etkilediği anlaşılmaktadır.

Dolayısıyla, gerek gerçekleşen kredi zararı modelinin kullanıldığı 2009 ile 2017 yılları arasında, gerekse beklenen kredi zararı modeli kapsamında karşılık hesaplamalarının yapıldığı 2018 yılında karşılıklar öncesi dönem net kârı bakiyesi ile özel karşılıklar arasında %5 anlamlılık düzeyinde pozitif bir ilişki olduğu

görülmektedir. Söz konusu sonuç ise, her iki karşılık modelinin kullanıldığı dönemde Türk Bankacılık Sektörü'nde karşılık kaleminin kârlılık yönetimi amacıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, gerçekleşen kredi zararı modelinin kullanıldığı 2009 ile 2017 yılları arasında özel karşılıklar ile karşılıklar öncesi dönem net kârı kalemleri arasındaki ilişkinin %30,06 seviyesinde olduğu görülmekle birlikte, beklenen kredi zararı modelinin kullanıldığı 2018 yılında söz konusu ilişki %15,49 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bahsi geçen durum ise, çalışmada öngörülen beklentilerin aksine TFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararı modeline geçiş ile birlikte, bankalar tarafından özel karşılıkların kârlılık yönetimi amacıyla kullanılması eğiliminde azalış meydana geldiğini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, beklenen kredi zararı modelinde kullanılacak bir takım varsayım ve kriterlerin işletmelerin ihtiyarına bırakılmış olması ve söz konusu öznel değerlendirmeler nedeniyle ayrılacak kredi zarar karşılıklarının, maruz kalınan risklerin mali tablolara yansıtılmasının yanında kârın istikrarlı gösterilmesi gibi farklı bir takım amaçlarla kullanılması ihtimalini güçlendireceği yönündeki değerlendirmelerin aksine, beklenen kredi zararı modeline geçiş ile birlikte Türk Bankacılık Sektörü'nde kârın istikrarlı gösterilmesi eğiliminde azalış ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Bununla birlikte, beklenen kredi zararı modeline 2018 yılında geçildiği dikkate alındığında, çalışmamızda beklenen kredi zararı modeli kapsamında yapılan karşılık hesaplamalarına ilişkin olarak yalnızca 4 çeyreklik veriler çalışma kapsamında değerlendirilebilmiştir. Dolayısıyla, TFRS 9 kapsamında yapılan karşılık hesaplamalarının kârın istikrarlı gösterilmesi konusundaki eğilimlerini ne şekilde etkilediği konusunda daha geniş dönem aralığında gerçekleşen veriler kullanılarak gelecekte çalışmamızda yer verilen analizlerin tekrarlanması durumunda farklı sonuçların ortaya çıkabileceği düşünülmektedir.

Buna ilaveten, 2018 yılı içerisinde ülkemizde meydana gelen döviz kurlarında ve piyasa faizlerindeki yükseliş yönlü dalgalanmalar nedeniyle iktisadi faaliyette zayıflama meydana gelmiş ve bankacılık sektöründe geleceğe yönelik beklentilerde önemli derecede bozulmalar yaşanmıştır. Bahsi geçen durum ise, risk algılarında artışa yol açarak kredi verme iştahını zayıflatmış ve bankaların daha ihtiyatlı davranmalarına sebep olmuştur (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2018). Yukarıda özetlenen ekonomik gelişmeler de, bankaların daha ihtiyatlı bir şekilde

karşılık ayırma politikası izlemesini ve dönem net kârı ile karşılıklar arasındaki ilişkinin ilgili dönemde zayıflamasını sağlamış olabileceği düşünülmektedir. Netice itibarıyla, beklenen kredi zararı modelinin kullanıldığı dönem sayısının halihazırda düşük olması ve 2018 yılında yaşanan ekonomik konjonktür; bankalarda kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimlerini zayıflatabilecek olgular olarak dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, bahsi geçen etmenler çalışmamızın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, TFRS 9 etkilerinin analiz edilmesi amacıyla yalnızca 2018 yılı verileri dikkate alınabilmiş olup gelecekte daha geniş veri setleriyle yapılacak araştırmalar aracılığıyla beklenen kredi zararı modeli ve kârlılık yönetimi uygulamalarının genel trendi hakkında daha sağlıklı değerlendirmeler yapılabilecektir. Buna ilaveten, çalışmada yalnızca karşılık rakamları ile kârlılık yönetimi arasındaki ilişki analiz edilmekle birlikte, TFRS 9'un getirdiği 3 aşamalı kredi sınıfı modelinde kredilerin sınıflandırılması davranışı ile kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimleri arasındaki ilişkilerin de analiz edilebileceği değerlendirilmektedir.

5. SONUÇ

Bu çalışmanın amacı, Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren bankaların kârın istikrarlı gösterilmesi yönündeki eğilimleri ile beklenen kredi zararı modelinin söz konusu eğilimler üzerindeki etkisinin analiz edilmesidir. Bu kapsamda, çalışmamızda TFRS 9'un getirdiği beklenen kredi zararı modelinin bankacılık sektöründeki temel uygulama esasları, TFRS 9'da yer alan prensipler, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yürürlüğe konulan mevzuat hükümleri ve BASEL tarafından yayınlanan IFRS 9'un bankalarca uygulanmasında dikkate alınması gereken ilkeler kapsamında incelenmekte, kârlılık yönetimi konusunda bilgi verilmektedir. Sonrasında ise, TFRS 9'a geçişle birlikte Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren bankaların kârlılık yönetimi uygulamalarının ne şekilde değiştiği araştırma konusu edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın ortaya çıkışı ve 2008 krizinden sonraki süreçte güncellenmesine ilişkin temel gelişmelerden bahsedilmiştir.

İkinci bölümde, TFRS 9'un getirdiği beklenen kredi zararı modelinin kapsamı, değer düşüklüğü testinin uygulama esasları, kredi zarar karşılıklarının hesaplanmasında kullanılacak temel parametreler ve finansal varlıkların sınıflandırılmasında kullanılan kriterler incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü olan TFRS 9'un Türk Bankacılık Sektörü üzerindeki etkilerine ilişkin araştırma kısmında ise, TFRS 9'a geçişle birlikte Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren bankaların kârlılık yönetimi uygulamalarının ne şekilde değiştiği araştırma konusu edilmiştir.

2008 yılında yaşanan küresel finans krizi sonrasında önemli bir gündem maddesi haline gelen ve IASB tarafından yürütülen ve Temmuz 2014 döneminde nihai taslak metni yayımlanan IFRS 9 projesinin en önemli parçasını oluşturan beklenen kredi zararı modeli işletmelerin finansal raporlama uygulamalarında önemli değişiklikler yaratmıştır. Diğer taraftan, bankaların maruz kaldıkları en önemli risk türünün kredi riski olduğu dikkate alındığında, IFRS 9 aracılığıyla değer düşüklüğünün muhasebeleştirilmesine ilişkin kurallarda yapılan değişikliklerin bankaların mali yapıları ile kullandıkları risk yönetim sistemleri üzerinde önemli etkiler yaratması beklenmektedir.

Ülkemizde ise, IFRS 9 07.04.2015 tarihinde KGK tarafından TFRS 9 adıyla yayınlanmış olup söz konusu standardın yürürlük tarihi ise 01.01.2018 olarak belirlenmiştir. TFRS 9’da yer verilen kredi zarar karşılıklarına ilişkin hükümlere ilaveten, bankacılık sektöründeki uygulamaların tekdüze hale getirilmesi amacıyla BDDK tarafından da bir takım düzenlemeler yapıldığı görülmektedir.

TFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararlarının hesaplanması sürecinde bankaların karşılık hesaplamalarında kullanacakları Temerrüt Halinde Risk Tutarı, Temerrüt Olasılığı, Temerrüt Halinde Kayıp gibi temel parametrelerin hesaplanması fonksiyonunu yerine getirecek istatistiki modelleri oluşturmaları gerekmektedir. Diğer taraftan, TFRS 9’da bankaların beklenen kredi zararlarını geçmiş olaylar, mevcut şartlar ve gelecekteki ekonomik şartları dikkate alarak ölçmeleri gerekmekte olup söz konusu durum, bankaların bilgi ihtiyacını önemli derecede arttıracaktır. Diğer taraftan, bankalar tarafından beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında ekonomik göstergeler konusunda bir takım tahminlerde bulunulması ve söz konusu tahminlerin temerrüt olasılıkları ile beklenen kredi zararları üzerindeki olası etkilerinin tahmin edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında bankalar tarafından bir takım senaryolar belirlenmeli ve yapılacak PD hesaplamalarında söz konusu senaryolar kullanılmalıdır.

Ayrıca, TFRS 9’da üç aşamalı bir sınıflandırma modeli benimsenmiş olup ilk defa mali tablolara alınan ve kredi riskinde önemli düzeyde artış olmadığına kanaat getirilen krediler 1’inci Aşama’da sınıflandırılmakta ve söz konusu krediler için 12 aylık beklenen zarar karşılığı hesaplanmaktadır. İlk defa mali tablolara kaydedildiği dönem ile raporlama dönemi arasındaki süreçte bir alacağın kredi riskinde önemli artış meydana geldiği kanaatine varılması durumunda ise, söz konusu alacak 2’nci Aşama olarak sınıflandırılmakta ve ömür boyu zarar karşılığı hesaplanmaktadır. Son olarak, bankalar tarafından belirlenen temerrüt tanımını karşılayan alacakların 3’üncü Aşama olarak sınıflandırılması gerekmektedir.

BDDK tarafından yürürlüğe konulan Karşılıklar Yönetmeliği’nde ise 5 aşamalı bir sınıflandırma modeli benimsenmiştir. Söz konusu Yönetmelik’te 1 ve 2’nci Grup krediler “*Canlı Alacaklar*”, 3,4 ve 5’inci Grup krediler “*Donuk Alacaklar*” olarak tanımlanmıştır. Standart ile bankaların uygulamakla yükümlü oldukları Karşılıklar Yönetmeliği’nde yer alan hükümlerin ise uyumlu olduğu görülmektedir.

Standart'ta kredi riskinde önemli artış kavramı, işletmeler tarafından herhangi bir finansal varlık için 12 aylık beklenen kredi zararı hesaplamasından ömür boyu beklenen kredi zararı hesaplamasına geçiş noktası teşkil etmekte olup Standart'ta kredi riskinde önemli artış kavramı tanımlanmamış, sadece kullanılması gereken bilgi kaynaklarının neler olduğu konusunda bir takım prensiplere yer verilmiştir. Buna ilaveten, temerrüt durumunun gerçekleştiği finansal varlıklar 3'üncü Aşama olarak sınıflandırılmakta olup herhangi bir finansal varlığın 2'nci Aşama'dan 3'üncü Aşama'ya geçişinde ölçüt olarak kabul edilen kriter temerrüt durumu olarak kabul edilmiştir. TFRS 9'da temerrüt tanımına yer verilmediği görülmekte olup işletmeler tarafından temerrüt tanımı yapılırken işletmelerin kredi risk yönetimi uygulamalarında kullanılan tanım ile tutarlı bir temerrüt tanımı kullanmaları amaçlanmıştır.

Öte yandan, kârın istikrarlı gösterilmesi muhasebe prensipleri kullanılarak ve nakit akışlarında herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen muhasebesel kâr rakamını etkileyecek bir takım tekniklerle kâr rakamlarında oluşabilecek en yüksek ve en düşük kâr seviyelerinin törpülenmesi suretiyle dönemler itibarıyla raporlanan kâr rakamlarının normal kâr seviyelerinde seyretmesini sağlamak şeklinde tanımlanmaktadır. Gerek yurtdışı, gerekse ülkemizde kârlılık yönetimi uygulamalarının analiz edildiği çok sayıda çalışma olduğu, söz konusu çalışmalarda kârın istikrarlı gösterilmesi amacıyla bankalar tarafından ağırlıklı olarak karşılık kaleminin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Beklenen kredi zararı modeli kapsamında yapılacak kredi zarar hesaplamaları ise, asli unsurları işletmelerin inisiyatifine bırakılan çok sayıda uygulamanın kullanılmasını gerektirmektedir. Söz konusu durum ise, ayrılacak kredi zarar karşılıklarının, maruz kalınan risklerin mali tablolara yansıtılmasının yanında farklı bir takım amaçlarla kullanılması ihtimalini gündeme getirmektedir.

Bu çalışmada, akademik literatürün incelenmesi, beklenen kredi zararı modeli ile kârın istikrarlı gösterilmesi olmak üzere iki ana başlıkta toplanmıştır. Bu çalışmanın ana temasını oluşturan beklenen kredi zararı modeli konusunda 10 akademik çalışma, kârlılık yönetimi alanında ise 10 akademik çalışma olmak üzere toplam 20 çalışma inceleme konusu edilmiştir. Beklenen kredi zararı modeli konusundaki akademik çalışmalara bakıldığında, beklenen kredi zararı modelinin karşılıklarda artışa yol açtığı, işletmeler tarafından yapılacak öznel varsayımlardan

etkilenme potansiyeline sahip olduğu, ekonomik döngülerin yol açtığı tahribatı engelleyerek finansal istikrara katkı sağlayacağı ve kâr zarar volatilitelerini arttırmabileceği hususları öne çıkmaktadır. Benzer şekilde, kârlılık yönetimi konusundaki akademik çalışmalar irdelendiğinde, kârlılık yönetimi eğilimlerinin sektörler arasında farklılık gösterdiği, finans sektöründe kârlılık yönetimi uygulamalarının oldukça sık kullanıldığı, bankalar tarafından kârlılık yönetimi kapsamında ağırlıklı olarak karşılık kaleminin kullanıldığı ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın kullanılmadığı dönemlerde kârlılık yönetimi eğilimlerinin daha güçlü olduğu hususları dikkat çekmektedir.

Çalışmanın araştırma bölümünde 2009 ile 2018 yılları arasında faaliyetlerini sürdüren, aktif büyüklüğü 31.12.2018 itibarıyla 20 milyar TL'nin üzerinde olan ve Türk Bankacılık Sektörü aktif büyüklüğünün %88,57'sini oluşturan 18 banka verileri dikkate alınarak, Türk Bankacılık Sektörü'nde faaliyet gösteren bankaların kârın istikrarlı gösterilmesi yönündeki eğilimleri ile beklenen kredi zararı modelinin söz konusu eğilimler üzerindeki etkisi analiz edilmiştir.

Oluşturulan panel regresyon modeli istatistik programlarından Stata kullanılarak aracılığıyla analiz edilmiştir. Gerek gerçekleşen kredi zararı modelinin kullanıldığı 2009 ile 2017 yılları arasında, gerekse beklenen kredi zararı modeli kapsamında karşılık hesaplamalarının yapıldığı 2018 yılında karşılıklar öncesi dönem net kârı bakiyesi ile özel karşılıklar arasında %5 anlamlılık düzeyinde pozitif bir ilişki olduğu, dolayısıyla Türk Bankacılık Sektörü'nde karşılıkların kârlılık yönetimi amacıyla kullanıldığı görülmektedir.

Diğer taraftan, gerçekleşen kredi zararı modelinin kullanıldığı 2009 ile 2017 yılları arasında özel karşılıklar ile karşılıklar öncesi dönem net kârı kalemleri arasındaki ilişkinin %30,06 seviyesinde olduğu görülmekle birlikte, beklenen kredi zararı modelinin kullanıldığı 2018 yılında söz konusu ilişkin %15,49 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bahsi geçen durum ise, çalışmamızda öngörülen beklentilerin aksine TFRS 9 kapsamında beklenen kredi zararı modeline geçiş ile birlikte, bankalar tarafından özel karşılıkların kârlılık yönetimi amacıyla kullanılması eğiliminde azalış meydana geldiğini göstermektedir.

Beklenen kredi zararı modelinin kullanıldığı verilerin 2018 yılına ait yalnızca 4 çeyreklik veriden oluşması ve 2018 yılında yaşanan ekonomik konjonktürün

bankalarda kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimlerini zayıflatabileceği hususları dikkat çekmekte olup bahsi geçen etmenler çalışmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Son olarak, gelecekte daha geniş veri setleriyle yapılacak araştırmalar aracılığıyla beklenen kredi zararı modeli ve kârlılık yönetimi uygulamalarının genel trendi hakkında daha sağlıklı değerlendirmeler yapılabilecektir. Buna ilaveten, TFRS 9'un getirdiği 3 aşamalı kredi sınıfı modelinde kredilerin sınıflandırılması davranışı ile kârın istikrarlı gösterilmesi eğilimleri arasındaki ilişkilerin de analiz edilebileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, M. (2012). Kâr Yönetimi Tekniklerinden Kârın İstikrarlı Gösterilmesinin Türk Bankacılık Sektöründe Test Edilmesi. Ankara.

Acar, M. (2017, September). Türk Finans Sektörünün Kâr Yönetimi ve Kârların Süreğenliği Üzerinden Kâr Kalitesinin İncelenmesi. *Bankacılar Dergisi*, s. 37-63.

Acar, M., & Gürol, B. (2017, Ekim). Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ile Türk Bankacılık Sektörü Kâr Kalitesi Arasındaki İlişkiye Bir Bakış. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, s. 173-199.

Acar, M., & Ipci, M. Ö. (2015, September). Loan Loss Provisions and Income-Smoothing Hypothesis: Experience From Turkish Banking Sector. *Journal of Accounting, Finance and Economics*, 5(1), 118-135.

Alıcı, Y. (2007). *Bankacılık Kanunu Şerhi*. İstanbul: Beta Yayınları.

Atık Yıldırım, A. (2008, January). Detecting Income- Smoothing Behaviours of Turkish Listed Companies Trough Empirical Test Using Discretionary Accounting Changes. *Critical Perspectives on Accounting* , s. 591-613.

Aytürk, Y. (2016). UFRS 9 Finansal Araçlar Kapsamında Yeni Değer Düşüklüğü Modeli ve Bankacılık Sektörüne Etkileri. *Mali Çözüm Dergisi*, 133.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_0594_01.pdf (27.02.2019).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, <https://www.bddk.org.tr/Kuruluslar-Kategori/Bankalar/1> (05.05.2019).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf> (15.05.2019).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Kredilerin Sınıflandırılması ve Bunlar İçin Ayrılacak Karşılıklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.22599&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=kredilerin%20s%C4%B1n%C4%B1fland%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1> (15.05.2019).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar Hakkında Tebliğ, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=9.5.16290&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=kamuya%20a%C3%A7%C4%B1klanacak> (15.05.2019).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Genelge 2018/1, https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0044.pdf (15.05.2019).

Banking For International Settlements, Guidance on Credit Risk and Accounting for Expected Credit Losses, <https://www.bis.org/bcbs/publ/d350.pdf> (15.05.2019).

BDO International Limited. (2018, May 15). IFRS In Practice 2018- IFRS 9 Financial Instruments . <https://www.bdo.global/getattachment/Services/Audit-Assurance/IFRS/IFRS-in-Practice/IFRS9-Financial-Instruments-2018.pdf.aspx?lang=en-GB> adresinden alındı.

Bischof, J., & Daske, H. (2016). Interpreting The European Union's IFRS Endorsement Criteria: The Case of IFRS 9. *Accounting in Europe*, 129-168.

Bora, M. J., & Saha, A. (2016, January 1). Investigation on The Presence of Income Smoothing- A Study on The Companies Listed in NSE. *The UIP Journal of Accounting Research and Audit Practices*, s. 55-72.

Capkun, V., & Collins, D. W. (2018). The Effect of IFRS Adoption on Observed Earnings Smoothness Properties: The Confounding Effects of Changes in Timely Gain and Loss Recognition. *European Accounting Review*, 797-815.

Chae, S., Sarama, R. F., Vojtech, C. M., & James, W. (2018). The Impact of the Current Expected Credit Loss Standart (CECL) on the Timing and Comparability of Reserves. *Finance and Economic Discussion Series Divisions of Research & Statistics and Monetary Affairs Federal Reserve Board*, 15-17.

Çağlar, O. (2016, Ocak). Finansal İstikrar ve IFRS 9: Türk Bankacılık Sektörünün Kredi Riski Analizi. İstanbul.

Ergin, E. (2011, Aralık 1). Income Smoothing: Evidence From Turkey. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 27-38.

Ertan, Y. (2011). Türkiye Muhasebe Standartlarının Denetim ve Muhasebe Kalitesi Üzerindeki Etkisi: Bir Uygulama. Bursa.

EY's International Financial Reporting Standards Group. (2014, December). *Ernst and Young. Impairment of Financial Instruments Under IFRS 9*: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/\\$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf) adresinden alındı.

EY's International Financial Reporting Standards Group. (2015, May). *Classification of Financial Instruments Under IFRS 9*. Ernst and Young: https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Classification_of_financial_instruments_under_IFRS_9/%24File/Apply-FI-May2015.pdf adresinden alındı.

Financial Stability Board, http://www.fsb.org/wp-content/uploads/london_summit_declaration_on_str_financial_system.pdf, (23.02.2019).

Gebhardt, G. (2016, August). Impairments of Greek Governments Bonds Under IAS 39 and IFRS 9: A Case Study. *Accounting in Europe*, 13(2), 169-196.

Greene, W. H. (2003). *Econometric Analysis*. New Jersey: Prentice Hall.

Handorf, W. C. (2018, July). Implications of the Current Expected Credit Loss Accounting Model. *Journal of Banking Regulation*, 211-221. <https://doi.org/10.1057/s41261-017-0047-y> adresinden alındı.

Harris, T. S., Khan, U., & Nissim, D. (2018). The Expected Rate of Credit Losses on Banks' Loan Portfolios. *The Accounting Review*, 245-271.

Hsiao, C. (2003). *Analysis of Panel Data*. Cambridge: Cambridge University Press.

IASB, <https://www.ifrs.org/use-around-the-world/why-global-accounting-standards/>, (17.02.2019).

IASB, <http://archive.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Financial-Instruments-A-Replacement-of-IAS-39-Financial-Instruments-Recognition/Documents/IFRS-9-Project-Summary-July-2014.pdf>, (23.02.2019).

International Financial Reporting Standards Group of EY. (2014, December). *Impairment of Financial Instruments Under IFRS 9*. [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/\\$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Applying_IFRS:_Impairment_of_financial_instruments_under_IFRS_9/$FILE/Apply-FI-Dec2014.pdf) adresinden alındı.

JCR, <http://www.jcrer.com.tr/Pages.aspx?Page=temerrut-hali-ve-temerrut-olasiligi-tanimlari> (15.03.2019).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, <http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Mevzuat/KHK/660%20say%C4%B1%C4%B1%20KHK.pdf> (18.02.2019).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/YillikFaaliyetRaporlari/KGK_Faaliyet_Raporu_2012.pdf, (18.02.2019).

Kaya, Ö. (2015). Uluslararası Standartlar Çerçevesinde Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi; UFRS 9 ve 2008 Krizi Sonrası Gelişmeler. İstanbul.

Kiraz, T. (2013). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Finansal Varlıklarının IFRS-9 Çerçevesinde Sınıflandırılması. Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Muhasebe Genel Müdürlüğü.

Kolozsvari, A. C., & Macedo, M. A. (2018, June). The Relation Between Income Smoothing, Earning Persistence and IFRS Adoption. *Brazilian Review of Finance*, s. 251-284.

KPMG International. (2014, September). KPMG. <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2015/06/first-impressions-IFRS9-O-201409.pdf> adresinden alındı.

KPMG International Standards Group. (2014, September). *First Impressions: IFRS 9 Financial Instruments*. KPMG: <https://home.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2014/09/First-Impressions-O-201409-IFRS-9-Financial-Instruments.pdf> adresinden alındı.

KPMG International Standards Group. (2018). *Insights Into IFRS* (Cilt 19). KPMG IFRS Limited.

Lim, C. Y., & Yong, K. O. (2016, November 4). Regulatory Pressure and Income Smoothing . *China Journal of Accounting Research By Banks in Response to Anticipated Changes to The Basel II Accord*, s. 9-32.

Loterman, G. (2013). Predicting Loss Given Default. Belgium, Ghent. <https://biblio.ugent.be/publication/4122865> adresinden alındı.

Memiş, M. Ü., & Çetenak, E. H. (2012). Kurumsal Yönetimin Kazanç Yönetimi Uygulamaları Üzerine Etkisi: İMKB'de İşlem Gören Şirketler Üzerine Uygulama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 205-224.

Novotny Farkas, Z. (2016, August). The Interaction of the IFRS 9 Expected Loss Approach with Supervisory Rules and Implications for Financial Stability. *Accounting in Europe*, 197-227. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17449480.2016.1210180> adresinden alındı.

Ozili, P. K., & Outa, E. (2017, September). Bank Loan Loss Provisions Research: A Review. *Borsa Istanbul Review*, 144-163. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214845017300108?via%3Dihub> adresinden alındı.

Özatay, F. (2011). *Parasal İktisat: Kuram ve Politika*. Ankara: Efil Yayınları.

Özhan, H. (2018, July). Relationship Between The Macro-Economic Factors and Default Rate. İstanbul.

Parlakkaya, R., & Hüseyin, Ç. (2010). Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesi Finansal Krizlerin Sebebi Mi Yoksa Habercisi Mi? Ankara, Türkiye.

Parmani, D., & Pan, Y. (2017, March). *Forward-Looking Perspective on Impairments Using Expected Credit Loss*. <https://www.moodyanalytics.com/-/media/whitepaper/2017/forward-looking-perspective-on-impairments-using-expected-credit-loss.pdf> adresinden alındı.

PWC . (2017, December). *Pricewaterhouse Corporation*. PWC: <https://www.pwc.com.au/assurance/ifrs/assets/ifrs9-hedging-achieving-hedge-accounting-in-practice.pdf> adresinden alındı.

PwC. (2014, August). IFRS 9: Classification and Measurement. https://inform.pwc.com/s/IFRS_9_Classification_and_measurement_PwC_In_depth_INT2014_05/informContent/1432051608151978 adresinden alındı.

PwC Türkiye. (2015). *Yeni Finansal Araçlar Standardı Beklenen Kredi Zararları Nedir?* <https://www.pwc.com.tr/tr/services/ufrs/pdf/ufrs-9-beklenen-kredi-zararlari.pdf> adresinden alındı.

Ramirez, J. (2015). *Accounting for Derivatives Advanced Hedding under IFRS 9* (2'nd b.). Chichester, West Sussex, United Kingdom: Jhon Wiley & Sons Ltd.

Reitgruber, W. (2016). Expected Loss Provisioning Under Upcoming IFRS 9 Impairment Standarts: A New Source of P&L Volatility - Can We Tame It. *Journal of Risk Management in Financial Institutions*, 4, 332-343.

Saltoğlu, M. (2016, Mart). UFRS 9 ve Beklenen Kredi Zararları Modeli. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 51-66.

Sevilengül, O. (2014). *Genel Muhasebe*. Ankara: Gazi Kitapevi.

Skala, D. (2014, April 14). Income Smoothing and Procyclicity of Loan Loss Provisions in Central European Banks. Szczecin. <https://ssrn.com/abstract=2426144> adresinden alındı.

Sultanoğlu, B. (2018, Eylül). Expected Credit Loss Model By IFRS 9 and Its Possible Early on European and Turkish Banking Sector. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 476-506.

Sunarto, H., Murwaningsari, E., & Mayangsari, S. (2016, October). The Effect of Earning Aggresiveness, Income Smoothing and Earning Transparency on Cost of Equity with Earning Informativeness As Moderating for Companies Listed on Indonesia Stock Exchange During The Period 2011-2013. *GSFT Journal on Business Review*, s. 17-28.

The International Financial Reporting Group of EY. (2016). *Generally Accepted Accounting Practice Under International Financial Reporting Standart*. London: Jhon Wiley & Sons Ltd.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2018). *Finansal İstikrar Raporu-Kasım 2018*. Ankara: TCMB. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/7be5ffea-3a41-4533-933a-db63c8943bdc/Fir_TamMetin27.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-7be5ffea-3a41-4533-933a-db63c8943bdc-mtzrkqW adresinden alındı.

Verick, S., & Islam, I. (2010, Mayıs). The Great Recession of 2008-2009: Causes, Consequences and Policy Responses. Bonn, Germany.

Volarevic, H., & Varovic, M. (2018, June). Internal Model for IFRS 9-Expected Credit Losses Calculation. *Ekonomski Pregled*, 69, 269-297. <https://hrcak.srce.hr/202518> adresinden alındı.

Yıldırım, S. (2018, Mayıs). UFRS 9'un Banka Performansına Karşılıklar Bakımından Etkisi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : T.C. GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ
 Enstitü : SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
 Hazırlayanın Adı Soyadı : Ali AKPELVAN
 Tez Başlığı : TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı Kapsamında Beklenen Kredi Zararı Modelinin Türk Bankacılık Sektöründe Uygulanması ve Bankaların Karlılık Yönetimi Eğilimlerine Etkisi Üzerine Bir Araştırma
 Savunma Tarihi : 13/06/2019
 Danışmanı : Prof. Dr. İdil KAYA

JÜRI ÜYELERİ:

Unvanı, Adı Soyadı

İmza

Prof. Dr. İdil KAYA

Prof. Dr. Rüstem HACİRÜSTEMOĞLU

Prof. Dr. Mehmet BOLAK

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. M. Yaman ÖZTEK

